

”Usko minua, nainen”

Narratiivinen tutkimus
Johanneksen evankeliumin naishahmojen rooleista

Itä-Suomen yliopisto
Filosofinen tiedekunta
Teologian osasto
Eksegetiikka
Pro gradu -tutkielma
Liisa Ruusukallio
30.04.2018

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Teologian osasto	
Tekijät – Author Liisa Ruusukallio			
Työn nimi – Title ”Usko minua, nainen” – Narratiivinen tutkimus Johanneksen evankeliumin naishahmojen rooleista			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Eksegetiikka	Pro gradu -tutkielma Sivuainetutkielma Kandidaatin tutkielma Aineopintojen tutkielma	X 30.04.2018	75
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Raamatun naiskuva on nykypäivänä helposti tunteita ja mielipiteitä herättävä aihe, jota voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta. Raamatun naispuolisten henkilöihahmojen eli naishahmojen rooleja tutkimalla voidaan saada selville niihin, millaisia persoonia ja millaisissa tehtävissä naiset ovat Raamatun kerronnassa, miten tekstien kirjoittajat suhtautuvat naisiin, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia naisille Raamatussa asetetaan ja mitä mahdollisia eroja naisten ja miesten välillä Raamatun mukaan on. Raamatun naishahmojen eksegeettinen tutkiminen on välttämätöntä, jotta voidaan ylipäätään puhua Raamatun tai kristinuskon naiskuvasta.</p> <p>Tässä tutkimuksessa tarkastelen Johanneksen evankeliumin naishahmoja ja heidän roolejaan evankeliumin kerronnassa. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, millaisia rooleja Johanneksen evankeliumin naisilla on, ja millaista naiskuva Johanneksen evankeliumi näiden hahmojen perusteella välittää. Johanneksen evankeliumi on naishahmojensa puolesta aintuolatuinen tutkimuskohde, sillä suurimmalle osalle Johanneksella esiintyvistä naishahmoista ja kertomuksista, joissa naishahmoja mainitaan, ei ole verrannollista materiaalia muissa Raamatun kirjoista.</p> <p>Käytän tutkimuksessani Petri Merenlahden esittelemää narratiivista metodia soveltaen sitä erityisesti henkilöihahmojen roolien tutkimiseen. Narratiivisen metodin mukaan evankeliumin perikoopeja luetaan yhtenäisinä kerronnallisina kokonaisuuksina eli kertomuksina. Tutkija asettuu metodin mukaisesti kertomuksen sisään ja tarkastelee kertomusta sen omilla ehdoilla. Tutkimusta varten kertomuksesta erotellaan sisäistekijä ja -lukija, jotka ovat kertomuksen itsensä pohjalta muodostuva kuva kertomuksen kirjoittajasta ja lukijasta. Kertomuksen juonta, henkilöihahmoja, tapahtumapaikkaa ja -aikaa, kertojaa ja sanomaa tarkastelemalla pyritään ymmärtämään kertomusta kuten sen sisäistekijä on tarkoittanut tekstiä luettavan. Tässä tutkimuksessa en tee käsittelemistäni kertomuksista kokonaista narratiivista analyysia vaan keskityn kertomuksissa esiintyviin naishahmoihin tarkastelemalla heitä narratiivisesta lähestymistavasta käsin. Naishahmojen roolien tutkimiseksi olen koonnut kuuden apukysymyksen listan, johon vastaamalla pyrin luomaan kattavan määritelmän kunkin naisen roolin osalta.</p> <p>Johanneksen evankeliumissa esiintyy yhteensä yhdeksän eri naishahmoa, joista neljä esiintyy tekstissä nimellä ja viisi nimettömänä, jonkin ominaisuuden mukaan määriteltynä. Viisi naista esiintyy koko evankeliumissa vain yhdessä ja loput kahdessa tai kolmessa eri kertomuksessa. Naisten roolit vaihtelevat kertomusta kuljettavista päärooleista lyhyiden mainintojen mittaisiin sivurooleihin. Yhteistä kaikille naisille on, että lukijan ei ole tarkoitus suhtautua heistä kehenkään selvän kielteisesti, vaan useimmat naiset esiintyvät evankeliumissa hyvinkin arvostettavissa rooleissa. Naisilla on kertomuksissa merkittäviä tehtäviä Jeesuksen keskustelukumppaneina, lähipiiriläisinä, avunpyytäjinä, todistajina, uskontunnustajina, epäilijöinä, palvelijoina ja oppilaina. Toisaalta joitakin naisia mainitaan evankeliumissa vain lyhyesti, joten Johannes ei ole varannut kerrontaan tilaa ainoastaan merkkirooleissa oleville naisille.</p> <p>Lähes kaikkien naisten toiminta suuntautuu evankeliumin päähenkilöä Jeesusta kohti, ja joidenkin naisten rooliin kuuluu keskeisesti uskon kasvaminen ja suhteen syventyminen Jeesukseen. Monet naisista toimivat evankeliumissa lukijalle Jeesuksen seuraajan malleina, jotka Johannes pyrki luomaan samastuttaviksi hahmoiksi. Jeesuksen suhtautuminen naisiin on myönteistä mutta myös etäisyyttä ylläpitävää. Hän asettuu evankeliumissa puolustamaan naisia, keskustelemaan heidän kanssaan teologisistakin aiheista, antamaan heille tärkeitä tehtäviä ja hyväksymään seuraansa myös taustansa vuoksi juutalaisten perinteisesti välttelemiä naisia. Toisaalta hyväksyvän toimintansa rinnalla Jeesus osoittaa myös etäisyyttä lähipiiriinsä kuuluvia naisia kohtaan, millä Johannes ilmeisesti haluaa korostaa Jeesuksen riippumattomuutta lähisukulaisistaan ja lähipiiristään.</p> <p>Vaikka Johannes esittää evankeliumin naishahmot näin myönteisessä valossa, hän ei erityisesti korosta naisten merkittäviä tehtäviä. Naiset esitellään lähes poikkeuksetta hyvin niukoin taustatiedoin, eikä Johannes käytä naisista heidän tehtäviään kuvaavia nimityksiä kuten Jeesuksen seuraaja, todistaja tai oppilas. Näyttää siltä, että Johannes pyrki kuvaamaan naisten aseman evankeliumissa kunnioitettavaksi mutta kuitenkin vain evankeliumin päähenkilöä Jeesusta ja hänen elämänsä tukeviksi elementiksi.</p> <p>Tämä tutkimus osoittaa, että narratiivinen metodi soveltuu hyvin Johanneksen evankeliumin naishahmojen tutkimiseen, ja että vastaavanlaista tutkimusta tarvitaan lisää evankeliumien ja koko Raamatun osalta Raamatun naiskuvan tarkempaa määrittelyä varten.</p>			
Avainsanat – Keywords Johanneksen evankeliumi, rooli, nainen, naishahmo, naiskuva, kertomus, narratiivinen tutkimus			

Tiedekunta – Faculty Philosophical Faculty		Osasto – School School of Theology	
Tekijät – Author Liisa Ruusukallio			
Työn nimi – Title ” Woman, believe me” – Narrative Research of Roles of Female Characters in Gospel of John			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Biblical Studies	Pro gradu -tutkielma ☒	30.04.2018	75
	Sivuainetutkielma ☐		
	Kandidaatin tutkielma ☐		
	Aineopintojen tutkielma ☐		
Tiivistelmä – Abstract			
<p>The Bible’s portrayal of women has become a controversial topic that can be examined from many different perspectives. Through close inspection of the roles of female characters in the Bible, one can discover their personalities and positions in the biblical narration, reveal the authors attitude towards them, the rights and responsibilities set for women in the Bible as well as what are the possible differences between men and women according to Scripture. Exegetical research on the Bible’s female characters is essential to enable a discussion of the portrayal of women in the Bible or in Christianity in a first place.</p> <p>In this research I examine the female characters in the Gospel of John and their roles in the Gospel’s narration. The aim of this research is to clarify what sort of roles those women have and how are women portrayed in the Gospel of John based on these characters. In terms of female characters the Gospel of John offers a unique subject for research, because in terms of most of its female characters and narratives including women, no comparative material can be found anywhere else in the Bible.</p> <p>In my research I apply the narrative method presented by Petri Merenlahti and use it especially to examine the roles of the characters. According to the narrative method the pericopes of the gospel are read as coherent narrative wholes, as narrations. As the method suggests the scholar sets themselves inside the narration and examines the narration in its own terms. The narrative creates an impression of its implied author and reader, which are set apart from the narration for the research. By examining the narration’s plot, characters, time, place, narrator and message, an effort is made to understand the narrative in the way its implied author meant it to be read. In this research, instead of making a complete narrative analysis, I focus on the narration’s female characters by examining them from the narrative perspective. In order to examine the roles of the female characters, I have formulated a list of six questions. By answering those I try to create a comprehensive definition of the role of each woman.</p> <p>There are altogether nine female characters in the Gospel of John, four of whom are named in text and the five who are referred to by some feature. Five of the women appear only in one of the narrations of the Gospel whereas the rest of the women appear in two or three different narrations. The roles of the women vary from leading roles that carry the story to minor roles that are mentioned only briefly. A common factor shared by all the women is that none of them is depicted in a clearly negative light. On the contrary, most of the women appear in much respected roles in the Gospel. The women serve in significant positions as interlocutors, inner circle members, requesters of help, witnesses, confessors of faith, sceptics, servants and disciples of Jesus. On the other hand, some women are mentioned only briefly in the Gospel, hence John has not held space in the narration only for women in the main roles.</p> <p>The actions of almost every woman is directed towards the main character of the Gospel, Jesus, and the role of some of the women is essentially based on growing in faith and deepening their relationship with Jesus. John has strived to make many of the women in the Gospel relatable role models for Jesus’s followers that set an example for the reader. Jesus’s attitude towards the women is favourable but he is also maintaining a certain distance. He defends women, engages into conversation with them concerning theological topics, sends them to important missions and associates also with those women, who are traditionally avoided by Jews. On the other hand, besides his approving actions, Jesus also keeps distance to the women belonging to his inner circle, by which John seems to have wanted to emphasise Jesus’s independence from his close relatives and inner circle members.</p> <p>Despite portraying the female characters of the Gospel in such a positive light, John does not particularly highlight women’s significant positions. Women are invariably introduced with very scarce background information and John does not refer to them by their position such as a follower, a witness or a disciple of Jesus. It appears that John strives to portray women’s status in the Gospel as a respectable one, but still only as an element supporting Jesus, the main character of the Gospel, and the events related to his life and death.</p> <p>This research indicates firstly that the narrative method suits well for research on female characters of the Gospel of John and secondly that similar research on gospels and the whole Bible is required for achieving more precise definition of Bible’s portrayal of women.</p>			
Avainsanat – Keywords Gospel of John, role, woman, female character, portrayal of women, narration, narrative research			

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymys	1
1.2 Aiempi tutkimus.....	4
1.3 Tutkimusmetodi ja käsitteiden määrittely.....	6
1.4 Tutkimuksen kulku ja lähdeaineisto	9
2 Jeesuksen äiti	11
2.1 Kaanaan häissä.....	11
2.2 Naiset ristin luona	17
2.3 Yhteenveto.....	20
3 Martta ja Maria	21
3.1 Lasaruksen kuolleista herättäminen.....	21
3.2 Jeesuksen voitelu Betaniassa	30
3.3 Yhteenveto.....	35
4 Magdalan Maria	37
4.1 Naiset ristin luona	37
4.2 Jeesuksen haudalla	38
4.3 Yhteenveto.....	44
5 Samarialainen nainen.....	46
5.1 Samarian kaivolla	46
5.2 Yhteenveto.....	56
6 Aviorikoksesta kiinni otettu nainen	58
6.1 Aviorikkojan tuomio.....	58
6.2 Yhteenveto.....	62
7 Muut evankeliumissa esiintyvät naishahmot.....	64
7.1 Naiset ristin luona	64
7.2 Ylipapin sisäpihan portilla	65
7.3 Yhteenveto.....	67
8 Johtopäätökset.....	68
9 Lähde- ja kirjallisuusluettelo	73
9.1 Lähteet.....	73
9.2 Apuneuvot	73
9.3 Kirjallisuus	73

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymys

Tätä tutkimusta kirjoittaessani elokuvateattereihin ilmestyi Garth Davisin ohjaama elokuva *Maria Magdaleena*. Elokuvassa seurataan päähenkilö Maria Magdaleenan tarinaa Jeesuksen kohtaamisesta ja seuraamisesta aina ylösnousemuksesta todistamiseen saakka. Elokuvassa on paljon käsikirjoittajien luomaa fiktiivistä materiaalia, mutta juonen päärunko rakentuu Raamatun evankeliumien ja gnostilaisena pidetyn Marian evankeliumin tarjoamiin tietoihin. Elokuvaa on arvosteluissa luonnehdittu feministiseksi kunnianpalautukseksi vähätellylle Jeesuksen seuraajalle ja todistajalle, Maria Magdaleenalle.¹ Hollywood-elokuva, jonka päähenkilönä toimii Raamatun naishahmo osoittaa, että kiinnostus Raamatun naisia kohtaan elää ja voi hyvin, ja mielikuvitusta käyttäen heidät saadaan sopimaan 2010-luvun suuren yleisön viihdemaailman tähdiksi. Elokuva tarjosi mielestäni kiehtovan kuvauksen Marian roolista Jeesuksen lähimpänä oppilaana, joka ymmärtää Jeesuksen välittämän valtakunnan sanoman miesoppilaita kirkkaammin. Elokuvan Maria on järkkymättömän uskollinen opettajalleen, ja Jeesus tukeutuu juuri häneen kantaessaan raskasta julistajan tehtäväänsä. Katsojan mielikuvitus leikkii mahdollisuuksilla – olisiko Maria todella voinut olla tällainen Jeesuksen lempioppilas, jonka asemaa miehet ovat vuosisatoja polkeneet alas? *Maria Magdaleena* on hyvä esimerkki siitä, kuinka Raamatun naishahmoista luodaan jatkuvasti uusia tulkintoja. Eksegeetiikan tutkijoiden haasteena onkin osoittaa tulkinnoille mielikuvituksen ja lähdemateriaalin rajat määrittelemällä se, mitä naishahmoista voidaan Raamatun tekstien perusteella sanoa.

Suurin osa Raamatun henkilöahmoista on miehiä, ja enemmistö evankeliumien kertomuksista rakentuu Jeesuksen kohtaamiselle muiden miesten kanssa. Etenkin tasa-arvopuheella kyllästetyissä länsimaissa nykylukijalle herää herkästi kysymys, millaisia ovat Raamatun naiset? Tarkkanäköisen luennan jälkeen Raamatusta paljastuu useita erilaisia naishahmoja, jolloin pintaan nousee joukko jatkokysymyksiä. Millaisia henkilöahmoja nämä nimetyt ja nimeämättömät naiset

---

¹ Helsingin Sanomien arvostelu: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005613699.html>; Episodin arvostelu: <https://www.episodi.fi/elokuvat/aria-magdaleena/>; Aamulehden arvostelu: <https://www.aamulehti.fi/kulttuuri/aria-magdaleena-on-feministishenkinen-tulkinta-karsimystarinasta-uutuuselokuva-unettaa-pahemmin-kuin-new-age-rikkamakaupiaan-tasainen-hymina-200828762/>.

ovat? Mikä heidän roolinsa on kertomuksissa? Millaisia arvoja Raamatun naiset edustavat? Miten evankeliumeissa esitetään Jeesuksen suhtautuminen kohtaamiinsa naisiin? Tämä tutkimus on syntynyt näiden kysymysten innoittamana.

Raamatun naishahmojen tutkimus on aiheellista useammastakin syystä. Raamatun naiskuvia on alettu tutkia eksegetiikan kentällä vasta viime vuosikymmeninä,² joten lisätutkimukselle on yhä tarvetta. Toiseksi erityinen naistutkimus on Raamatun tekstien osalta tärkeää, koska siten voidaan tarkastella kertomusten naishahmoja suhteessa kertomusten tapahtuma-ajankohdan aikaisiin sukupuolinormeihin ja naisten yhteiskunnalliseen asemaan. Näin voidaan saada selville, rikkooko tai vahvistaako Raamatun esittämä kuva naisista ajan normeja, ja avaavatko tai rajaavatko Raamatun kirjat naisten asemaa yhteiskunnassa tai juutalaisissa ja kristillisissä yhteisöissä. Kolmanneksi naishahmojen tutkimisella on väistämättä vaikutusta naisten yhteiskunnalliseen asemaan. Tutkijat Newsom ja Ringe kirjoittavat toimittamansa teoksen *Women's Bible Commentary* esipuheessa: *"Raamattu on ollut uskonnollisen ja kulttuurisen auktoriteettiasemansa vuoksi yksi merkittävimmistä tekijöistä, minkä mukaan naisten yhteiskunnallista asemaa on määritelty."*³ Virheellisillä tulkinnoilla Raamatun naishahmoista voi siten olla merkittävän haitallisia seurauksia naisille myös nykyään. Neljänneksi henkilöahmotutkimus ylipäättään auttaa korjaamaan ajan ja tradition vääristämiä kuvia Raamatun henkilöahmoista. Esimerkiksi elokuva *Maria Magdaleenan* lopputeksteissä mainittu, paavi Gregorius I:n saarnassaan vuonna 591 julistama linjaus Marian roolista prostituoituna olisi voinut jäädä lausumatta, jos paavi olisi perehtynyt huolellisemmin henkilöahmotutkimukseen Marian osalta.

Tutkimukseni tarkoitus on luoda kokonaiskatsaus naispuolisiin henkilöahmoihin ja heidän rooleihinsa yhden Raamatun kirjan, Johanneksen evankeliumin osalta. Tämä evankeliumi on naishahmojen tutkimisen kannalta mielenkiintoinen kohde, sillä useimmat niistä Johanneksen evankeliumin kertomuksista, joissa naishahmoja esiintyy, eivät sisälly mihinkään muuhun Raamatun kirjaan. Johanneksen materiaali on uniikkia, joten myös naisista muodostuva kuva ja naishahmojen roolit ovat Johanneksen evankeliumissa ainutlaatuisia. Johanneksen evankeliumin synoptisia evankeliumeja myöhäisempi kirjoitusajankohta ja omintakeiseksi muodostunut

---

² Kuula 2002, 7.

³ Newsom & Ringe 1998, xix.

teologia luovat kiinnostavan viitekehyksen ja herättävät tutkijan mielenkiinnon: jos Johannes kuvaa Jeesuksen pitkiä puheita pitävänä opettajana, jota maalliset asiat ja kärsimykset eivät näytä juurikaan vaivaavan, millaisena hän sitten kuvaa tekstissään esiintyvät naiset?⁴

Tarkastelen tutkimuksessa Johanneksen evankeliumissa esiintyviä naispuolisia henkilöitä. Johanneksen evankeliumissa on erikseen mainittuna kaiken kaikkiaan yhdeksän naispuolista henkilöitä. Naishahmojen esiintymät sijoittuvat melko tasaisesti halki evankeliumin.⁵ Tutkimukseni kannalta merkittävimpiä hahmoja on kuusi: Jeesuksen äiti, sisarukset Martta ja Maria, Magdalan Maria, samarialainen nainen sekä aviorikoksesta kiinni otettu nainen. Naisista kolme esiintyy evankeliumissa nimettyinä, Maria ja Martta sekä Magdalan Maria, ja kolme nimettöminä, tekstin antamalla kuvauksella määriteltyinä naisina. Nämä kuusi naishahmoa muodostavat tutkimukseni päämateriaalin. Näiden lisäksi evankeliumissa esiintyy kolme muuta naispuolista henkilöitä, jotka mainitaan hyvin lyhyesti osana pidempiä kertomuksia. He muodostavat tutkimukseni täydentävän materiaalin, jota käsittelen päämateriaalia suppeammin.

Rajasin tutkimuksestani pois jakeissa 9:18–23 esiintyvät sokeana syntyneen miehen vanhemmat, joita juutalaiset haastattelevat miehen parantumisen vuoksi. On selvää, että tässä vanhemmilla⁶ tarkoitetaan miehen isää ja äitiä. Jakeissa nainen ei kuitenkaan esiinny itsenäisesti eikä häntä nimetä millään feminiinisellä viittauksella, joten häntä ei ole aiheita lukea evankeliumin naispuolisten henkilöitä joukkoon.

Evankeliumissa esiintyy aiemmin esiteltyjen naishahmojen lisäksi neljä viittausta naispuolisiin hahmoihin. Jakeessa 3:4 Nikodeemus viittaa yleisellä tasolla ihmisen äitiin sanoessaan Jeesukselle: eihän hän voi mennä toisen kerran äitinsä kohtuun (μη δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεῦτερον εἰσελθεῖν). Jakeessa 3:29 Jeesus viittaa vertauksessaan morsiamen: se, jolla on morsian, on sulhanen (ὁ ἔχων τὴν νόμφην νυμφίος ἐστίν). Jakeessa 12:15 sisäistekijä lainaa Jesajan kirjaa puhuen tytär Siionista: älä pelkää, tytär Sion (μη φοβοῦ, θυγάτηρ Σιών). Jakeessa 16:21 Jeesus

⁴ Johanneksen evankeliumin omaleimaisuudesta mm. Dunderberg 2015, 162–163.

⁵ Perikootit, joissa mukana naispuolisia henkilöitä järjestyksessä: Joh. 2:1–12; 4:1–42; 6:42; 7:53–8:11; 11:1–46; 12:1–11; 18:15–17; 19:25–27; 20:1–2; 20:11–18.

⁶ οἱ γονεῖς voidaan kääntää myös ”isät” tai ”esi-isät” tarkoittaen henkilön sukujuuria.

vertaa opetuslasten kokemia tuskia synnyttävän naisen kokemuksiin: naisella, joka synnyttää, on tuska, sillä hänen hetkensä on tullut (ή γυνή όταν τίκτηι λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς). Näitä puheissa esiintyviä naisia ei voida pitää varsinaisina kertomuksen henkilöhahmoina, koska näillä naisilla ole varsinaista roolia tekstin kerronnassa. Näissä viittauksissa naispuolisia hahmoja käytetään puheessa vertauskuvallista käyttötarkoitusta varten tai lainauksena Vanhan testamentin profetiasta. Tämän vuoksi rajaan myös nämä viittauksissa esiintyvät naispuoliset hahmot tutkimuksen materiaalin ulkopuolelle.

Selvitän tutkimuksessani, millaisissa rooleissa Johanneksen evankeliumissa esiintyvät naiset evankeliumin kerronnassa ovat. Tutkimukseni metodina käytän narratiivista metodia soveltaen sitä nimenomaan henkilöhahmojen tutkimiseen. Tutkimuskysymykseni on seuraava: millaisia rooleja Johanneksen evankeliumin naishahmoilla on, ja millaista naiskuvaa Johanneksen evankeliumi näiden hahmojen perusteella välittää?

1.2 Aiempi tutkimus

Raamatun naisnäkemystä on tutkittu enenevässä määrin 1970-luvulta lähtien.⁷ Olen käyttänyt tutkimuksessani naistutkijoiden joukon kokoamaa kommentaaria *Women's Bible Commentary*,⁸ johon O'Day on kirjoittanut artikkelin Johanneksen evankeliumin osalta,⁹ Witheringtonin tutkimusta *Women in the Ministry of Jesus: A Study of Jesus' Attitudes to Women and their Roles as Reflected in His Earthly Life*¹⁰ sekä Kuulan kirjaa *Nainen uudessa uskossa: Uuden testamentin naisnäkemystä*, joka on ”ensimmäinen suomenkielinen kokonaisuus Uuden testamentin ja varhaiskristillisyyden naisnäkemuksista”.¹¹ *Women's Bible Commentary*ssä käsitellään naishahmoja ja naiskuvia jokaisen Raamatun kirjan osalta feministisen raamatuntutkimuksen lähtökohdista.¹² Witherington keskittyy naisten rooleihin yksinomaan evankeliumeissa tarkastellen tekstejä ja niiden historiallista taustaa. Kuula pyrkii luomaan kokonaiskatsauksen naiskuviin koko Uuden testamentin osalta ”nykyisen yliopistossa harjoitettavan raamattutieteen näkökulmasta”, ja hän kertoo kirjan tavoitteena olevan korjata yleistä harhaluuloa, että Uusi testamentti suhtautuisi

---

⁷ Kuula 2002, 13.

⁸ Newsom & Ringe 1998.

⁹ O'Day 1998.

¹⁰ Witherington 1984

¹¹ Kuula 2002, 7.

¹² Newsom & Ringe 1998, xx

naiseen ja seksuaalisuuteen yksipuolisen kielteisesti.¹³ Kaikki teokset ovat ansiokkaita kokonaisesityksiä, joista lukija voi saada yleiskäsityksen naishahmoista ja eri kirjojen naiskuvista, mutta tutkimukset jäävät pintapuolisiksi yleisesityksiksi, joissa naishahmojen roolien vivahteet jäävät huomioimatta. Tutkimuksissa hyödynnetään myös Raamatun kirjojen keskinäistä vertailua, mikä toki hyödyttää lukijaa mutta ei mielestäni tee aina oikeutta yksittäisten kirjojen ja niiden kertomusten ainutlaatuisuudelle. Tästä syystä tarvitaan syvemmälle menevää narratiivista tutkimusta, missä lähdemateriaalina toimivaa kerronnallista tekstiä luetaan sellaisenaan sen omilla ehdoilla.

Edellisten lisäksi olen hyödyntänyt tutkimuksessani Haenchenin¹⁴, Schulzin¹⁵, Malina & Rohrbaughin¹⁶ ja Beasley-Murrayn¹⁷ Johanneksen evankeliumin kommentaareja. Niissä naishahmoja analysoidaan evankeliumin yksittäisten jakeiden ja perikooppien yhteydessä, ja ne, etenkin Malina & Rohrbaughin kulttuuriantropologiaan keskittyvä kommentaari, valottavat kertomusten ja niiden kuvaamien tapahtumien ja toimintamallien sosiologisia ja kulttuurisia taustoja. Naishahmojen tarkastelu jää kuitenkin kommentaareissa vähäiselle huomiolle, eikä kommentaareissa oteta huomioon naishahmojen kokonaisrooleja niiden naisten osalta, jotka esiintyvät useammassa kuin yhdessä kertomuksessa.

Olen myös hyödyntänyt työssäni tutkimuksia, joissa on käsitelty jotain yksittäistä tai useampaa Johanneksen evankeliumin naishahmoa. Silvolan tutkimus *Nardusvoide ja suudelma* analysoi ja vertailee ansiokkaasti traditio- ja redaktiohistoriallisten metodien keinoin evankeliumien voitelukertomuksia, ja hän analysoi kirjassa perusteellisesti Martan ja Marian henkilöahmoja Johanneksen kertomuksissa.¹⁸ Dunderbergin artikkeli Martasta ja Mariasta taas pureutuu sisarten rooleihin niin Johanneksen kuin Luukkaan kertomusten osalta.¹⁹ Neyreyn tarkastelee samarialaisen naisen henkilöahmoa kulttuurin ja retoriikan näkökulmista osanan tutkimustaan *The Gospel of John in Cultural and Rhetorical Perspective*.²⁰ Baileyen tutkimuksessa *Jeesus Lähi-idän asukkaan silmin* pureudutaan narratiivissävytteisellä otteella

---

¹³ Kuula 2002, 7–8.

¹⁴ Haenchen 1984.

¹⁵ Schulz 1992.

¹⁶ Malina & Rohrbaugh 1998.

¹⁷ Beasley-Murray 1999.

¹⁸ Silvola 1989.

¹⁹ Dunderberg 2015.

²⁰ Neyrey 2009.

samarialaisen naisen ja avorikoksesta kiinni otetun naisen rooleihin Johanneksen kerronnassa.²¹ Bailey tuo mielestäni esiin kiinnostavia tulkintamahdollisuuksia, mutta tutkimuksen puutteena ovat ilman kunnollisia perusteluja liian pitkälle viedyt johtopäätökset ja kertomusten ylitulkinta. Nämä tutkimukset tuovat arvokkaita näkökulmia yksittäisten naishahmojen osalta, mutta niiden pohjalta ei voida sanoa mitään yleistettävää Johanneksen evankeliumin naishahmoista tai naiskuvasta. Tässä tutkimuksessa käsitelen jokaisen naishahmon yksitellen²² luoden näiden lopuksi tutkimustuloksista kattavan yhteenvedon.

Narratiivisen raamatuntutkimuksen yksi pääteos *The Oxford Handbook of Biblical Narrative* tarjoaa hyvin suppean esityksen Raamatun naishahmojen osalta.²³ Richard Bauckhamin Johanneksen evankeliumin narratiivisuutta, historiaa ja teologiaa käsittelevä tutkimus *The Testimony of the Beloved Disciple* käsittelee myös naishahmoista vain suppeasti Marttaa ja Mariaa Lasaruksen kuolleistaherättämiskertomuksen yhteydessä.²⁴ Naishahmojen käsittely näyttää olevan toistaiseksi narratiivisella tutkimuskentällä melko harvinaista, joten lisätutkimukselle on tarvetta. Ilmiö on nähtävissä myös metodioppaiden osalta, mistä ei ollut löydettävissä nimenomaan henkilöhahmotutkimukseen tähtäävää sovellusta narratiivisesta metodista. Tästä syystä olen tehnyt tätä tutkimusta varten oman sovellukseni narratiivisesta metodista, minkä esittelen seuraavassa luvussa. Pyrin tutkimuksellani luomaan narratiivisesta näkökulmasta kokonaisesityksen Johanneksen evankeliumin naishahmoista. Vastaavanlaista tutkimusta ei ole tietojeni mukaan aiemmin tehty.

1.3 Tutkimusmetodi ja käsitteiden määrittely

Tutkimukseni metodina käytän henkilöhahmojen tarkasteluun keskittyvää sovellusta narratiivisesta metodista. Esittelen ensin narratiivisen metodin pääpiirteet ja sitten sen sovelluksen tutkimukseni osalta. Näiden yhteydessä määrittelen tutkimukseni kannalta tärkeät käsitteet.

---

²¹ Bailey 2008.

²² Sisaret Martta ja Maria sekä Jeesuksen äidin sisar ja Klopaa vaimo Maria tosin käsitellään samoissa tutkimuslukuissa, mutta tutkimustekstissä naisten käsittely tapahtuu erikseen.

²³ Fewell 2016.

²⁴ Bauckham 2007.

Narratiivinen²⁵ metodi tarkoittaa eksegetiikassa tutkimuksen metodia, jossa keskitytään tarkastelemaan Raamatun kirjoja ja niihin sisältyviä kertomuksia kirjallisina kerronnallisina kokonaisuuksina. Metodin avulla ei niinkään pyritä selvittämään, kuinka tekstin tapahtumat todella etenivät historiassa tai millaisista redaktiohistoriallisista kerrostumista lopullinen teksti koostuu, vaan metodin käyttäjä on ennen kaikkea kiinnostunut selvittämään, millainen kertomus on ja millä keinoin se on rakennettu. Narratiivinen lähestymistapa suuntaa tutkijan mielenkiinnon tekstin sisään lukemaan tekstiä sen omilla ehdoilla: mitä teksti edustaa, mitä se odottaa lukijaltaan ja miten se pyrkii vaikuttamaan lukijaan. Metodi hyödyntää yleisen kirjallisuustieteen näkökulmia, erityisesti narratologiaa.²⁶

Tutkimuksessani nimitän käsittelemiäni perikoopeja kertomuksiksi. Materiaalini kertomukset ovat syntyhistoriastaan ja mahdollisista lisäysten kerrostumista riippumatta yhtenäisiä kerronnallisia kokonaisuuksia, joissa on alku ja loppu, tietyt henkilöhahmot, tapahtumapaikka, yhtenäinen juoni ja selkeä rakenne. Tarinalla taas tarkoitan kertomuksessa sisällä olevaa tarinaa, jonka kertomuksen kertoja kertoo yleisölleen kyseisessä muodossa. Kertomus on kuin puku, johon kertomuksen muotoilija pukee tarinan, jonka haluaa yleisölleen välittää.

Tutkimuksessani en keskity niinkään kertomuksen syntyhistoriaan, sen todelliseen kirjoittajaan tai kirjoittajiin enkä sen todellisiin alkuperäisiin tai myöhempisiin lukijoihin. Näiden tekijöiden tarkasteluun sopivat muut menet.²⁷ Sen sijaan pyrin metodini mukaisesti tarkastelemaan kertovaa tekstiä sellaisenaan. Kertomuksesta voimme tutkimusta varten erottaa sisäistekijän ja sisäislukijan. Sisäistekijällä tarkoitetaan lukijan mieleen tekstin perusteella muodostuvaa kuvaa sen kirjoittajasta. Sisäistekijä paljastaa itsestään tekstissä erilaisia ominaisuuksia, joiden perusteella voidaan muodostaa kuva kirjoittajasta, joka ei kuitenkaan välttämättä vastaa lainkaan todellisen kirjoittajan ominaisuuksia. Sisäislukija taas on vastaavasti tekstin perusteella muodostettu kuva sisäistekijän ensisijaisesta lukijayleisöstä. Sisäistekijä löytää sisäislukijasta tekstiään ymmärtävän yleisön, jolle tekstissä käytetyt ilmaisut, viittaukset ja sen sisältämä sanoma menevät perille. Sisäistekijä ja sisäislukija ovat

---

²⁵ Käyttämässäni Petri Merenlahden artikkelissa kirjoittaja käyttää metodista nimitystä ”narratiivikriittinen tutkimusmetodi”. Käytän tutkimuksessani samasta metodista lyhyempää ja nykyaikaisempaa nimitystä narratiivinen metodi.

²⁶ Merenlahti 1997, 52–55.

²⁷ Merenlahti 1997, 54–55.

näin ollen ”*kaikkien niiden asioiden kokonaisuus, joita teksti omassa sisäisessä maailmassaan edellyttää toisaalta tekijänsä ja toisaalta lukijan olevan*”.²⁸ Selkeyden vuoksi käytän tässä tutkimuksessa Johanneksen evankeliumin sisäistekijästä nimitystä Johannes ja sisäislukijasta nimitystä lukija. Evankeliumin naiskuvasta puhuessani tarkoitan Johanneksen edustamaa naiskuvaa, jota hän välittää lukijalleen kertomustensa kautta.

Johannesta ja lukijaa ei saa sekoittaa kertomuksen kertojaan ja kertojan yleisöön, jotka ovat Johanneksen luomia keinoja kertoa tarinansa haluamallaan tavalla. Kertoja saattaa olla kaikkietävä persoonaton hahmo, joka raportoi tapahtumia ilman todellisen ihmisen rajoitteita. Tällaista kertojaa hyödynnetään evankeliumeissa usein. Kertoja voi myös olla joku kertomuksen henkilöahmoista, jonka ”pään sisältä” ja ajatusmaailman läpi tarinaa kerrotaan. Näin on kirjoitettu esimerkiksi kuuluisa romaani *Sieppari ruispellossa*. Kertojan yleisö saatetaan mainita, kuten Luukkaan evankeliumin kertoja kirjan alussa esittelee yleisönsä Teofiloksen²⁹, tai jättää mainitsematta, kuten Johannes tekee evankeliumissaan. Kertomuksessa saattaa myös olla sisäisiä kertoja–yleisö –pareja, jolloin kertojan rooli siirtyy yhdelle tai useammalle muulle kertojalle. Tällaista kerrontatapaa hyödynnetään esimerkiksi Apostolien teoissa Paavalin ottaessa kertojan roolin ja kansanjoukon toimiessa hänen yleisönään.³⁰

Narratiiviseen metodiin kuuluu kertomuksen kerronnan, näkökulman, juonen, miljöön ja henkilöahmojen tasapuolinen tarkastelu.³¹ Tutkimuskohteeni vuoksi sovellan metodia siten, että tarkastelen narratiivisesta näkökulmasta ensisijaisesti vain naispuolisia henkilöahmoja ja käsittelen muita tekijöitä suhteessa näihin. Selvitän kertomusten naishahmojen roolia ja suhdetta muihin henkilöahmoihin seuraavien kysymysten kautta:

- miten heidät esitellään tekstissä?
- kuinka keskeinen rooli heillä on kertomuksessa?
- mikä on heidän suhteensa Jeesukseen? Entä kertomuksen muihin henkilöahmoihin?

---

²⁸ Merenlahti 1997, 55.

²⁹ Luuk. 1:3–4.

³⁰ Ap.t. 22:1–22.

³¹ Näistä tarkemmin Merenlahti 1997, 56–60.

- miten he toimivat ja/tai puhuvat suhteessa kertomuksen juoneen ja sanomaan?
- miten lukijan on tarkoitus suhtautua heihin?
- onko heidän toiminnassaan jotain epätavallista, ja jos on, kuinka teksti reagoi siihen?

Evankeliumeja tarkastellessa tulee ottaa huomioon, että ne ovat luonteeltaan sanomallisia kertomuskokonaisuuksia.³² Evankeliumien sisäistekijöiltä voidaan narratiivisesta näkökulmasta tarkasteltuna löytää sanoma, jota he välittävät kirjan kokonaistarinan ja yksittäisten kertomusten kautta sisäislukijalle. Johanneksen kuten muidenkin sisäistekijöiden evankeliumit ovat kertomuksia Jeesuksen toiminnasta ja merkityksistä, joten kirjojen sanoman keskuksessa ja päähenkilönä on Jeesus. Tästä syystä yksi keskeisistä tarkastelun kohteista tutkimuksessani on naisten suhde tähän evankeliumin keskukseseen, Jeesukseen.

1.4 Tutkimuksen kulku ja lähdeaineisto

Tutkimukseni etenee siten, että luvut 2–6 käsittelevät tutkimuksen päämateriaaliin kuuluvia naishahmoja ja luku 7 tutkimuksen täydentävään materiaaliin kuuluvia naishahmoja. Luvuissa 2–4 käsittelen evankeliumin useammassa perikoopissa esiintyviä naishahmoja, jotka ovat Jeesuksen äiti, Martta ja Maria sekä Magdalan Maria. Tarkastelen Marttaa ja Mariaa samassa luvussa, sillä he esiintyvät myös lähdeaineistossani samoissa perikoopeissa. Tämän jälkeen käsittelen luvuissa 5 ja 6 naishahmoja, jotka esiintyvät evankeliumissa vain yhdessä kertomuksessa: ensin perikoopissa Joh. 4:1–42 esiintyvää naista, josta käytän tutkimuksessani nimitystä samarialainen nainen, ja tämän jälkeen perikoopissa Joh. 7:53–8:11 esiintyvää naista, jota nimitän tutkimuksessani aviorikoksesta kiinni otetuksi naiseksi. Päämateriaalini naishenkilöiden kohdalla hyödynnän muotoilemiani juonikaavioita selventämään tutkimuksen lukijalle perikoooppien juonen kulkua (kuvat 1–7). Näiden jälkeen tarkastelen luvussa 7 muita evankeliumissa mainittuja naishahmoja. Jokaisen tutkimusluvun lopussa teen yhteenvedon käsitellyn/-tyjen naishahmon/-jen osalta. Luvussa 8 kokoan tutkimukseni johtopäätökset yhteen, minkä jälkeen esittelen luvussa 9 käyttämäni lähde- ja kirjallisuusluettelon.

---

³² Merenlahti 1997, 59–60.

Tutkimukseni lähdeaineisto koostuu Novum Testamentum Graece 28.:n painoksen Johanneksen evankeliumin kertomuksista, joissa esiintyy naishahmoja. Lähdeaineiston rinnalla käytän omaa suomennostani. Olen rajannut kertomukset naishahmojen esiintymien ympäriltä siten, että tekstin kerronnallinen kokonaisuus säilyy mahdollisimman ehjänä. Yksittäiset jakeet 6:42 ja 19:25 olen kuitenkin ottanut aineistooni sellaisinaan kontekstista irrotettuina, koska niissä esiintyvät naishahmot eivät ole tekstissä osallisia ympäröivien jakeiden tapahtumiin ja asioihin.

2 Jeesuksen äiti

2.1 Kaanaan häissä

Joh. 2:1–12

1 Ja kolmantena päivänä oli häät Galilean Kaanassa, ja Jeesuksen äiti oli siellä:	1 Καὶ τῆ ἡμέρᾳ τῆ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ·
2 myös Jeesus ja hänen oppilaansa oli kutsuttu häihin.	2 ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.
3 Ja viinin loputtua Jeesuksen äiti sanoi tälle: ”Heillä ei ole viiniä.”	3 καὶ ὑστερήσαντος οἴνου λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν· οἶνον οὐκ ἔχουσιν.
4 Jeesus vastasi hänelle: ”Mitä tekemistä minulla on sinun kanssasi, nainen? Minun aikani ei ole vielä tullut.”	4 [καὶ] λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὐπω ἤκει ἡ ὥρα μου.
5 Hänen äitinsä sanoi palvelijoille: ”Mitä hän sanookin teille, tehkää se.”	5 λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις· ὃ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε.
6 Siellä paikassa oli kuusi kivistä vesiaastia juutalaisten rituaalipesuja varten, kukin kahden tai kolmen vetomitan ³³ kokoisia.	6 ἦσαν δὲ ἐκεῖ λίθιναι ὑδρίαὶ ἕξ κατὰ τὸν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων κείμεναι, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς.
7 Jeesus sanoi heille: ”Täyttäkää astiat vedellä”, ja he täyttivät ne ääriään myöten täyteen.	7 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγένεσαν αὐτὰς ἕως ἄνω.
8 Ja hän sanoi heille: ”Ottakaa nyt siitä ja viekää juhlien valvojalle.” Ja he veivät.	8 καὶ λέγει αὐτοῖς· ἀντλήσατε νῦν καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ· οἱ δὲ ἤνεγκαν
9 Ja niin valvoja maistoi viiniksi muutettua vettä eikä tiennyt mistä se oli, mutta palvelijat tiesivät veden ottaneina. Valvoja kutsui sulhasen	9 ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλίνος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγεννημένον καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρικλίνος
10 ja sanoi hänelle: ”Jokainen ihminen tarjoaa ensin paremman viinin ja huonomman sitten kun ovat juopuneet: sinä olet säästänyt paremman viinin tähän asti.”	10 καὶ λέγει αὐτῷ· πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.
11 Tämän ihmetekojen alun Jeesus teki	11 Ταύτην ἐποίησεν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ

³³ Yksi vetomitta oli noin 40 litraa, joten astiat olivat tilavuudeltaan 80 tai 120 litran kokoisia.

Galilean Kaanassa ja paljasti asemansa, ja hänen oppilaansa uskoivat häneen.	Ἰησοῦς ἐν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφάνερωσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
12 Tämän jälkeen hän meni alas Kapernaumiin, hän ja hänen äitinsä, veljensä ja oppilaansa, ja siellä he eivät viipyneet monta päivää.	12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ [αὐτοῦ] καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

Jeesuksen äiti esiintyy kaikissa evankeliumeissa ja kuuluu henkilönä tunnetuimpien Raamatun naisten joukkoon. Johanneksen evankeliumin erikoisuus synoptikkoihin verrattuna on Jeesuksen äidin säilyttäminen nimettömänä: Johannes käyttää hänestä ensimmäisessä kertomuksessa nimitystä Jeesuksen äiti (ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ) ja jälkimmäisessä kertomuksessa myös lyhyemmin määräisellä artikkelilla varustettua äiti (ἡ μήτηρ). Miksi? Lukemistani tutkimuksista ainoastaan Malina & Rohrbaugh antaa jonkinlaisen selityksen naisen nimen puuttumiselle: Johannes osoitti nimityksellä kunnioitusta naiselle, sillä pojan synnyttäminen antoi naiselle kunniaa ja teki hänestä kokonaisen täysi-ikäisen ihmisen.³⁴ Itse arvelen, että joko Johannes ei pitänyt olennaisena kertoa nimeä tekstissään tai hänellä oli erityinen syy naisen nimettömäksi jättämiseen. Mitä ilmeisimmin on kyse hahmon tyyppin, äitiyden tietoisesta käytöstä. Johannes tahtoo korostaa naisen läheistä suhdetta Jeesukseen, evankeliumin päähenkilön äitiyttä saadakseen lukijan tulkitsemaan naisen roolia evankeliumissa tämän aseman läpi. Lisäksi hän saattoi olettaa lukijansa jo valmiiksi tietävän naisen nimen eikä siksi kokenut sen ilmaisemista tarpeelliseksi. Hahmon nimittäminen yksinomaan äidiksi luo lukijalle valmiita mielikuvia roolihahmosta: hänen oletetaan käyttäytyvän äidin roolin mukaisesti suhteessa Jeesukseen. Tutkimukseni kannalta on merkittävää tarkkailla, miten Jeesuksen äiti esiintyy kertomuksissa suhteessa oletettuihin äidin roolin malleihin.

Ensimmäisen Johanneksen evankeliumissa esiintyvän naishahmon, Jeesuksen äidin ensiesiintymä on Jeesuksen julkisen toiminnan alkua kuvaavassa kertomuksessa. Hänet esitellään heti kertomuksen ensimmäisessä jakeessa: ja Jeesuksen äiti oli siellä (καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ). Tekstissä Jeesuksen äidistä kerrotaan seuraavat asiat: hän on häissä (jake 1), hän kertoo Jeesukselle viinin loppumisesta (3), Jeesus vastaa hänelle (4), hän ohjeistaa palvelijoita (5), ja hän menee Kapernaumiin yhdessä

³⁴ Malina & Rohrbaugh 1998, 66.

Jeesuksen, tämän veljien ja oppilaiden kanssa muutamaksi päiväksi (12) (ks. kuva 1). Johannes ei anna selitystä äidin läsnäololle häissä tai suhteelle hääväkeen, mutta mainitsee hänen läsnäolonsa paikalla ennen Jeesuksen ja oppilaiden läsnäoloa. Tästä voidaan päätellä, että Johannes haluaa kiinnittää lukijan huomion heti kertomuksen alussa tähän uuteen henkilöhahmoon, Jeesuksen äitiin. Henkilöhahmona naista ei kuitenkaan kuvailla mitenkään muuten kuin Jeesuksen äitinä. Äidin suhteita kertomuksen muihin henkilöhenkilöhahmoihin teksti ei kuvaile, joten olennaista on tutkailla vain äidin ja pojan suhdetta.

Juonikaavio	
Alku/ johdanto (1–2):	tapahtuma-aika, -paikka, ja henkilöt esitellään
Valmisteleva käänne (3a):	viini on lopussa
	Reaktio käännteeseen (3b): Jeesuksen äiti ilmoittaa tapahtuneen Jeesukselle
Jeesuksen vastaus (4):	Jeesus torjuu äitinsä piiloviestin
	Äidin vastaus (5): osoittaa luottamusta Jeesukseen
Varsinainen käänne (6–9a):	Jeesus saa aikaan ihmeen
	Reaktio käännteeseen (9b–11): valvoja todistaa juoman olevan hyvää viiniä ja kirjoittaja vahvistaa ihmeen
Loppu/päätös (12):	Jeesus poistuu ja siirtyy toiseen paikkaan lähipiirinsä kanssa

Kuva 1. Kertomuksen Joh. 2:1–12 juonikaavio

Kertomuksen juonikaavio (kuva 1) havainnollistaa, että Jeesuksen äidin osallistuminen tapahtumien kulkuun painottuu kertomuksen alkuun, jonka jälkeen hän katoaa tekstistä lopun lyhyttä mainintaa lukuun ottamatta. Naisen roolia tutkittaessa tuleekin keskittyä juuri jakeissa 3b–5 esiintyvään sananvaihtoon. Jakeessa 3 viinin loppua Johannes kertoo Jeesuksen äidin ensin toteavan Jeesukselle: heillä ei ole viiniä (οἶνον οὐκ ἔχουσιν). Miten tämä lyhyt ilmoitus tulisi ymmärtää? Johannes ja lukija mitä luultavimmin tiesivät, että viinin loppuminen häissä tarkoitti häät järjestäville perheille kunnian menetystä. Se ei ollut merkki vain

järjestäjien pienestä varallisuudesta vaan myös ystävien vähyydestä.³⁵ Viinin loppumisesta kuullessaan Jeesuksen äiti kääntyi Jeesuksen puoleen. Jeesuksen vastauksesta päätellen äidin ilmoitus oli tarkoitettu samalla avunpyynnöksi. Näin Johannes paljastaa, että Jeesuksen äiti luotti siihen, että Jeesus voisi jollain tavalla auttaa häiden järjestäjiä heidän ongelmassaan.

Jeesuksen vastaus on yllättävä. τί ἐμοὶ καὶ σοί on puhekielinen ilmaus, joka ei ole käännettävissä sanatarkasti. Se on käännettävissä seuraavin tavoin: mitä tekemistä minulla on sinun kanssasi, mitä sinä tahdot minusta, jätä minut rauhaan tai anna minun olla.³⁶ Ilmaus esiintyy jo Septuagintassa useissa eri kohdissa.³⁷ Parhaiten Jeesuksen vastaus näyttää olevan verrattavissa Elisan vastaukseen häneltä apua pyytämään tulleelle Israelin kuninkaalle jakeessa 2. Kun. 3:13. Myös Jeesuksen vastaus on tulkittavissa torjuvaksi vastaukseksi äitinsä piilotettuun avunpyyntöön. Tutkijat ovat erimielisiä siitä, kuinka voimakkaan torjuva ilmaisu on.³⁸ Septuagintan verrannollisiin kohtiin peilattuna näkisin vastauksen olevan varsin vahvan torjuva, jopa karkea. Jeesus käyttää äidistään vastauksessaan nimitystä nainen (γύναι). Vaikka puhuttelu γύναι oli tavallinen yleistävä nimitys naispuoliselle henkilölle eikä sinällään mitenkään loukkaava, on epätavallista, että poika nimittää omaa äitiään näin.³⁹ Jeesus käyttää tätä nimitystä äidistään myös puhutellessaan tätä toisen kerran jakeessa 19:26. Jeesuksen vastaus äidilleen vaikuttaa siis epäkohteliaalta, mutta jakeessa 5 äiti ei ilmaise millään tavoin pahastuneensa poikansa vastauksesta, eikä teksti muutenkaan ohjaa lukijaa paheksumaan Jeesuksen sanoja. Tästä syystä arvelen, että Johannes pyrkii vastauksella saamaan Jeesuksen ilmaisemaan etäisyyttä äitiinsä. Jeesus torjuu äitinsä vihjauksen osoittaakseen, että hän on riippumaton ihmisistä, jopa äidistään, ja velvollinen vain omalle aikataululleen (ἡ ὥρα μου).

Jos Jeesuksen vastaus hätkähdyttää lukijaa, niin samoin tekee äidin reaktio. Torjutuksi tullut äiti kehottaa palvelijoita: mitä hän sanookin teille, tehkää se (ὅ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε). Jeesuksen sanat eivät pysäytä naista, vaan hän vasten juuri kuulemaansa vastausta osoittaa luottavansa, että Jeesus aikoo tehdä jotain.

---

³⁵ Malina & Rohrbaugh 1998, 66; 70–71.

³⁶ Witherington 1984, 83–84.

³⁷ Mm. jakeissa Tuom. 11:12; 1. Kun. 17:18; 2. Kun. 3:13; 2. Aik. 35:21.

³⁸ Esimerkiksi Schulz pitää ilmaisua karkeana torjuntana, kun taas O'Day väittää, että ilmaus ei suinkaan ole epäkohtelias vaan vain viittaus Jeesuksen itsenäisyydestä suhteessa kaikkiin ihmisiin, jopa hänen äitiinsä. Schulz 1992, 57; O'Day 1998, 383.

³⁹ Kuula 2002, 296.

Osoitukseksi luottamuksesta hän valtuuttaa lähellä olevat palvelijat Jeesuksen käskyttäväksi. Tällainen toiminta roolihahmolta vaikuttaa varsin epäloogiselta, joten miten selittää se? Useat tutkijat esittävät selitykseksi, että Johannes haluaa näin esitellä Jeesuksen äidin luottavaisen kristityn esikuvana. Hän ei peräänny edes kieltävän vastauksen edessä vaan on varma siitä, että Jeesus kykenee ihmetekoihin.⁴⁰ Kuula taas on ratkaissut epäloogisuuden arvelemalla, että Jeesuksen vastaus ei olisi lainkaan kuulunut alkuperäiseen tekstiin, vaan se on lisätty myöhemmin korostamaan Jeesuksen varsinaisen ihmeteon, kuoleman ja ylösnousemuksen painoarvoa.⁴¹ Kuulan tulkinta on mielestäni epätodennäköinen, koska vastaavanlaisia juonen kulkuja löytyy muistakin Johanneksen evankeliumin ihmetekojen kuvauksista. Kertomuksissa virkamiehen pojan parantamisesta 4:46–54, lehtimajajuhlaan lähdöstä 7:2–10 ja Martan ja Marian lähettämästä sanomasta Lasaruksen sairaudesta 11:1–7 toistuu kaikissa vastaava asetelma kuin tässä kertomuksessa. Jeesukselta pyydetään jotain, hän vastaa avunpyyntöön kieltävästi, mutta toteuttaa kuitenkin pyytäjän toiveen. Missään kertomuksessa pyytjä ei tyydy Jeesuksen torjuntaan. Juonikuviota voidaankin pitää Johanneksen evankeliumille tyypillisenä. Näyttää siltä, että Jeesus ei kertomuksissa varsinaisesti vastaakaan juuri kuulemaansa pyyntöön vaan hieman siitä ohi kertoakseen jotain muuta tai korjatakseen pyytäjän motiiveja.

Jeesuksen äidin hämmentävälle toiminnalle on kolmaskin selitys, jota hyödyntämäni kirjallisuus ei yllätyksekseni lainkaan noteeraa. Varhaisimmissa käsikirjoituksissa ei käytetty välimerkkejä, vaan ne lisättiin vasta myöhäiskeskiaikaisiin käsikirjoituksiin.⁴² Jeesuksen vastauksen jälkiosakin saattoi alun perin olla tarkoitettu kysymykseksi: eihän minun aikani ole vielä tullut? (οὐπω ἤκει ἡ ὥρα μου;). Tällöin kertomuksen Jeesus tiedustelisi äidiltään, olisiko hänen aikansa jo koittanut. Äidin määrätietoinen toiminta antaisi Jeesukselle ja samalla lukijalle vahvistuksen: kyllä, nyt on aika toimia. Tämän lukutavan myötä Jeesuksen äidillä on hyvin ratkaiseva rooli Jeesuksen toiminnan alkuunsaattajana. Lukijalle välittyy kuva, että Jeesuksen äiti aavisti Jeesusta paremmin tämän oikean ajan, ja Jeesus tarvitsee häneltä vahvistuksen toimintansa aloittamiseksi. Äiti esiintyy rohkeana Jumalan aikataulun tuntijana, joka lähettää poikansa työhön, kun aika on sopiva. Pidän tätä tulkintaa mahdollisena, mutta samalla tulee ottaa huomioon, että äidin rooli on evankeliumissa

---

⁴⁰ Näin tulkitsevat esimerkiksi Schulz 1992, 57; O'Day 1998, 383.

⁴¹ Kuula 2002, 297.

⁴² Kiilunen & Hakola 2010, 28.

muuten varsin pieni, eikä evankeliumin kokonaistarina anna vahvistusta äidin erityiselle asemalle Jeesuksen neuvojana. Siksi klassista tulkintaa äidin sinnikkyudesta torjuvankin vastauksen edessä todennäköisempänä selityksenä äidin ja Jeesuksen keskustelulle.

Jeesuksen äiti ei osallistu kertomuksen varsinaiseen käänteeseen, veden viiniksi muuttumiseen ja juhlien valvojan todistukseen. Hänet mainitaan vielä kertomuksen päätösjakeessa yhdessä Jeesuksen veljien ja oppilaiden kanssa. Äidin mainitseminen luettelossa lähimpänä Jeesusta antaa kuvan, että Johannes on halunnut osoittaa äidin olevan vähintään yhtä läheinen jollei läheisempikin Jeesukselle kuin tämän mukana halki evankeliumin kulkevat oppilaat. Tämä on Johanneksen evankeliumissa ainoa jae, jossa naishahmon kerrotaan liikkuvan Jeesuksen ja tämän oppilaiden seurassa Jeesuksen julkisen toiminnan aikana. Äidin poistumisesta Jeesuksen seuraajien joukosta ei mainita, joten lukija voi olettaa hänen liikkuneen Jeesuksen mukana halki tämän julkisen toiminnan.

Tässä kertomuksessa Jeesuksen äidistä ei kerrota paljoa, mutta hänen osallisuutensa kertomuksen tapahtumiin on merkittävä. Lukijalle välittyy kuva, että Jeesuksen äiti toimii aktiivisesti saadakseen Jeesuksen tekemään jotain viinin loputtua. Äidin toiminnasta on pääteltävissä, että hän luottaa Jeesuksen kykyihin tehdä jotain häiden juomatarjoilujen loppumisen suhteen. Kertomus paljastaa, että Jeesuksen äiti oli läheisessä suhteessa poikaansa, eikä teksti paljasta hänestä minkäänlaista hämmästyttä tai epäilyttä Jeesuksen yliluonnollisia kykyjä kohtaan.

Tämän kertomuksen jälkeen Jeesuksen äiti mainitaan evankeliumissa kerran ennen seuraavaa kertomusta, jossa äiti on Jeesuksen ristin luona. Maininta tapahtuu jakeessa 6:42, missä juutalaiset puhuvat Jeesuksesta näin: eikö tämä ole Jeesus, Joosefin poika, jonka isän ja äidin me olemme nähneet? (οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα;). Evankeliumi antaa ymmärtää, että tässä vaiheessa evankeliumin kokonaiskertomusta juutalaiset ovat nähneet Jeesuksen vanhemmat, ja he vetoavat tähän osoittaakseen epäilevänsä Jeesuksen puheita omasta alkuperästään. Jeesuksen äidistä lukija saa tässä tietää, että hän on Jeesuksen vanhempi yhdessä Joosef-nimisen henkilön kanssa, ja että hänet ainakin tiedetään ja ollaan nähty juutalaisten keskuudessa. Jae vahvistaa käsitystä

siitä, että Jeesuksen äiti liikkui Jeesuksen seurassa ja oli alueella jossain määrin tunnettu hahmo. Muuta tietoa Jeesuksen äidin henkilöahmasta jae ei anna.

Jeesuksen äidin esiintymien vähäisyydestä voidaan päätellä, että Johannes halusi pitää hänet etäämmälle jättäytyvässä roolissa. Näin ollen Johannes esittää hänet äitinä, joka lähettää poikansa Jumalan auktoriteetin alle mutta ei hylkää tätä vaan kulkee Jeesuksen mukana (2:12) ja seuraa tätä ristille asti (19:25–27).

2.2 Naiset ristin luona

Joh. 19:25–27

25 Mutta Jeesuksen ristin luona seisoivat hänen äitinsä ja hänen äitinsä sisko, Klopaa Maria ja Magdalan Maria.	25 Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.
26 Kun Jeesus näki äidin ja lähellä seisovan oppilaan, jota rakasti, hän sanoi äidille: ”Nainen, katso, sinun poikasi.”	26 Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ· γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου.
27 Sitten hän sanoi oppilaalle: ”Katso, sinun äitisi.” Ja tuosta hetkestä lähtien oppilas otti hänet ⁴³ omakseen.	27 εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ’ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Johannes tuo Jeesuksen äidin takaisin evankeliumin tarinaan vasta Jeesuksen ristiinnaulitsemisen yhteydessä. Jakeessa 19:25 esitellään neljä naista ristin luona, joista Jeesuksen äiti esitellään ensimmäisenä. Naisten läsnäolosta Jeesuksen ristin luona kerrotaan myös kaikissa synoptisissa evankeliumeissa.⁴⁴ Johanneksen evankeliumin kertomus eroaa synoptikoista monin tavoin. 1) Johanneksen tekstissä naisten läsnäolo ristin luona mainitaan vaiheessa, jossa Jeesus on vielä elossa, ja synoptikoilla vasta Jeesuksen kuoleman kuvauksen jälkeen. 2) Johanneksen evankeliumissa naiset seisovat ristin luona puhe-etäisyydellä, synoptikoilla taas kauempana katselemassa (ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι)⁴⁵. 3) Johannes on ainoa, joka nimeää paikalla seisovista naisista Jeesuksen äidin, tämän siskon ja Klopaa vaimon. Synoptikoilla samasta listasta löytyy Magdalan Maria ja muita naisia. 4) Johanneksen evankeliumiin on talletettu kertomus Jeesuksen sanoista Jeesuksen

⁴³ Pronomini αὐτὴν viittaa äitiin.

⁴⁴ Matt. 27:55–56; Mark. 15:40–41; Luuk. 23:49.

⁴⁵ Matt. 27:55.

äidille ja rakastamalleen oppilaalle, kun taas synoptikoilla ei mainita keskustelua eikä rakastettua oppilasta. Johanneksen kertomus on siis varsin itsenäinen synoptikkoihin verrattuna, joten sitä on mielekästä tarkastella ilman vertailua muihin evankeliumeihin.

Jakeen 25 tulkinta naisten osalta ei ole yksinkertaista, sillä käännöstavasta riippuen ristin juurella seisoo kaksi, kolme tai neljä naista. Seuraan Beasley-Murrayn perusteluihin nojautuen kaikkein todennäköisintä käännöstapaa, jolloin jakeessa esitellään Jeesuksen äiti ja kolme muuta naista.⁴⁶ Käsittelen jaetta myös Maria Magdalan osalta luvussa 4.1 ja muiden naisten osalta luvussa 7:1. Jeesuksen äidistä kerrotaan tässä kertomuksessa seuraavat asiat: hän seisoo siskonsa ja kahden muun naisen kanssa Jeesuksen ristin luona (jake 25), Jeesus puhuttelee häntä (26) ja oppilas ottaa hänet omakseen (27). Jeesuksen äidin henkilöhahmoa tai hänen ajatuksiaan ei tässäkään kertomuksessa esitellä syvemmin, vaan Johannes keskittyy kuvaamaan lähinnä hänen läsnäoloaan ja Jeesuksen ja oppilaan toimintaa häntä kohtaan.

Juonikaavio	
Alku (25–26a):	tapahtumapaikka ja henkilöt esitellään
Tapahtuma (26b–27a):	Jeesus puhuu äidilleen ja oppilaalle
Loppu (27b):	oppilas alkaa huolehtia äidistä

Kuva 2. Kertomuksen Joh. 19:25–27 juonikaavio

Kertomus on lyhyt ja juoneltaan yksinkertainen, kuten kuva 2:sta voi huomata. Jakeessa 25 Jeesuksen äiti esitellään ensimmäisenä ristin luona seisovista naisista. Syytä naisten läsnäololle teksti ei kerro. Esittelyn jälkeen lukijan huomio kiinnitetään kolmeen henkilöhahmoon: Jeesukseen ristillä, äitiin ristin juurella ja lähellä seisovaan oppilaaseen, joka esitellään tässä määritteellä Jeesuksen rakastama oppilas (τὸν μαθητὴν --- ὃν ἠγάπα). Kertomuksen tapahtumien sarja syntyy näiden kolmen hahmon kesken. Jeesus toimii kertomuksen päähenkilönä puhuttelemalla kahta passiivisesti läsnäolevaa hahmoa, Jeesuksen äitiä ja oppilasta. Jeesuksen äiti ei sano kertomuksessa mitään vaan seisoo vain paikalla. Tässä Jeesuksen äidin rooli on selvästi passiivinen toisin kuin kertomuksessa Kaanaan häistä, missä hän panee tapahtumat liikkeelle ja toimii aktivoitujen palvelijoita ja Jeesusta.

⁴⁶ Tarkemmin eri käännösvaihtoehdoista Beasley-Murray 1999, 348–349.

Tutkijat ovat tulkinneet jakeiden 26–27 tapahtumia hyvin kirjavasti. Useat tutkijat antavat Jeesuksen, äidin ja oppilaan hahmoille isoja symbolisia merkityksiä. O’Day esittää Jeesuksen äidin symbolisoivan Jeesuksen mennyttä maanpäällistä elämää ja oppilaan edustavan tulevaa uskovien yhteisöä, ja tarinan Jeesus liittää sanoillaan symbolisesti nämä kaksi aikakautta yhteen.⁴⁷ Schulz taas tulkitsee äidin symbolisoivan juutalaiskristillisyyttä ja oppilaan pakanakristillisyyttä, joiden Jeesus osoittaa sanoillaan kuuluvan yhteen kuin äidin ja pojan.⁴⁸ Narratiivinen lähestymistapa kuitenkin osoittaa, ettei teksti anna mitään suoria viittauksia tällaisten symbolisten tulkintojen tueksi. Kyseessä on yksinkertaisesti kertomus, jossa päähenkilö Jeesus antaa kahdelle läheiselleen, äidilleen ja rakastamalleen oppilaalle uudet roolit suhteessa toisiinsa.

Kuinka tapahtuman merkitys sitten tulisi ymmärtää? Jeesus puhuttelee äitiään ja rakastamaansa oppilasta rinnasteisilla lauseilla: nainen, katso, sinun poikasi (γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου), ja: katso, sinun äitisi (ἴδε ἡ μήτηρ σου). Jeesus käyttää tässä äidistään Kaanaan häiden kertomuksen tapaan nimitystä nainen (γύναι). Tälläkin kertaa Johannes pyrkii ilmeisesti osoittamaan, että Jeesus ylläpitää etäisyyttä suhteessa äitiinsä. Ilmaisusta voisi siten päätellä myös sen, että Johannes haluaa vahvistaa lukijalle Jeesuksen kohtelevan äitiään enemmänkin seuraajanaan kuin biologisena äitinään.⁴⁹ Sanoillaan Jeesus osoittaa äidilleen ja oppilaalle tahtovansa, että heidän välilleen muodostuisi uudenlainen suhde. Malina & Rohrbaugh huomauttavat, että tässä ei ole kyse nykyäsittein ymmärretystä adoptiosta, sillä sellaista ei tuohon aikaan tunnettu Israelissa. Enemmänkin kyseessä on eräänlainen huolenpitosuhde, jossa pojan tehtävä on pitää äidistään huolta.⁵⁰ Jeesus siis luovuttaa oman tehtävänsä äitinsä huolenpitäjänä rakastamansa oppilaan haltuun, ja lukijalle kerrotaan, että tuosta hetkestä lähtien (ἀπ’ ἐκεῖνης τῆς ὥρας) oppilas otti tuon tehtävän hoitaakseen. Kertomuksen sanoma lukijalle on, että Jeesus haluaa järjestää äitinsä huolenpidon, kun hän itse ei pysty enää hoitamaan pojan tehtäväänsä. Hän luovuttaa tehtävän läheiselle oppilaalleen, jota tekstissä nimitetään vain salaperäisesti: jota Jeesus rakasti (ὃν ἠγάπα). Oppilas on evankeliumissa

---

⁴⁷ O’Day 1998, 388.

⁴⁸ Schulz 1992, 232.

⁴⁹ Witherington 1984, 95.

⁵⁰ Malina & Rohrbaugh 1998, 272.

nimityksensä vuoksi selvästi Jeesukselle läheinen ja tärkeä, ja tätä asemaa merkittävä tehtävä Jeesuksen äidin huoltajana näyttää vahvistavan entisestään.

Kertomuksen kautta lukijalle paljastuu Jeesuksen äidistä, että hän kuului Jeesuksen ristiinnaulitsemisen aikaan tämän lähipiiriin. Naisella on kertomuksessa hiljaisen äidin rooli kärsivän ja pian kuolevan poikansa luona. Jeesus haluaa turvata äitinsä elämän myös kuolemansa jälkeen, ja hän antaa läheiselle oppilaalleen tehtävän pitää huolta äidistään. Oppilas tekee näin, ja äiti edustaa lukijalle Jeesuksen läheistä, jonka tarpeista ja asemasta tämä huolehtii loppuun asti.

2.3 Yhteenveto

Jeesuksen äidin hahmoa ei lainkaan nimetä Johanneksen evankeliumissa, vaan hän esiintyy halki evankeliumin nimenomaan Jeesuksen äitinä. Jeesuksen äidin rooli evankeliumissa on hyvin riippuvainen Jeesuksen henkilöahmosta. Hahmo esiintyy Johanneksella Jeesuksen elämänkaaren kahdessa merkittävässä pisteessä, ensimmäisen ihmeteon ja ristillä kärsimisen yhteydessä, julkisen toiminnan alussa ja lopussa. Naisen rooli on molemmissa kertomuksissa poikaansa luottava äiti, joka liikkuu tämän mukana lähipiiriläisenä ja kääntyy Jeesuksen puoleen apua tarvitessaan. Jeesus osoittaa häntä kohtaan erityistä huolehtivaisuutta ylläpitäen samalla äiti-poika-suhteelle epätyypillistä etäisyyttä. Näyttää siltä, että Johannes pyrkii esittämään Jeesuksen äidin kahdessa valossa: kertoja esittää hänet ensisijaisesti Jeesuksen äitinä, kertomuksen Jeesus taas kohtelee häntä ensisijaisesti naispuolisena seuraajanaan ja lähipiiriläisenään.

Jeesuksen äidin rooli jää evankeliumissa melko pieneksi, ja lukija saa tietää hänestä varsin vähän. Tämä näyttää olevan Johannekselta tietoinen valinta: hän pyrkii säilyttämään naisen tyyppihahmona, Jeesuksen äitinä, jonka toimintaa lukija voi itse arvioida mielessään olevien äitiekuvien kautta. Lukijaa ohjataan näkemään nainen osoituksena siitä, että Jeesuksen lähimaisetkin uskoivat hänen erityisyytensä ja tahtoivat seurata häntä. Jeesuksen äidin roolihahmo edustaa uskollisuutta ja luottamusta Jeesusta kohtaan sekä Jeesuksen lähipiiriläistä, josta Jeesus haluaa pitää huolta.

3 Martta ja Maria

3.1 Lasaruksen kuolleista herättäminen

Joh. 11:1–46

1 Ja oli eräs sairastava, Lasarus Betaniasta, Marian ja hänen sisarensa Martan kylästä.	1 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κόμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
2 Ja hän oli se Maria, joka voiteli herran voiteella ja kuivasi tämän jalat hiuksillaan, ja jonka veli Lasarus sairasti.	2 ἦν δὲ Μαριάμ ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρω καὶ ἐκμάζασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.
3 Niinpä sisaret lähettivät hänelle sanoman: ”Herra katso, hän, joka on sinulle rakas, on sairas.”	3 ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι· κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.
4 Mutta tämän kuultuaan Jeesus sanoi: ”Tämä sairaus ei ole kuolemaksi vaan Jumalan kunnian tähden, jotta Jumalan poikaa kunnioitettaisiin hänen vuokseen.”	4 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον ἀλλ’ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι’ αὐτῆς.
5 Mutta Jeesus rakasti Marttaa ja hänen sisartaan ja Lasarusta.	5 ἡγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.
6 Kun hän kuuli, että tämä sairastaa, hän viipyi siellä paikassa missä oli vielä kaksi päivää,	6 Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπω δύο ἡμέρας,

--- jakeet 7–16 kuvaavat Jeesuksen ja oppilaiden keskustelua Juudeaan lähtemisestä ja Lasaruksen kuolemasta ---

17 Niinpä perille saapuessaan Jeesus sai tietää hänen olleen jo neljän päivän ajan hautaluolassa.	17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡδὴ ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.
18 Betania oli lähellä Jerusalemiä, noin viidentoista stadioninmitan päässä.	18 ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε.
19 Ja monet juutalaisista olivat saapuneet Martan ja Marian luo lohduttakseen heitä veljensä vuoksi.	19 πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ Μαριάμ ἵνα παραμυθῆσονται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ.
20 Kun Martta sitten kuuli, että Jeesus saapuu, hän meni tätä vastaan: mutta Maria istui kotona.	20 Ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαριάμ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.

21 Sitten Martta sanoi Jeesukselle: ”Herra, jos olisit ollut täällä, minun veljeni ei olisi kuollut:	21 εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου·
22 [mutta] nytkin tiedän, että mitä tahansa pyytäisitkin Jumalalta, sen Jumala antaisi sinulle.”	22 [ἀλλὰ] καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι ὁ θεός.
23 Jeesus sanoi hänelle: ”Sinun veljesi herää kuolleista.”	23 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.
24 Martta vastasi hänelle: ”Tiedän, että hän herää kuolleista ylösnousemuksessa viimeisenä päivänä.”	24 λέγει αὐτῇ ἡ Μάρθα· οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
25 Jeesus sanoi hänelle: ”Minä olen ylösnousemus ja elämä: se, joka uskoo minuun, elää vaikka kuolisikin.	25 εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται,
26 Ja jokainen, joka elää ja uskoo minuun, ei ikinä kuole. Uskotko tämän?”	26 καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο;
27 Tämä vastasi hänelle: ”Kyllä herra, minä uskon, että sinä olet Voideltu Jumalan poika, maailmaan saapuva.”	27 λέγει αὐτῷ· ναὶ κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.
28 Ja tämän sanottuaan hän lähti ja kutsui sisarensa Marian salaa sanoen: ”Mestari on paikalla ja kutsuu sinua.”	28 Καὶ τοῦτο εἰποῦσα ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν Μαριάμ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρᾳ εἰποῦσα· ὁ διδάσκαλος πάρεστιν καὶ φωνεῖ σε.
29 Ja kun tämä kuuli tämän, hän nousi kiireesti ja lähti hänen luokseen.	29 ἐκείνη δὲ ὡς ἤκουσεν ἠγέρθη ταχὺ καὶ ἦρχετο πρὸς αὐτόν.
30 Mutta Jeesus ei ollut vielä saapunut kylään, vaan hän oli yhä paikassa, minne Martta meni häntä vastaan.	30 οὐπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ’ ἦν ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα.
31 Niin ne juutalaiset, jotka olivat olleet hänen kanssaan talossa ja lohduttaneet häntä, nähdessään että Maria nousi kiireesti ja lähti ulos. He lähtivät seuraamaan häntä arvellen, että hän menee hautaluolalle valittaakseen siellä.	31 οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ’ αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαριάμ ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ δόξαντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ.
32 Sitten kun Maria saapui sinne missä Jeesus oli, tämän nähdessään hän	32 Ἡ οὖν Μαριάμ ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν Ἰησοῦς ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς

heittäytyi tämän jalkojen juureen sanoen hänelle: ”Herra, jos olisit ollut täällä, ei minun veljeni olisi kuollut.”	τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ· κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν μου ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός.
33 Kun Jeesus näki hänet itkemässä ääneen ja myös hänen kanssaan tulleet juutalaiset itkemässä ääneen, hän järkyttyi hengestään ja liikutui syvästi	33 Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν
34 ja hän kysyi: ”Minne olette panneet hänet?” He vastasivat hänelle: ”Herra, tule ja katso.”	34 καὶ εἶπεν· ποῦ θεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ· κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.
35 Jeesus purskahti itkuun.	35 ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς.
36 Niin juutalaiset sanoivat: ”Katso miten rakkaana hän piti häntä!”	36 ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν.
37 Mutta jotkut heistä sanoivat: ”Eikö tämä pystynyt avaaman sokean silmät, joten eikö hän pystynyt toimimaan myös niin, ettei tämä olisi kuollut?”	37 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπαν· οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
38 Niin jälleen järkyttyen Jeesus menee haudalle: se oli luola ja kivi lepäsi sen suulla.	38 Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ’ αὐτῷ.
39 Jeesus sanoo: ”Siirtäkää tämä kivi.” Kuolleen sisar Martta sanoo hänelle: ”Herra, hän haisee jo, sillä hän on neljättä päivää siellä.”	39 λέγει ὁ Ἰησοῦς· ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφή τοῦ τετελευτηκότος Μάρθα· κύριε, ἦδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστιν.
40 Jeesus sanoo hänelle: ”Enkö sanonut sinulle, että jos uskoisit, näkisit Jumalan ihmeellisyyden?”	40 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὅψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ;
41 Niinpä he siirsivät kiven. Ja Jeesus nosti katseensa ylös ja sanoi: ”Isä, minä kiitän sinua, että kuulit minua.	41 ἤραν οὖν τὸν λίθον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν· πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου.
42 Tiesinhän minä, että kuulet minua aina, mutta puhun tämän ympäröivän ihmisjoukon vuoksi, jotta he uskoisivat, että sinä lähetit minut.	42 ἐγὼ δὲ ᾔδην ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.
43 Ja näin sanottuaan hän huusi suurella äänellä: ”Lasarus, tänne ulos!”	43 καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω.
44 Kuollut tuli ulos jalat ja kädet siteillä	44 ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς

sidottuina, ja hänen kasvonsa oli kääritty liinaan. Jeesus sanoo heille: ”Vapauttakaa hänet ja päästäkää hänet menemään.”	πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε αὐτὸν ὑπάγειν.
45 Niinpä monet juutalaisista, jotka olivat tulleet Marian luo, nähtyään mitä hän teki, uskoivat häneen.	45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαριάμ καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν·
46 Mutta jotkut heistä menivät fariseusten luo ja kertoivat heille, mitä Jeesus oli tehnyt.	46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπαν αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν Ἰησοῦς.

Martta ja Maria ovat ainoat Uuden testamentin nimeltä tunnetut sisaret. Heistä kerrotaan Johanneksen evankeliumin lisäksi myös Luukkaan evankeliumin perikoopissa 10:38–42, jossa sisaret esiintyvät hyvin erilaisessa kertomuksessa kuin Johanneksen evankeliumin materiaalin kertomuksissa 11:1–46 ja 12:1–11. Dunderberg on vertaillut Luukkaan ja Johanneksen kertomusten piirtämää kuvaa sisarista ja todennut: ”*Luukas ja Johannes antavat Martasta ja Mariasta kaksi erilaista kuvaa, joiden yhteensovittaminen ei ole mahdollista*”.⁵¹ Johannes käyttää siis Martan ja Marian henkilöhahmoja kertomuksissaan Luukkaan evankeliumista riippumattomissa itsenäisissä rooleissa.

Martta ja Maria esitellään heti ensimmäisen kertomuksen 11:1–46 alussa (ks. kuva 3). Useat tutkijat huomauttavat, että Johannes tukeutuu näiden hahmojen osalta aiempaan traditioon ja olettaa lukijan tuntevan hahmot entuudestaan, koska hän esittelee hahmot hyvin niukasti.⁵² Yhdyn tähän oletukseen Marian osalta jakeen 2 voiteluviittauksesta johtuen mutta Martan osalta huomautan, että Johannes esittelee muutkin naishahmonsä hyvin vähin taustatiedoin. Näin ollen Johannes ei välttämättä oleta lukijan tuntevan Martan henkilöhahmoa entuudestaan. Naisista kerrotaan tekstissä seuraavat tiedot: heidän nimensä ovat Martta (Μάρθα) ja Maria (Μαριάμ), jotka olivat hyvin yleisiä nimiä Palestiinan juutalaisten naisten keskuudessa,⁵³ he ovat sisaria keskenään (jake 1), heidän kotikylänsä on Betania (1), heillä on Lasarus-niminen veli (2), Maria on se Maria, joka voiteli Herran voiteella ja kuivasi tämän jalat hiuksillaan (ἦν δὲ Μαριάμ ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς

⁵¹ Dunderberg 1992, 80.

⁵² Witherington 1983, 104; Schulz 1992, 159; Malina & Rohrbaugh 1998, 194.

⁵³ Bauckham 2007, 175.

πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν αὐτῆς) (2), ja Jeesus rakasti (ἠγάπα) heitä ja Lasarusta (5). Jakeesta 2 käy ilmi, että Johannes olettaa lukijansa tuntevan Marian suorittaman Jeesuksen voitellun entuudestaan, sillä hänen evankeliumissaan voitelukertomus on sijoitettu vasta tämän kertomuksen jälkeen. Jakeiden 1 ja 2 esittelyssä Maria mainitaan ensin ja hänestä annetaan täsmennys toisin kuin Martasta, joten hän näyttää olevan Johannekselle sisarista tärkeämpi hahmo. Tutkijat ovat erimielisiä siitä, kumpi sisarista on vanhempi,⁵⁴ mutta nähdäkseni teksti ei anna selviä vihjeitä tähän kysymykseen vastaamiseen.

Juonikaavio	
Johdanto (1–2):	Henkilöhahmot esitellään
Alku (3):	Siskot lähettävät Jeesukselle tiedon veljestään
Jeesuksen reaktio (4–6):	Jeesus viivyttelee
Keskustelu (7–16):	Jeesuksen ja oppilaiden keskustelu tulevista tapahtumista + päätös lähteä paikalle
Uusi johdanto (17–19):	Tapahtumapaikka ja Lasaruksen kuoleman jälkeinen tilanne esitellään
Keskustelu (20–27):	Martta ja Jeesus keskustelevat ylösnousemuksesta
Marian toiminta (28–32):	Maria lähtee Jeesuksen luo, heittäytyy maahan ja itkee veljensä kohtaloa
Jeesuksen reaktio (33–38):	Jeesus järkyttyy ja itkee, juutalaiset kommentoivat, Jeesus lähtee haudalle
Keskustelu (39–40):	Jeesus ja Martta keskustelevat haudan avaamisesta
Rukous ja ihme (41–44):	Jeesus rukoilee ja kutsuu Lasaruksen ulos haudasta
Juutalaisten reaktio (45–46):	Juutalaiset reagoivat tapahtumaan eri tavoin

Kuva 3. Kertomuksen Joh. 11:1–46 juonikaavio

Sisarusten esittelyn jälkeen naishahmot käynnistävät kertomuksen tapahtumat samaan tapaan kuin Jeesuksen äiti kertomuksessa 2:1–12 (ks. kuva 3). Tässäkin

⁵⁴ Maria pitävät vanhempana mm. Malina & Rohrbaugh 1998, 200; Marttaa pitävät vanhempana mm. Witherington 1984, 107; Bauckham 2007, 178–179.

kertomuksessa naiset lähettävät Jeesukselle yksinkertaisesti tiedon ongelmasta: herra katso, hän, joka on sinulle rakas, on sairas (κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ), on faktuaalinen ilmoitus, johon sisältyy piilotettu avunpyyntö.⁵⁵ Lukijalle käy sisarten viestistä ilmi, että naiset ja Lasarus ovat Jeesukselle läheisiä ja rakkaita, minkä myös kertojan huomautus jakeessa 5 vahvistaa (ἡγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον). Kenelläkään muulla Johanneksen evankeliumin naishahmolla ei sanota suoraan olevan näin lämmintä suhdetta Jeesuksen kanssa, ja mieshahmoistakin vain nimeämätön Jeesuksen rakastama oppilas saa tällaisen kunnian. Martta ja Maria esitellään siis kertomuksen alussa melko suppeasti mutta lukijalle tehdään hyvin selväksi, että sisarusten ja Jeesuksen välit ovat lämpimät ja läheiset.

Kertomuksen juoni jatkuu siten, että Jeesus ei toteuta sisarten toivetta heti vaan viivyttelölä lähtöään ja päättää vasta kahden päivän päästä lähteä Lasarusen luo. Martta ja Maria eivät esiinny Jeesuksen ja oppilaiden keskustelussa jakeissa 7–16. He palaavat kertomukseen jakeen 19 maininnassa, että heidän luokseen Jerusalemin lähellä sijaitsevaan Betaniaan oli saapunut juutalaisia lohduttamaan sisaria heidän veljensä kuoleman vuoksi. Sisaret surevat veljeään tapojen mukaisesti kotona. Kuultuaan Jeesuksen saapumisesta Martta poikkeaa suruaikaan liittyvistä tavoista lähtiessään häntä vastaan.⁵⁶ Martta on valmis luopumaan sovinnaisuudesta kohdatakse Jeesuksen niin pian kuin mahdollista. Miksi Maria jää kotiin? Tähän tutkijat eivät anna selitystä. Arvelen Johanneksen tahtovan tällä Martan ja Marian molempien saavan kertomuksessa oman kohtaamisensa Jeesuksen kanssa, koska kuten tutkimukseni jatkosta käy ilmi, heidän erilaiset kohtaamisensa Jeesuksen kanssa täydentävät toisiaan.

Martan ensimmäinen kohtaaminen Jeesuksen kanssa on ylösnousemuksesta koskeva keskustelu. Martta aloittaa keskustelun jakeissa 21–22 ilmaisemalla luottamusta Jeesuksen rukousten voimaa kohtaan (κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός μου· [ἀλλὰ] καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι ὁ θεός). Dunderbergin mukaan tähän repliikkiin sisältyy epäsuora pyyntö,⁵⁷ mutta tämä ei ole ainoa tulkintamahdollisuus. Nähdäkseni Martan viesti Jeesukselle on pikemminkin,

---

⁵⁵ O'Day 1998, 386.

⁵⁶ Malina & Rohrbaugh 1998, 199.

⁵⁷ Dunderberg 2015, 52.

että hän Jeesuksen viipymisen tuottamasta pettymyksestä huolimatta luottaa yhä Jeesuksen kykyyn tehdä ihmeitä. Jeesus vastaa Martalle monitulkintaisesti: sinun veljesi herää kuolleista (ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου). Martta ymmärtää Jeesuksen sanat lopullisen ylösnousemuksen näkökulmasta ja vastaa osoittaen tuntevansa ja uskovansa juutalaiseen tapaan lopulliseen ylösnousemukseen: tiedän, että hän herää kuolleista ylösnousemuksessa viimeisenä päivänä (οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ).⁵⁸ Jeesus vastaa Martalle korjaten hänen käsitystään ylösnousemuksesta. Kuten Dunderberg väittää,⁵⁹ Johanneksen tarkoitus ei ole tässä painottaa lukijalle Martan epäuskoa vaan opettaa Jeesuksen suulla lukijalle, että ylösnousemuksessa on kyse Jeesuksesta itsestään. Vastaavanlaisia väärinkäsitys – Jeesuksen oikaisu -rakenteita löytyy Johanneksen evankeliumista useita. Martta vastaa Jeesuksen oikaisuun uskontunnustuksella: kyllä herra, minä uskon, että sinä olet Voideltu Jumalan poika, maailmaan saapuva (ναὶ κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος), jonka Witherington huomauttaa olevan vielä perusteellisempi uskontunnustus kuin vastaava Pietarin tunnustus jakeessa 6:68–69.⁶⁰ Martta käy siis Jeesuksen kanssa teologista keskustelua ylösnousemuksesta ja osoittaa vastauksissaan luottamusta ja uskoa Jeesukseen, joka tosin oikaisee hänen käsityksiään ylösnousemuksesta.

Keskustelun jälkeen Martta lähtee viemään Marialle sanaa Jeesuksen saapumisesta. Martta puhuu sisarelleen salaa (λάθρᾳ), minkä mainitseminen Beasley-Murrayn mukaan tarkoittaa, että Martta koittaa saada Marian kohtaamaan Jeesuksen kahden kesken ilman suuren väkijoukon läsnäoloa.⁶¹ Tekstissä ei ole aiemmin suoraan kerrottu Jeesuksen kutsuvan Mariaa (φωνεῖ σε), mutta teksti ei anna aihetta epäillä Martan jakeen 28 sanoman rehellisyyttä. Sisarten suhteesta toisiinsa teksti ei varsinaisesti puhu, mutta he näyttävät tulevan hyvin toimeen keskenään. Martta kutsuu Marian Jeesuksen luo ja koittaa varjella Marian ja Jeesuksen kohtaamisen yksityisyyttä puhumalla salaisesti.

Johannes kertoo Marian nousevan kiireesti (ἠγέρθη ταχὺ) ja lähtevän Jeesuksen luo. Viivyttelämätön vastaus Jeesuksen kutsuun vahvistaa Jeesuksen olevan Marialle tärkeä. Marian ja häntä seuraavien juutalaisten saavuttua Jeesuksen luo Maria

---

⁵⁸ Schulz 1992, 161.

⁵⁹ Dunderberg 2015, 52–53.

⁶⁰ Witherington 1987, 108.

⁶¹ Beasley-Murray 1999, 192.

heittäytyy Jeesuksen jalkojen juureen (ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας), toistaa Martan sanat Jeesukselle (κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἄν μου ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός) ja itkee ääneen (κλαίουσαν). Näihin toimintoihin kiteytyy Marian rooli tässä kertomuksessa. On merkille pantavaa, että Marian rooli ei suinkaan ole puherooli: hänen ainoa repliikkinsä koko evankeliumissa on sama kuin hänen sisarensa aiemmin lausuma. Marian rooliin kuuluu sanaton ilmaisu, toiminta. Haenchen huomauttaa, että Martan ja Marian roolit voidaan nähdä tältä osin vastakkaisina – Martan rooli on puhua, Marian rooli itkeä – mutta varsinaista vastakkainasettelua tai arvoeroa teksti ei heidän välilleen luo.⁶² Kuula ja Dunderberg pitävät Marian roolia tässä kertomuksessa ohuena ja huomattavasti merkityksettömämpänä kuin Martan roolia,⁶³ mutta mielestäni Marian toiminnallista roolia ei tule vähätellä, vaikka Martta onkin kertomuksessa sisarista enemmän esillä. Siinä missä Martta käsittelee keskustelun keinoin veljensä kuolemaa ja tarvettaan saada Jeesukselta apua, Maria tekee saman toiminnallisilla tunteenpurkauksilla, jalkojen juureen heittäytymiselle ja ääneen itkemisellä. Marian heittäytyminen (ἔπεσεν αὐτοῦ) ilmentää nöyrää alistumista ja kunnioitusta Jeesusta kohtaan, ja ääneen itkeminen surun avointa ilmaisemista. Marian itkulla näyttää tekstin mukaan olevan suuri vaikutus Jeesukseen: tämä järkyttyy hengessään ja liikuttuu syvästi (ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν) sekä purskahtaa itkuun (ἐδάκρυσεν). Tämä on ainoa kohta evankeliumissa, missä Jeesuksen kerrotaan itkevän, ja näyttää siltä, että Marian ja hänen mukanaan paikalle saapuneiden juutalaisten tunteenilmaus saa sen aikaan. Jeesus ei vastaa Marialle mutta lähtee seuraavaksi haudalle, joten lukijalle välittyy kuva, että Marian kohtaaminen saa Jeesuksen lopulta ryhtymään toimeen Lasaruksen herättämiseksi. Maria ei enää jakeen 45 mainintaa lukuun ottamatta esiinny tässä kertomuksessa. Hänen tehtävänsä kertomuksessa täyttyy Jeesuksen lähtiessä toteuttamaan ihmetekoaan.

Martta näyttää seuraavan Jeesusta Lasaruksen haudalle, vaikkei Johannes tätä suoraan kerro. Jakeessa 39 Jeesuksen käskettyä ihmisiä siirtämään kiven haudan suulta Martta huomauttaa hänelle ruumiin haisevan sen oltua haudassa jo neljättä päivää (κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γὰρ ἐστίν). Dunderberg tulkitsee Martan pyrkivän tällä estämään haudan avaamisen ja osoittavan näin epäuskoa Jeesuksen

---

⁶² Haenchen 1984, 65.

⁶³ Kuula 2002, 308–309; Dunderberg 2015, 58.

toimintaa kohtaan.⁶⁴ Tätä tulkintaa näyttää vahvistavan myös Jeesuksen vastaus Martalle seuraavassa jakeessa. Siinä Jeesus kyseenalaistaa Martan uskon – jos hän uskoisi, hän näkisi Jumalan ihmeellisyyden (οὐκ εἶπὸν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ;). Jeesuksen vastaus on sikäli erikoinen, ettei hän ole heidän aiemmassa keskustelussa sanonut mitään Jumalan ihmeellisyydestä tai kirkkaudesta (τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ). Martan rooli kietoutuu tässäkin keskustelussa uskon ja epäuskon teemoihin. Hänen ja Jeesuksen keskustelujen kautta Johannes näyttää koittavan opettaa lukijalle uskon tärkeyttä ja toisaalta vaikeutta. Jeesukselle kaikki on mahdollista, mutta hänen lähipiiriläistensäkin on vaikea uskoa jatkuvasti tähän. Näin Martta esiintyy kertomuksessa sekä uskovan (jakeet 22 ja 27) että epäilevän (jakee 39) Jeesuksen seuraajan roolissa. Lukijan ei ole siis tarkoitus yksiselitteisesti ihailla tai paheksua Martan hahmoa vaan enemmänkin kokea samaistuttavuutta tämän ristiriitaiseen uskoon.

Jeesuksen vastauksen jälkeen kivi siirretään pois, Jeesus rukoilee ja kutsuu Lasaruksen ulos haudasta. Martta ja Maria eivät enää esiinny kertomuksessa, vaan lukijan huomio keskitetään Jeesukseen, kuolleen ulostuloon ja tapahtumapaikalla mukana olleiden juutalaisten reaktioon. Monet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota kertomuksen kokonaisuuden osalta siihen, että Martta ja Maria näyttävät olevan paljon keskeisemmässä roolissa kuin heidän veljensä Lasarus, vaikka tekstissä useaan otteeseen korostetaan Lasaruksen olevan Jeesukselle rakas ja kertomuksen päätapahtumana on juuri Lasaruksen kohdistuva ihme. Witherington linjaa Lasaruksen olevan kertomuksen objekti ja Jeesuksen subjekti, jonka kanssa sisaret kommunikoivat ja ovat täten merkittävämmässä rooleissa kuin veljensä.⁶⁵ Naisten yhteisenä roolina on olla avunpyytäjiä veljelleen, joka on kertomuksessa varsin passiivinen roolihahmo. Johannekselle tyypilliseen tapaan naisten tai Lasaruksen reaktioita ei kertomuksen lopussa kuvata, vaan ne jäävät lukijan mielikuvituksen luotaviksi. Kaikki kolme sisarusta kuitenkin palaavat evankeliumin kerrontaan heti juutalaisten suunnitelmista kertovien jakeiden 11:47–57 jälkeen. Tarkastelen seuraavaksi sisarten roolia tässä jälkimmäisessä kertomuksessa Joh. 12:1–8.

---

⁶⁴ Dunderberg 2015, 54–55.

⁶⁵ Witherington 1987, 107; O’Day 1998, 386.

3.2 Jeesuksen voitelu Betaniassa

Joh. 12:1–8

1 Kuusi päivää ennen pääsiäistä Jeesus sitten meni Betaniaan, missä oli Lasarus, jonka Jeesus oli nostanut kuolemasta.	1 Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦς.
2 He valmistivat hänelle päivällisen siellä, ja Martta palveli, ja Lasarus oli yksi hänen kanssaan aterioivista.	2 ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν ἐκ τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.
3 Sitten Maria ottaen paunan aitoa kallisarvoista nardusvoidetta voiteli Jeesuksen jalat ja pyyhki hänen jalkansa hiuksillaan: ja talo täyttyi voiteen tuoksusta.	3 Ἡ οὖν Μαριὰμ λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.
4 Mutta Juudas Iskariot, yksi hänen oppilaistaan, joka aikoi kavaltaa hänet, sanoi:	4 Λέγει δὲ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι·
5 ”Miksi tuota voidetta ei myyty kolmestasadasta denaarista ja annettu köyhille?”	5 διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;
6 Mutta hän ei sanonut näin koska välitti köyhistä vaan koska oli varas ja kantoi omistaen kukkaroon pantuja.	6 εἶπεν δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ’ ὅτι κλέπτῆς ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.
7 Sitten Jeesus sanoi: ”Jättäkää hänet, jotta hän toteuttaisi sen minun hautausvalmistelujen päivää varten:	7 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό·
8 sillä köyhät teillä on aina luonanne, mutta minua teillä ei aina ole.”	8 τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ’ ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, ensimmäisessä kertomuksessa Betanian sisarista Martta on näkyvämmässä roolissa. Tässä perikoopissa Martta mainitaan vain lyhyesti yhdessä jakeessa, ja näkyvämmän roolin saa Maria. Tässä kertomuksessa

kummallakin naisella on mykkä rooli, ja kertomuksen ainoa keskustelu käydään Juudas Iskariotin ja Jeesuksen välillä. Naisten roolien tarkastelu keskittyy siis naisten toimintaan ja Juudas Iskariotin ja Jeesuksen suhtautumiseen Mariaa kohtaan.

Kertomus alkaa tapahtuma-ajan ja -paikan sekä henkilöhahmojen esittelyllä. Jeesus saapuu Betaniaan, ja siellä hänelle valmistetaan ateria, mikä toimii kertomuksen tapahtumien miljöönä. Tällä kertaa Betania määritellään Lasaruksen mukaan, ei Martan ja Marian. Tällä Johannes pyrkii ilmeisesti korostamaan aiemman kertomuksen ihmeen, Lasaruksen kuolleista herättämisen merkitystä. Lasarus jää kuitenkin vain kertomuksen alun määritelmien tasolle, eikä hänestä kerrota muuta kuin jakeen 2 maininta, että hän oli yksi Jeesuksen kanssa aterioivista (ὁ δὲ Λάζαρος εἶς ἦν ἐκ τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ).

Juonikaavio	
Johdanto (1–2):	Tapahtuma-aika ja -paikka sekä henkilöhahmoja esitellään, Jeesus saapuu aterialle
Marian toiminta (3):	Kertomuksen yllättävä käänne, Marian suorittama Jeesuksen voitelu
Juudaksen reaktio (4–6):	Juudas kyseenalaistaa Marian toiminnan + kertoja antaa Juudaksen toiminnalle selityksen
Jeesuksen vastaus (7–8):	Jeesus puolustaa Mariaa ja antaa voitellulle selityksen

Kuva 4. Kertomuksen Joh. 12:1–8 juonikaavio

Kertomuksen ainoa maininta Martasta on jakeessa 2. Jeesukselle valmistettiin Betaniassa ateria, jolla Martta palveli (καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει). Martan rooli kertomuksessa on olla Jeesuksen ja muiden pöytävieraiden apuna arkisessa ja yleensä palvelijoille ja orjille kuuluvassa tehtävässä, pöytäpalvelijana. Johannes haluaa Silvolan mukaan mainita Martan läsnäolon liittääkseen kertomuksen tiiviimmin luvun 11 kertomukseen, mutta ei koe tarvetta kuvailla Martan toimintaa tämän enempää.⁶⁶ Silvola huomauttaa Martan palvelutehtävästä mainitsemisen olevan merkittävää siksi, että rabbiinisessa juutalaisuudessa naisten ei ollut sallittua palvella miehiä aterialla, kun taas kristillisissä seurakunnissa palvelutehtävä sallittiin

⁶⁶ Silvola 1989, 76.

myös naisille.⁶⁷ Johannes ei johdattele lukijaa hämmästelemään tai paheksumaan eikä toisaalta ihailemaankaan Martan toimintaa. Martan toiminta ilmentää näin Jeesuksen seuraajien parissa vallitsevaa käytäntöä naisille mahdollisista tehtävistä, mikä poikkesi juutalaisesta käytännöstä. Martta on kertomuksessa sivuroolissa, hiljaisena Jeesuksen ja muiden aterialla olevien palvelijana.

Maria tuodaan kertomukseen mukaan jakeessa 3. Häntä ei esitellä, vaan Johannes olettaa lukijan tunnistavan Marian kertomuksen kontekstista juuri Lasaruksen ja Martan sisareksi, joka esiintyi aiemmassa kertomuksessa. Marian nimestä käytetään tekstissä seemiläistä muotoa Μαριάμ, mikä todistaa Silvolan mukaan kertomuksen varhaisesta traditiosta.⁶⁸ Johannes tiivistää kaiken Marian toiminnan yhteen jakeeseen. Tekstissä Maria ottaa paunan kallisarvoista nardusvoidetta (Μαριάμ λαβοῦσα λίτρην μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου). Painomitalle pauna (λίτρην) esitetään eri lähteissä erilaisia määritelmiä 237–500:n gramman välillä. Liljeqvist määrittelee painomitan näin: pauna eli roomalainen naula on noin 327g.⁶⁹ Johannes korostaa nardusvoiteen (μύρου νάρδου) olevan aitoa (πιστικῆς) ja hyvin arvokasta (πολυτίμου). Jakeessa 5 Johannes tarkoittaa vielä Juudaksen suulla, että voiteen olisi voinut myydä kolmensadan denaarin hintaan, mikä vastaa suunnilleen yhden miehen vuoden palkkaa.⁷⁰ Teksti ei kerro, miksi Marialla oli hallussaan näin kallisarvoinen voide tai mistä hän toi sen. Kertomus keskittyy voiteen käyttöön ja siitä seuraavaan keskusteluun Juudas Iskariotin ja Jeesuksen välillä.

Lukijasta on arvatenkin yllättävää, että Marialla on hallussaan suuri määrä ylellistä voidetta, mutta vielä enemmän hämmästyttäviä aiheuttaa lauseen jatko. Voiteella Maria voitelee Jeesuksen jalat (ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ) ja pyyhkii ne hiuksillaan (ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ). Toimenpide on monella tapaa erikoinen. Vieraanvaraisessa talossa vieraiden jalat saatettiin kyllä pestä ennen ateriaa, mutta tämä tehtävä kuului orjille, ei isäntäväelle.⁷¹ Jalkojen voitelu aterian yhteydessä sen sijaan oli epätavallista. Antiikin lähteiden mukaan jalkojen voitelussa oli kyse enemmänkin rikkaiden ylellisyyksistä kuin tavallisen kansan tavoista. Juutalaisessa kirjallisuudessa vieraan voitelusta löytyy jonkin verran mainintoja,

---

⁶⁷ Silvola 1989, 104.

⁶⁸ Silvola 1989, 77.

⁶⁹ Liljeqvist 2007, 221.

⁷⁰ Beasley-Murray 1999, 208.

⁷¹ Malina & Rohrbaugh 1998, 205.

jalkojen voitelusta vain vähän.⁷² Tavallisesti voitelussa käytettiin kuitenkin öljyä. Tuoksuvoiteita käytettiin pieninä määrinä kaunistautumiseen, romanttisiin tarkoituksiin ja hautausvalmistelujen yhteydessä, ei tavanomaisiin voitelutarkoituksiin eikä varsinkaan jalkojen voiteluun.⁷³

Voitelusta tekee vieläkin hämmentävämmän jakeen lopun huomautus, että Maria käytti jalkojen voiteluun niin runsaan määrän voidetta, jolloin koko huone täyttyi voiteen tuoksusta (ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου). Tuoksuvoidetta käytettiin tavallisesti pieninä määrinä, mutta Maria näyttää Juudas Iskariotin kommentin perusteella käyttävän voidetta koko paunan tai ainakin hyvin suuren osan. Näin runsas voiteen käyttö kertoo Silvola mukaan voitelun kohteen, Jeesuksen arvon korostamisesta ja Marian halusta luoda Jeesuksen ympärille miellyttävä tunnelma.⁷⁴

Myös jalkojen hiuksilla pyyhkiminen (ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ) vaikuttaa hyvin epätavalliselta toimenpiteeltä. Hiusten avaaminen julkisesti ei ollut juutalaisille naisille soveliaista, vaan naisen hiusten piti olla kiinni ja peitettynä, ja ne sai avata vain aviomiehen nähden.⁷⁵ Juutalaisessa kontekstissa hiusten avaaminen oli skandaali.⁷⁶ Maria toimii siis kertomuksessa tietoisesti epäsoveliaasti käyttämällä hiuksiaan ja aiheuttaa teollaan itselleen ja paikallaolijoille häpeää. Silvola selittää Marian toiminnan perustuvan palvelijoilta oppimaansa käytäntöön. Ateriovieraat saattoivat kuivata tai pyyhkiä kätensä palvelijoiden hiuksiin, joten Marialle hiusten käyttäminen voiteen pyyhkimiseen oli orjilta ja palvelijoilta tuttu tapa.⁷⁷ Maria alistaa näin teollaan itsensä talon orjien tasolle ja palvelee Jeesusta hyvin alistuvalla ja kunnioittavalla mutta arvolleen epäsovovalla tavalla. Tässä vaiheessa kertomusta lukijan on ilmeisesti tarkoitus ymmärtää voitelutapahtuman epätavallisuus ja Marian osoittama huomattava nöyryys ja kunnioitus Jeesusta kohtaan.

Voitelukohtauksen jälkeen Johannes kääntää lukijan huomion Juudas Iskariotiin, joka esitetään jakeissa 4 ja 6 varsin kielteisessä valossa. Johannes korostaa Juudaksen henkilöahmon pahuutta mainitsemalla, että hän aikoi kavaltaa Jeesuksen

---

⁷² Silvola 1989, 106–108.

⁷³ Witherington 1984, 112.

⁷⁴ Silvola 1989, 108.

⁷⁵ Silvola 1989, 109–110; Malina & Rouhbaugh 1998, 205.

⁷⁶ Witherington 1984, 113.

⁷⁷ Silvola 1989, 108–109.

(ὁ μέλλον αὐτὸν παραδιδόναι), ja että hän ei välittänyt köyhistä (οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ) vaan oli varas (κλέπτης). Jakeessa 5 Juudas tiedusteleee, miksei voidetta myyty ja rahoja annettu köyhille (διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς). Juudas ei osoita kysymystään erityisesti kenellekään, mutta Jeesus vastaa siihen jakeissa 7–8. Kuula huomauttaa, että Maria ja Juudas esiintyvät kertomuksessa toistensa vastakohtina. Maria palvelee ja kunnioittaa Jeesusta, Juudas taas on kiinnostunut vain rahasta ja itsestään.⁷⁸

Marian hyvyttä Johannes ei suoranaisesti korosta, mutta lukijan myötätunto suunnataan Jeesuksen sanojen myötä Marian puolelle. Jeesus vastaa Juudaksen kysymykseen jakeissa 7–8: jättäkää hänet, koska hän on säilyttänyt sitä minun hautausvalmistelujen päivää varten: sillä köyhät teillä on aina luonanne, mutta minua teillä ei aina ole (ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό· τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε). Jeesus asettuu vastauksellaan Marian puolelle Juudasta vastaan. Hän käskee Juudasta ja muita jättämään Marian rauhaa ja antaa käskylleen perustelun.

Jeesuksen perustelu käskylleen on monitulkintainen. Tarkoittaako Jeesus, että Maria on säilyttänyt voidetta tätä voitelen hetkeä varten, vai että hänen on tarkoitus säilyttää sitä Jeesuksen tulevaa hautausta varten?⁷⁹ Narratiivisesta näkökulmasta kallistun ensimmäiseen tulkintaan Beasley-Murrayn⁸⁰ ja Schulzin⁸¹ tavoin. Evankeliumissa ei Jeesuksen hautaamisen yhteydessä mainita Mariaa tai kerrota Jeesuksen ruumiin voitelusta.⁸² Nähdäkseni on loogisempaa lukea Jeesuksen vastauksesta, että hän tarkoittaa juuri kertomuksessa tapahtunutta voitellua ja antaa sille merkityksen: Maria voitelee Jeesuksen ennalta tämän tulevaa hautausta varten. Myös jälkimmäisessä jakeessa Jeesus vahvistaa Marian toiminnan merkityksen ja kohteen: Maria teki tekonsa Jeesuksen hyväksi. Jeesus siis asettuu puolustamaan Mariaa ja antaa tämän toiminnalle selityksen, joka nostaa Marian toiminnan ei ainoastaan siedettäväksi vaan arvostettavaksi ja kauniiksi. Marian tai Juudaksen

---

⁷⁸ Kuula 2002, 310.

⁷⁹ Haenchen 1984, 85.

⁸⁰ Beasley-Murray 1999, 209.

⁸¹ Schulz 1992, 165–166.

⁸² Joosef Arimatialaisen ja Nikodemuksen kerrotaan kyllä jakeissa 19:39–40 käyttäneen noin sata naulaa mirhan ja aloen seosta ja kääriineen Jeesuksen ruumiin yrttien kanssa kääriiniin, mutta tähän tapaukseen Jeesuksen vastaus Juudakselle tuskin viittaa.

reaktiota Jeesuksen sanoihin Johannes ei kuvaa, vaan lukijalle Jeesuksen vastaus jää tapahtuman lopulliseksi selitykseksi.

3.3 Yhteenveto

Molemmat sisaret, Martta ja Maria esitellään kertomuksissa kotikylänsä ja sisaruussuhteidensa kautta. He tuntevat Jeesuksen entuudestaan ja ovat hänelle rakkaita ja läheisiä. Molemmat sisaret huolehtivat veljestään, surevat hänen kuolemaansa ja vetoavat Jeesukseen veljensä puolesta. Sisarten suhde Jeesukseen näyttää olevan niin läheinen, että he avunpyyntöjen lisäksi osoittavat luottamusta Jeesuksen kykyihin vaikuttaa Lasaruksen kohtaloon ja palvelevat Jeesusta sekä osoittavat kunnioitusta häntä kohtaan jopa epäsovinnaisilla tavoilla.

Martan rooli on ensimmäisessä kertomuksessa keskeinen ja jälkimmäisessä pieni sivurooli. Martta esiintyy ensimmäisessä kertomuksessa aktiivisena avunpyytäjänä ja Jeesuksen keskustelukumppanina. Martta keskustelee Jeesuksen kanssa teologisista aiheista, mikä voi yllättää lukijan, mutta mihin Johannes ei tekstissä ota erityisesti kantaa. Martan roolin kautta Johannes pyrkii välittämään lukijalle uskon merkitystä ja vaikeutta. Martta osoittaa toisaalta uskovansa Jeesukseen vetoamalla hänen kykyynsä auttaa ja tunnustamalla oman uskonsa Jeesukseen, mutta toisaalta Jeesus korjaa hänen ylösnousemususkoaan. Martta osoittaa myös epäuskoa epäilemällä Jeesuksen määräystä Lasaruksen haudalla. Näyttää siltä, että Johannes pyrkii esittämään Martan samaistuttavana hahmona, jolle Jeesus on tärkeä auktoriteetti, mutta jonka on samalla vaikea luottaa Jeesuksen kykyihin vaikuttaa nykyhetken asioihin. Martta suhde Jeesukseen on Lasaruksen kuoleman myötä ristiriitainen: hän on toisaalta uskontunnustaja, toisaalta epäilijä. Ensimmäisen kertomuksen myötä lukija voi ajatella, että Lasaruksen herättäminen sai Martan voittamaan epäilynsä ja kasvamaan uskossaan varmemmaksi, jolloin hänen on luonnollista esiintyä jälkimmäisessä kertomuksessa nöyrässä ja hiljaisessa roolissa Jeesuksen ja muiden vieraiden palvelijana.

Marian Johannes esittää hyvin vähäpuheisena henkilöahmona. Hänen roolinsa keskittyy kertomuksissa toimintaan. Maria esitellään lukijalle ennestään tuttuna hahmona, Jeesuksen voitelijana, ja tästä tapahtumasta Johannes esittää jälkimmäisessä kertomuksessa oman versionsa. Maria toteuttaa kertomuksissa samankaltaista roolia, mistä lukijalla on voitelukertomuksen ennalta tuntevana

valmiita mielikuvia. Hän näyttäytyy kertomuksissa nöyränä kunnioituksen ja tunteellisten huomionosoitusten antajana Jeesusta kohtaan. Marian kaikki toiminta ja puhe kohdistuu Jeesusta kohtaan. Hän näytää mitenkään huomioivan mukanaan kulkevia juutalaisia, vaikka Johannes kertoo heidän seuraavan tarkasti Marian toimintaa ja kulkevan hänen mukanaan. Marian huomio on kiinnittynyt molemmissa kertomuksissa tiiviisti Jeesukseen. Maria on jälkimmäisessä kertomuksessa valmis jopa hyvin tuhlailevaan ja epäsovinnaiseen toimintaan tehdäkseen Jeesukselle palveluksen. Maria toteuttaa molemmissa kertomuksissa samoja tehtäviä kuin Martta, Jeesukseen vetoamista ja Jeesuksen palvelemista, toteuttaen nämä molemmat tehtävät Marttaa tunteellisemmin.

4 Magdalan Maria

4.1 Naiset ristin luona

Joh. 19:25

25 Mutta Jeesuksen ristin luona seisoivat hänen äitinsä ja hänen äitinsä sisko, Klopaa Maria ja Magdalan Maria.	25 Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.
---	--

Magdalan Maria -niminen naishahmo esiintyy kaikissa kanonisoiduissa evankeliumeissa kuten Jeesuksen äitikin. Kaikissa evankeliumeissa Magdalan Marian esiintyminen painottuu Jeesuksen ristiinnaulitsemisen, hautaamisen ja ylösnousemuksen yhteyteen. Ainoastaan Luukkaan evankeliumissa Maria mainitaan jo kohdassa 8:1–3, missä hänet nimetään niiden naisten joukossa, jotka kulkivat Jeesuksen seurassa. Markuksen ja Luukkaan evankeliumeissa kerrotaan, että Jeesus oli ajanut Mariasta ulos seitsemän pahaa henkeä.⁸³ Johannes eroaa tässä Matteuksen tavoin muista evankelijoista, sillä hän ei anna Marian suhteelle Jeesukseen mitään taustaselityksiä.

Magdalan Maria mainitaan Johanneksen evankeliumissa ensimmäisen kerran lyhyesti Jeesuksen ristin luona seisovien naisten listassa. Nainen on nimetty tekstissä Magdalan Mariaksi (Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ). Tästä käy ilmi naisen nimi Maria (Μαρία). Lisäys Magdalan tai Magdalasta (ἡ Μαγδαληνὴ) näyttää viittaavan Magdala-nimiseen paikkaan, joka oli kalastajakylä Galileanjärven rannalla.⁸⁴ Nimelle ei tarjota tarkempia selityksiä, joten ilmeisesti Johannes antaa lukijan olettaa naisen olevan kotoisin tuosta kaupungista. Naisesta ei tässä kohta kerrota mitään muuta, kuin että hän oli läsnä Jeesuksen ollessa ristillä. Johannes olettaa lukijan tietävän, että Magdalan Maria kuului Jeesuksen äidin tavoin Jeesuksen läheisiin. Hänen roolistaan lukija ei vielä tässä kohta saa tietää Johannekselta nimeä enempää.

Kaikki evankelistat mainitsevat Magdalan Marian olleen ristin luona seisovien naisten joukossa.⁸⁵ Arvelen, että juuri Magdalan Marian nimeäminen on evankelijoille tärkeää, sillä kaikissa evankeliumeissa Maria on ensimmäisenä

⁸³ Mark. 16:9; Luuk. 8:2.

⁸⁴ Gardner 2006, 28.

⁸⁵ Matt. 27:56; Mark. 15:40; Luuk. 23:49–24:10.

näkemässä Jeesuksen tyhjän haudan. Evankeliumien juonen kannalta on tärkeää osoittaa, että ensin Maria näki omin silmin Jeesuksen ristillä ja myöhemmin tyhjän haudan, jolloin hän voi todistaa kuolleen ylösnousemuksesta. Johannekselle tämä merkitys on erityisen painava, sillä hänen evankeliumissaan Magdalan Maria menee yksin haudalle ja kohtaa ylösnousseen Jeesuksen kahden kesken.

4.2 Jeesuksen haudalla

Joh. 20:1–2 ja 11–18

1 Ja ensimmäisenä päivänä sapatin jälkeen Magdalan Maria meni aini varhain vielä pimeään ollen haudan luo ja näki, että kivi oli siirretty haudan luota.	1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρῶτὸ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.
2 Niinpä hän juoksi ja saapui Simon Pietarin ja sen toisen oppilaan luokse, jota Jeesus rakasti, ja kertoi heille: ”He ovat ottaneet herran haudasta emmekä me nähneet, minne he ovat vieneet hänet.”	2 τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγει αὐτοῖς· ἤραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.

--- jakeet 3–10 kuvaavat Pietarin ja toisen oppilaan käynnin haudalla ---

11 Mutta Maria seiso i tkien haudan suulla. Kun hän oli itkenyt, hän kumartui katsomaan hautaan	11 Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ ἔξω κλαίουσα. ὡς οὖν ἔκλαιεν, παρέκυσεν εἰς τὸ μνημεῖον
12 ja hän näki kaksi enkeliä valkoisissa istumassa toinen pääpuolessa ja toinen jalkopäässä siinä, missä Jeesuksen ruumis oli ollut.	12 καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
13 Ja he sanoivat hänelle: ”Nainen, mitä itket?” Hän vastasi heille: ”Koska he ovat ottaneet minun herrani, enkä ole nähnyt, minne he ovat vieneet hänet.”	13 καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς ὅτι ἤραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
14 Tämän sanottuaan hän kääntyi taaksepäin ja näki Jeesuksen seisomassa mutta ei tajunnut, että se oli Jeesus.	14 Ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν.
15 Jeesus sanoi hänelle: ”Nainen, mitä itket? Ketä etsit?” Luullen, että hän on	15 λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς· γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκεῖνη δοκοῦσα ὅτι ὁ

puutarhuri, tämä sanoi hänelle: ”Herra, jos sinä veit hänet, sano minulle, minne panit hänet, ja minä haen hänet.”	κηπουρός ἐστὶν λέγει αὐτῷ· κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, κἀγὼ αὐτὸν ἄρῶ.
16 Jeesus sanoi hänelle: ”Maria.” Käännähtäen tämä sanoi hänelle hepreaksi: ”Rabbuuni!” – se tarkoittaa opettaja.	16 λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς· Μαριάμ. στραφεῖσα ἐκεῖνη λέγει αὐτῷ Ἑβραϊστί· ραββουνι, ὃ λέγεται διδάσκαλε
17 Jeesus sanoi hänelle: ”Älä koske minuun, sillä en ole vielä noussut isän luo. Mene sen sijaan minun veljieni luokse ja sano heille: minä nousen minun isäni ja teidän isänne, minun Jumalani ja teidän Jumalanne luo.”	17 λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς· μὴ μου ἅπτου, οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπέ αὐτοῖς· ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν.
18 Magdalan Maria meni kertomaan oppilaille, että oli nähnyt Herran, ja sen, mitä tämä oli sanonut hänelle.	18 Ἔρχεται Μαριάμ ἡ Μαγδαληνὴ ἀγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακα τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Muut evankeliumit esittävät Marian toimivan aina yhden tai useamman muun Jeesuksen lähipiiriin kuuluvan naisen kanssa.⁸⁶ Johanneksen kertomuksessa 20:1–18 Maria taas liikkuu ja toimii Jeesuksen haudalla yksin. Täten voidaan todeta Johanneksen evankeliumissa kuvatun Magdalan Marian olevan henkilöahhmona itsenäisempi kuin miten muut evankeliumit hänet esittävät, ja häntä on siten mielekästä tarkastella yksin Johanneksen evankeliumin narraation valossa.

Kertomus alkaa heti Jeesuksen hautaamisesta kertovien jakeiden jälkeen. Kertomus jakautuu kolmeen jaksoon (ks. kuva 5): Magdalan Marian käyntiin tyhjällä haudalla (jakeet 1–2), Pietarin ja toisen oppilaan käyntiin samassa paikassa (3–10) ja Magdalan Marian kohtaamiseen Jeesuksen kanssa haudalla (11–18). Kertomuksen ensimmäisessä osassa Johanneksen kerronta on tiivistä. Hän ei kerro syytä Marian haudalle menemiseen eikä selitä, miksi haudan suulle oli ilmestynyt kivi. Lukijalle paljastuu vain kertomuksen yllättävä lähtötilanne: hauta on tyhjä. Marian tunnereaktiota Johannes ei vielä tässä vaiheessa paljasta. Sen sijaan teksti kertoo

⁸⁶ Poikkeuksena myöhemmin evankeliumiin lisätty Mark. 16:9–11.

hänen toiminnallisen reaktionsa: Maria juoksee (τρέχει) haudalta kahden opetuslapsen luo kertomaan tapahtuneesta. Näin Maria on kertomuksessa sekä ensimmäinen tyhjän haudan todistaja että sananviejä, joka kiirehtii kertomaan muille näkemästään. Miespuolisten oppilaiden ei tekstissä kerrota vieneen sanaa näkemästään muille, joten Maria näyttäytyy tekstissä heitä aktiivisempänä puhumaan näkemästään muille.

Juonikaavio	
1. Johdanto + alku (1):	Tapahtuma-aika ja -paikka esitellään, Maria käynnistää tapahtumat
Reaktio (2):	Maria vie kahdelle oppilaalle tiedon näkemästään
2. Oppilaiden toiminta (3–10):	Pietari ja toinen oppilas käyvät haudalla
3. Marian toiminta (11a):	Maria jälleen haudalla, itkee
Yllättävä käänne (11b–12):	Maria kurkistaa hautaan ja näkee enkelit
Keskustelu (13):	Enkelit ja Maria keskustelevat lyhyesti
Toinen yllättävä käänne (14):	Maria kääntyy ja näkee Jeesuksen, ei tunni sta
Keskustelu (15):	Jeesus ja Maria keskustelevat lyhyesti
Tunnistus (16):	Maria tunni staa Jeesuksen
Kielto ja ohjeistus (17):	Jeesus kieltää Mariaa koskem asta itsensä ja lähettää hänet oppilaiden luo
Toteutus (18):	Maria menee kertomaan oppilaille näkem ästään

Kuva 5. Kertomuksen Joh. 20:1–18 juonikaavio

Marian suhdetta Pietariin ja toiseen oppilaaseen ei tekstissä kuvailla, mutta tapahtumista voi päätellä, että he tuntevat toisensa, ja heitä yhdistää läheinen suhde Jeesukseen. Maria puhuu Pietarille ja toiselle oppilaalle havainnostaan haudalla monikossa, mikä voi kummastuttaa lukijaa. Tutkijat ovat tulkinneet tämän johtuvan joko muiden evankeliumien vaikutuksesta Johanneksen evankeliumin kirjoitusprosessiin, sillä synoptisissa evankeliumeissa haudalla käyviä naisia on

useita,⁸⁷ tai sitten kyseessä on kreikan kielessäkin tavallinen tapa puhua itsestä me-
muodossa.⁸⁸ Tutkimukseni kannalta tällä seikalla ei ole merkitystä. Marian
ilmoituksen olennainen viesti lukijalle on, että Maria haluaa jakaa nopeasti tiedon
tyhjästä haudasta muiden Jeesuksen lähipiiriläisten kanssa. Kuten kertomuksen
jatkosta voi huomata, tiedon jakamiseen sisältyy myös huolen ja hädän jakaminen.
Ilmoituksellaan Maria pyytää oppilaita apuun – jotain on tehtävä, kadonnut ruumis
on etsittävä.

Marian kerrottua Pietarille ja toiselle oppilaille uutisensa haudalta, kertomus jatkuu
kuvauksella oppilaiden haudalla käynnistä, jossa Marian ei kerrota olevan mukana.
Oppilaiden lähdettyä haudalta kotiin kertoja palaa jakeessa 11 seuraamaan Mariaa.
Kertomuksen loppuosan kulkua voi seurata kuva 5:n juonikaaviosta. Marian paluusta
haudalle ei tekstissä kerrota, vaan Johannes antaa lukijan olettaa, että Maria on
palannut haudalle oppilaiden perässä. Jakeen alun konjunktio δὲ siirtää lukijan
huomion miehistä naiseen, joka ei lähde oppilaiden tavoin pois vaan jää haudalle.
Nyt Johannes paljastaa myös Marian tunnereaktion. Maria itkee, ja jakeessa 13 hän
tarkentaa itkun syyn: epätietoisuus Marian herran olinpaikasta. Enkeleille Maria
vastaa samoin kuten oppilaille, mutta viesti on hieman henkilökohtaisempi. Herra
(τὸν κύριον) on vaihtunut minun herrakseni (τὸν κύριόν μου), ja emme tiedä (οὐκ
οἶδαμεν) sanotaan henkilökohtaisemmin en tiedä (οὐκ οἶδα). Maria jää siis haudalle
löytääkseen herransa ruumiin. Tämä osoittaa Marian syvää uskollisuutta Jeesusta
kohtaan. Mahdollisista tapahtumiin liittyvistä varkaista ja konflikteista huolimatta
Maria uskaltautuu jäämään yksin haudalle jatkamaan etsintöjään. Johannes ohjaa
Marian vastausten kautta lukijan myötätunnon tämän puolelleen: hätä ja huoli
Jeesuksen ruumiin puolesta pyritään tartuttamaan lukijaan, joka jää odottamaan,
kuinka ongelma ratkeaa.

Jakeessa 11 Maria katsoo hautaan ja näkee jotain, mitä oppilaat eivät haudalla
käydessään nähneet. Marialle näyttäytyt kaksi enkeliä, jotka kysyvät Marialta syytä
tämän itkuun. Keskustelu ei jatku Marian vastausta pidemmälle, joten enkeleiden
rooli tarinassa on näyttää, että yliluonnolliset voimat vaikuttavat haudalla ja liittyvät
Jeesuksen ylösnousemukseen. Johannes ei kerro Marian yllättyvän tai pelästyvän
kohtaamiaan enkeleitä, vaan Marian huomio kiinnittyy tiukasti Jeesukseen ja tämän

---

⁸⁷ Beasley-Murray 1999, 371.

⁸⁸ Kuula 2002, 311.

etsintään. Enkelit jäävät näin kertomuksessa pieneen ylösnousemuksen ihmeellisyyttä korostavaan sivurooliin.

Vastattuaan enkeleille Maria kääntyy jakeessa 14 haudasta pois päin ja näkee miehen, jota luulee puutarhuriksi. Johannes paljastaa lukijalle, että hänen kohtaamansa mies on Jeesus. Tarinaan muodostuu Kuulan mukaan jännite, jossa lukija tietää jotain mitä Maria ei.⁸⁹ Asetelmaa ei tule tulkita siten, että Johannes osoittaa Marian olevan yksinkertainen, vaan Johannes käyttää Marian väärinkäsitystä osoittaakseen lukijalle, että ylösnoussut Jeesus ei ole heti tunnistettavissa. Sama asetelma toistuu myös Tiberiaan järven kertomuksessa 21:1–14, jossa Jeesuksen oppilaat eivät heti tunnista mestariaan.

Jeesus toistaa jakeessa 15 enkeleiden kysymyksen (γύναι, τί κλαίεις;) lisäten siihen tarkennuksen: ketä etsit (τίνα ζητεῖς;). Jeesus kutsuu tässä Mariaa vokatiivissa yleisnimellä nainen (γύναι), mikä jättää Jeesuksen ja Marian välille etäisyyttä. Maria vastaa nyt puutarhuriksi luulemalleen miehelle eri tavoin kuin oppilaille ja enkeleille: herra, jos sinä veit hänet, sano minulle, minne panit hänet, ja minä haen hänet (κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, καὶ γὼ αὐτὸν ἀρῶ). Nyt Maria ei vain ilmaise huolensa syytä, vaan pyytää suoraan mieheltä apua. Maria on selvästi hädissään, mikä on Malina ja Rohrbaughin mukaan ymmärrettävää, sillä hautaan kajoaminen, ruumiin varastaminen tai siirtäminen oli suuri häpäisy kuollutta sekä hänen läheisiään kohtaan.⁹⁰ Maria on valmis pyytämään apua tuntemattomalta mieheltä pelastaakseen Jeesuksen ja tämän lähipiirin kunnian.

Jakeessa 16 Jeesus kutsuu Mariaa nimeltä (Μαριάμ). Haenchenin mukaan Jeesus käyttää tässä Marian nimen aramealaista muotoa, mutta tutkijat eivät anna tälle mitään selitystä.⁹¹ Tämä on ainoa kerta Johanneksen evankeliumissa, kun Jeesus puhuttelee naista suoraan nimeltä. Nimen lausumisella on suuri merkitys kertomuksen juonessa. Selittämättä tapahtumaa suoraan Johannes antaa lukijan ymmärtää, että tästä yhdestä Jeesuksen lausumasta sanasta, naisen nimestä, Maria tunnistaa Jeesuksen. Tarinasta lukijalle välittynyt jännitys saavuttaa huippunsa ja laukeaa, kun Maria kääntyy jälleen ilmeisesti Jeesuksen puoleen ja lausuu

---

⁸⁹ Kuula 2002, 312.

⁹⁰ Malina & Rohrbaugh 1998, 282.

⁹¹ Haenchen 1984, 209.

vastavuoroisesti yhden heprealaisen sanan, rabbuuni (ραββουvi), jolle Johannes antaa selityksen opettaja (διδάσκαλε). Ραββουvi -nimitystä on Beasley-Murrayn mukaan tulkittu monin virheellisin tavoin kuten yksin Jumalasta käytettynä nimityksenä ja erityistä läheisyyttä ilmentävänä puhutteluna. Olen Beasley-Murrayn kanssa yhtä mieltä siitä, että ραββουvi tulee tulkita ja kääntää kuten teksti itse sen esittelee eli synonyymiksi διδάσκαλε-nimen kanssa.⁹² Jeesus siis puhuttelee Mariaa nimeltä ja Maria kutsuu Jeesusta nimellä, joka kertoo heidän välillään vallitsevasta opettaja–oppilassuhteesta.

Jeesus vastaa Marian puhutteluun lukijan yllättävällä tavalla: älä koske minuun, sillä en ole vielä noussut isän luo (μή μου ἅπτου, οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα). Miksi Jeesus sanoo Marialle näin, kun myöhemmin samassa luvussa jakeessa 27 Jeesus tarjoaa käsiään ja kylkeään Tuomaalle kosketettavaksi? Jeesuksen vastauksesta on luettavissa, että Maria oli aikeissa tai jo matkalla tervehtimään Jeesusta koskettamalla. O'Day esittää, että kiellolla Jeesus haluaa sanoa Marialle, ettei hän ole ihmisten pidäteltävissä tai kontrolloitavissa.⁹³ Mielestäni teksti itsessään ei anna tälle tulkinnalle perusteita. Olen Kuulan kanssa yhtä mieltä siitä, että ainoa selitys kiellolle on Jeesuksen oma selitys. Jeesus kieltää Marian kosketuksen vedoten tilaansa: ylösnousemus oli vielä jollain tavoin kesken, eikä Marian kosketus sopinut siihen.⁹⁴ Näin Jeesus opettaa Marialle ylösnousemuksen luonteesta: ylösnousemuksessa vallitsevat omat lainalaisuutensa, joiden mukaan Jeesus toimii.

Torjuttuaan Marian lähestymisyrityksen Jeesus antaa tälle tehtävän: Marian tulee lähteä viemään sanaa Jeesuksen ylösnousemuksesta veljille, joilla jakeen 18 perusteella tarkoitetaan oppilaita. Jeesus ei itse mene oppilaidensa luokse vaan lähettää Marian sananviejäksi. Kertomus päättyy jakeeseen 18, jossa Maria menee ja tekee, kuten Jeesus oli häntä kehottanut tekemään. Tehtävänanto on sikäli epätavallinen ja merkittävä Marian roolin kannalta, että naisten todistus ei ollut Schulzin mukaan juutalaisessa oikeuskäytännössä pätevä.⁹⁵ Jeesus kuitenkin ilmestyy kertomuksessa ensimmäisenä juuri Marialle eikä Pietarille ja toiselle oppilaalle, jotka kävivät myös haudalla, ja antaa Marian vastuulle tehtävän kertoa miespuolisille oppilaille ylösnousemuksesta. Teksti jättää kertomatta, kuinka oppilaat

---

⁹² Beasley-Murray 1999, 375.

⁹³ O'Day 1998, 390.

⁹⁴ Kuula 2002, 313.

⁹⁵ Schulz 1992, 240.

suhtautuivat Marian todistukseen. Johannekselle olennaisempaa oli kertoa Marian ja Jeesuksen kohtaamisesta ja Marian tehtävästä sananviejänä.

Kuulan mukaan Magdalan Maria on merkittävin Johanneksen evankeliumin nainen juuri tämän kertomuksen vuoksi.⁹⁶ Väite pitää mielestäni siltä osin paikkansa, että tämä on ainoa kertomus Johanneksen evankeliumissa, jossa juuri nainen on selvästi tarinan päähenkilö. Kertomus alkaa hänen ensimmäisestä saapumisestaan haudalle, ja jakeita 3–10 lukuun ottamatta kertoja seuraa halki kertomuksen Marian mukana hänen toimintaansa ja kohtaamisiaan muiden henkilöhahmojen kanssa. Kertomus myös päättyy Marian suorittama Jeesuksen hänelle antaman tehtävän. Näin keskeisessä roolissa ei yksikään toinen naispuolinen henkilö esiinny Johanneksen evankeliumissa. Johannes ei kuitenkaan suoraan korosta lukijalle Marian erityistä roolia vaan esittelee Marian ja hänen toimintansa hyvin neutraaliin sävyyn.

4.3 Yhteenveto

Magdalan Maria ilmestyy Johanneksen evankeliumin kerrontaan vasta evankeliumin lopputapahtumissa Jeesuksen ristin luona ja haudalla ilman nimeä tarkempaa esittelyä. Kertomuksessa tapahtumista Jeesuksen ristin luona hänet vain mainitaan nimeltä, mutta Jeesuksen haudalle sijoittuvassa kertomuksessa hän on jakeita 3–10 lukuun ottamatta pääroolissa. Haudalla Marian toiminta keskittyy Jeesuksen ruumiin etsimiseen, oppilaille raportoimiseen, Jeesuksen kohtaamiseen ja ylösnousseesta oppilaille kertomiseen. Johannes kuvaa Marian olevan huolissaan Jeesuksen kohtalosta ja itkevän epätietoisuuttaan, kunnes hän ymmärtää kohdanneensa Jeesuksen.

Marian rooliin kuuluu olennaisesti uskollisuus Jeesusta kohtaan. Jeesus on kertomusten Marialle niin tärkeä henkilö, että nainen on valmis antautumaan vaarallisiinkin olosuhteisiin etsiytyessään Jeesuksen lähelle. Marialle Jeesus on herra (κύριε) ja opettaja (διδάσκαλε), mitkä molemmat nimitykset kuvastavat Marian kunnioitusta Jeesusta kohtaan ja Jeesuksen auktoriteettiasemaa suhteessa Mariaan. Jeesus osoittaa Mariaa kohtaan huomattavaa luottamusta ilmestymällä hänelle ensimmäisenä kaikista ihmisistä ja valtuuttamalla hänet viemään sanoman Jeesuksen ylösnousemuksesta oppilaille. Toisaalta Jeesus myös torjui Marian

---

⁹⁶ Kuula 2002, 310–311.

lähestymisyrittöksen vetoamalla ylösnousemuksensa keskeneräisyyteen. Maria näyttää suhtautuvan Jeesukseen rakkaana mestarina, ja Jeesus Mariaan luotettavana seuraajana, jonka toimintaa Jeesus voi tarpeen tullen myös ojentaa ja ohjailla. Maria näyttää olevan lojaalissa suhteessa myös oppilaisiin, joille hän raportoi näkemäänsä. Erityisesti Marian suhde Pietarin ja toisen oppilaan kanssa vaikuttaa jälkimmäisen kertomuksen perusteella tiiviiltä: miehet ovat ensimmäiset henkilöt, joille Maria menee kiireesti kertomaan löydöstään, ja he suhtautuvat naisen sanomaan vakavasti. Maria näyttää olevan Jeesuksen oppilasjoukon kanssa läheisissä tekemisissä, mahdollisesti jollain tavoin jopa osana sitä.

Lukijan on tarkoitus nähdä Maria uskollisena Jeesuksen lähipiiriläisenä, jonka hätä tyhjällä haudalla saa lukijan myötätunnon puolelleen. Johannes pyrkii Marian henkilöahmon kautta kertomaan, että Jeesuksen ylösnousemus herätti hänen lähipiiriinsä kuuluvassa naisessa alkuun hämmennystä ja hätää, mikä vaihtui ylösnousseen kohtaamisessa valmiudeksi kertoa kohtaamisesta muille Jeesuksen lähipiiriläisille.

5 Samarialainen nainen

5.1 Samarian kaivolla

Joh. 4:1–42

1 Kun Jeesus sai tietää fariseusten kuulleen, että Jeesus teki opetuslapsiksi ja kastoi useampia kuin Johannes	1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης
2 – vaikka Jeesus itse ei kastanut vaan hänen oppilaansa –,	2 – καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτοὺς οὐκ ἐβάπτιζεν ἀλλ’ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ–
3 hän lähti Juudeasta ja meni jälleen Galileaan.	3 ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
4 Ja hänen täytyi kulkea Samarian läpi.	4 Ἦδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας.
5 Niin hän kulki Samarian Sykariksi kutsuttuun kaupunkiin lähellä sitä maata, jonka Jaakob antoi pojalleen Joosefille:	5 Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ [τῷ] Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ·
6 ja siellä oli Jaakobin lähde. Niinpä matkasta uupuneena Jeesus sitten istuutui lähteelle: oli noin kuudes tunti.	6 ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ· ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡς ἕκτη.
7 Samarialainen nainen saapui ammentamaan vettä. Jeesus sanoi hänelle: ”Anna minun juoda.”:	7 Ἐρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλήσαι ὕδωρ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· δός μοι πεῖν·
8 hänen oppilaansa olivat nimittäin menneet kaupunkiin ostamaan ruokaa.	8 οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν.
9 Niin samarialainen nainen sanoi hänelle: ”Kuinka sinä juutalainen pyydät minulta juotavaa, samarialaiselta naiselta?” Juutalaiset eivät nimittäin keskustele samarialaisten kanssa.	9 λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρίτις· πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ’ ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς γυναικὸς Σαμαρίτιδος οὔσης; οὐ γὰρ συγγρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρίταις.
10 Jeesus vastasi ja sanoi hänelle: ”Jos olisit tunnistanut Jumalan lahjan ja sen, joka sinulle sanoi ’anna minun juoda’, sinä olisit pyytänyt häneltä ja hän olisi antanut sinulle elävää vettä.”	10 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι· δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.
11 [Nainen] sanoi hänelle: ”Herra, eihän sinulla ole ammennusastiaa, ja kaivo on syvä: miten niin sinulla on elävää vettä?”	11 Λέγει αὐτῷ [ἡ γυνή]· κύριε, οὔτε ἄντημα ἔχεις καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶν βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν;

12 Ethän sinä ole mahtavampi meidän isäämme Jaakobia, joka antoi meille tämän kaivon ja hänkin joi siitä ja hänen poikansa ja karjansakin?”	12 μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ;
13 Jeesus vastasi ja sanoi hänelle: ”Jokainen, joka juo tästä vedestä, tulee jälleen janoiseksi:	13 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν·
14 mutta joka juo vedestä, jota minä annan hänelle, ei enää koskaan tule janoiseksi, vaan se vesi, jota hänelle annan, muuttuu vesilähteeksi pulputen ikuista elämää.	14 ὃς δ’ ἂν πῖη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.
15 Nainen sanoi hänelle: ”Herra, anna minulle tuota vettä, jotta en janoaisi, enkä enää tule tänne ammentamaan.	15 Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ διέρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν.
16 Hän (Jeesus) sanoi hänelle (nainen): ”Mene, kutsu miehesi ja tule tänne.”	16 λέγει αὐτῇ· ὕπαγε φώνησον τὸν ἄνδρα σου καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.
17 Nainen vastasi ja sanoi hänelle: ”Ei minulla ole miestä.” Jeesus sanoi hänelle: ”Hyvin sanoit, että ’minulla ei ole miestä’:	17 ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν αὐτῷ· οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· καλῶς εἶπας ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω·
18 sillä sinulla oli viisi miestä ja hän, joka sinulla nyt on, ei ole sinun miehesi: tässä puhuit totta.”	18 πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνὴρ· τοῦτο ἀληθὲς εἶρηκας.
19 Nainen sanoi hänelle: ”Herra, huomaan, että sinä olet profeetta.	19 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ.
20 Meidän isämme palvoivat tällä vuorella: ja te sanotte, että Jerusalemissa on paikka, missä tulee palvoa.	20 οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου προσκυνεῖν δεῖ.
21 Jeesus sanoi hänelle: ”Usko minua, nainen, että nyt tulee aika, jolloin te ette tule palvomaan isää tällä vuorella ettekä Jerusalemissa.	21 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· πιστεύε μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί.
22 Te palvotte sitä, jota ette ole nähneet: me palvomme sitä, jonka olemme nähneet, sillä pelastus on juutalaisten	22 ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν.

joukossa.	
23 Mutta tulee aika ja se on nyt, jolloin aidot palvojat palvovat isää hengessä ja totuudessa: sillä tällä tavoin isä kaipaa häntä palvottavan.	23 ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιοῦτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν.
24 Jumala on henki, ja jotka häntä palvovat, niiden tulee palvoa hengessä ja totuudessa.”	24 πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.
25 Nainen sanoi hänelle: ”Olen saanut tietää, että Messias, jota sanotaan voidelluksi, tulee: kunhan hän saapuu, hän ilmoittaa meille kaiken.”	25 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα.
26 Jeesus sanoi hänelle: ”Minä olen, se, joka puhun sinulle.”	26 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.
27 Ja samassa hänen oppilaansa tulivat ja he ihmettelivät, että hän puhui naiselle: kukaan ei kuitenkaan kysynyt: ”Mitä tavoittelet?” tai: ”Miksi ⁹⁷ puhut hänelle?”	27 Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἐθαύμαζον ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν· τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς;
28 Sitten nainen jätti vesiruukkunsa ja lähti kaupunkiin ja sanoi ihmisille:	28 ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις·
29 ”Tulkaa, nähkää ihminen, joka sanoi minulle kaiken mitä olen tehnyt, ei kai tämä ole se voideltu?”	29 δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα, μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;
30 He lähtivät kaupungista ja menivät hänen luokseen.	30 ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν.
31 Sillä aikaa oppilaat kehottivat häntä sanoen: ”Mestari, syö.”	31 Ἐν τῷ μεταξύ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταὶ λέγοντες· ῥαββί, φάγε.
32 Mutta hän sanoi heille: ”Minulla on syötäväksi ruokaa, josta te ette ole tienneet.”	32 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε.
33 Niinpä oppilaat puhuivat keskenään: ”Eihän kukaan ole tuonut hänelle syötävää?”	33 ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους· μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;

⁹⁷ Kysymyssanan τί voi kääntää myös merkityksillä ”mitä” tai ”mistä”. Lause kuvaa kaikissa tapauksissa ihmettelystä ja kyselyä Jeesuksen toiminnan motiiveista.

34 Jeesus sanoi heille: ”Minun ruokani on se, että tekisin lähettäjäni tahdon ja saattaisin loppuun hänen työnsä.	34 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον.
35 Ettekö te sano, että on vielä neljä kuukautta ja sadonkorjuu tulee? Katso, minä sanon teille, nostakaa katseenne ja katselkaa peltoja kuinka vaaleita ne ovat sadonkorjuuta varten. Jo nyt	35 οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαὶ εἰσιν πρὸς θερισμόν. ἤδη
36 sadonkorjaaja saa palkkaa ja kerää satoa ikuiseen elämään, jotta kylväjä iloitsisi yhdessä sadonkorjaajan kanssa.	36 ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρη καὶ ὁ θερίζων.
37 Tässä nimittäin on totta sana, että toinen on kylväjä ja toinen on sadonkorjaaja.	37 ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ἀληθινὸς ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.
38 Minä lähetin teidät korjaamaan satoa, jonka eteen te ette ole tehneet työtä: toiset ovat tehneet työn ja te olette päässeet heidän työnsä tuloksille.”	38 ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.
39 Ja monet tuon kaupungin samarialaisista uskoivat häneen naisen puheen vuoksi tämän todistaessa: ”Hän sanoi minulle kaiken, mitä olen tehnyt.”	39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαριτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι εἶπέν μοι πάντα ἃ ἐποίησα.
40 Kun sitten samarialaiset tulivat hänen luokseen, he pyysivät häntä viipymään heidän luonaan: ja hän viipyi siellä kaksi päivää.	40 ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαριῖται, ἠρώτων αὐτὸν μένειν παρ’ αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας.
41 Vielä paljon useammat uskoivat hänen puheensa vuoksi,	41 καὶ πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ,
42 ja naisellekin he sanoivat: ”Enää emme usko sinun kertomasi vuoksi, sillä olemme kuulleet häntä ja ymmärtäneet, että tämä on varmasti maailman pelastaja.”	42 τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου.

Samarialainen nainen (ἡ γυνὴ ἡ Σαμαριτίς) esiintyy Uudessa testamentissa ainoastaan Johanneksen evankeliumissa ja vain sen yhdessä kertomuksessa Joh. 4:1–42.

Johannes ei kiinnitä lukijan huomiota naiseen kuin yhden Jeesuksen matkaan liittyvän kertomuksen osalta, joten nainen edustaa evankeliumissa henkilöahmoa, jonka esiintyminen on olennaista vain tiettyjen teemojen käsittelyn ja juonen kulun kannalta. Tämän vuoksi naisen henkilöahmo on evankeliumissa hyvin kontekstisidonnainen.

Kertomus alkaa jakeiden 1–6 johdannolla, jossa Johannes kertoo, miksi ja miten Jeesus poistuu Juudeasta ja saapuu kertomuksen tapahtumapaikalle. Tekstissä kerrotaan, että Jeesus on paluumatkalla Juudeasta Galileaan, ja että hänen täytyy kulkea Samarian läpi (ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχῃσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας).⁹⁸ Verbi ἔδει ilmaisee välttämättömyyttä ja pakkoa, mikä viittaa tilanteen luomaan paktoon: Jeesus ei voinut fariseusten luoman uhan vuoksi kulkea muuta reittiä. Historiantutkimus on osoittanut, että hurskaat juutalaiset kiersivät Samarian ja kulkivat Juudean ja Galilean väliä Jordanin laakson kautta. Samarian halki kulkeva reitti oli kuitenkin lyhyempi, helppokulkuisempi ja siksi suositumpi.⁹⁹ Lukijalle verbi ἔδει kertoo, että Jeesuksen piti mennä tuota hurskaiden juutalaisten välttelemää reittiä päästäkseen fariseusten ulottumattomiin. Samalla juutalaisuutta hyvin tunteva lukija saa tästä viitteen, että Jeesus ei noudattanut hurskaimpien juutalaisten tapoja välttellä tiukasti Samarian saastunutta aluetta ja kansaa. Myös myöhemmin kertomuksessa juuri tämä teema tulee selvästi esiin olennaisena osana samarialaisen naisen ja Jeesuksen suhdetta.

Naisen ja Jeesuksen kohtaamispaikaksi esitellään jakeessa 6 Jaakobin lähde tai kaivo (πηγή τοῦ Ἰακώβ), ja tapahtumien ajankohdaksi noin kuudes tunti (ὥρα ἤν ὡς ἕκτη) eli suunnilleen keskipäivä. Lähde on olennainen osa naisen ja Jeesuksen myöhempää keskustelua, joten Johanneksen on esiteltävä tapahtumapaikka huolellisesti jo etukäteen. Ajankohta, kuudes tunti on sikäli mielenkiintoinen maininta, että se oli varsin epätavallinen aika vedenhakuun¹⁰⁰, ja useat tulkitsijat ovat tehneet tästä pitkällekin vietyjä tulkintoja naisen syrjäytyneisyydestä ja epäsuosiosta kaupungin naisten keskuudessa.¹⁰¹ Teksti itsessään ei kuitenkaan anna suoraa selitystä naisen toiminnalle eikä myöskään ohjaa lukijaa hämmästelemään naisen ajoitusta vedenhauilleen, joten tällaiset naisesta tehdyt johtopäätelmät ovat nähdäkseni

---

⁹⁸ Jac 4:4.

⁹⁹ Schulz 1992, 83.

¹⁰⁰ Malina & Rohrbaugh 1998, 98.

¹⁰¹ Näin esimerkiksi Malina & Rohrbaugh 1998, 98; Bailey 2008, 209; Neyrey 2009, 155.

perusteettomia. Oma näkemykseni on, että ajankohdan ilmaiseminen tekstissä selittää pikemminkin Jeesuksen toimintaa: keskipäivän kuumuudessa hän on matkan vuoksi uupunut (κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας), ja pyytää siksi janoissaan juotavaa (δός μοι πειν) paikalle saapuvalta naiselta.

Kertomuksessa naisen määritelmä on yksinkertaisesti nainen Samariasta (γυνή ἐκ τῆς Σαμαρείας) tai samarialainen nainen (ἡ γυνή ἡ Σαμαρῖτις). Molemmat ilmaisut kertovat naisen kuuluvan samarialaisiin¹⁰² tai olevan kotoisin Samarian alueelta. Kertomuksen jatko osoittaa, että nainen katsoi kuuluvansa samarialaisiin¹⁰³, joten voidaan olettaa naisen sekä asuvan Samarian alueella että kuuluvan samarialaisiin. Nimettömyys ilmentää Neyreyn mukaan naisen toimivan kertomuksessa kaikkien samarialaisten naisten edustajana.¹⁰⁴

Samarialaisuus ja naiseus ovat hyvin olennaisia tekijöitä kertomuksessa naisen roolin kannalta. Samarialaiset olivat juutalaisten näkemyksen mukaan pakanoista ja juutalaisista muodostunut sekakansa, joita juutalaiset välttelivät ja vierastivat historiallisten konfliktien ja pakanallisten tapojen vuoksi.¹⁰⁵ Nainen edustaa kertomuksessa viholliskansaa, juutalaisen tulkinnan mukaan saastunutta väestöä. Kertomuksen sekä nainen, kertoja että Jeesuksen oppilaat ihmettelevät kaikki sitä, että Jeesus puhuu naiselle ja naisen kanssa. Sekä nainen itse että tekstin kertoja ihmettelevät Jeesuksen toimintaa naisen vierasheimolaisuuden¹⁰⁶ vuoksi. Naisen itsensä lisäksi myös Jeesuksen oppilaat kohdistavat ihmettelynsä siihen, että kyseessä on nainen¹⁰⁷. Lukijalle paljastuu, että keskustelu käydään kahdenkeskisesti, sillä Johannes huomauttaa jakeessa 8 opetuslasten poistuneen paikalta kaupunkiin ostamaan ruokaa. Tekstissä paljastettu privaattius lisää kohtausten epätavallisuutta, sillä toisilleen tuntemattomien miehen ja naisen ei ollut vallitsevassa kulttuurissa sopivaa keskustella toisilleen julkisessa tilassa.¹⁰⁸ On tietenkin epävarmaa, olivatko tällaiset kulttuurisäännöt lukijalle ennestään tuttuja. Kertojan, naisen ja oppilaiden huomautuksista käy joka tapauksessa ilmi, että Jeesus toimii epätavallisesti

¹⁰² Tarkemmin samarialaisten kansan määritelmästä mm. Schulz 1992, 83–84.

¹⁰³ Selvimmin jakeissa 4:9, 12 ja 20.

¹⁰⁴ Neyrey 2009, 164.

¹⁰⁵ Historiallisista konflikteista kertoo Vanhan testamentin kertomus 2. Kun. 17. Lisää samarialaisten ja juutalaisten välirikon taustoista ja syistä mm. Schulz 1992, 83–84 ja O'Day 1998, 383.

¹⁰⁶ Jae 4:9.

¹⁰⁷ Jakeet 4:9 ja 4:27. Sekä nainen että oppilaiden ihmettely kohdistuu keskustelukumppanin naispuolisuuteen.

¹⁰⁸ Neyrey käsittelee tekstissään sukupuolten välisiä normeja sekä julkisen ja yksityisen tilan määritelmiä ja normistoa. Neyrey 2009, 144–158.

ryhtyessään keskustelemaan naisen kanssa. Lukijalle välittyy kuva, että Jeesus hyväksyy naisen keskustelukumppanikseen noin vain. Jeesus itse ei osallistu kertomuksessa hämmästelyyn tai anna toiminnalleen suoraa selitystä.

Keskustelun kulku (J=Jeesus, N=nainen)	
Teema – vesi: (7, 9–15)	J: pyyntö N: hämmästynyt ihmettely J: korjaava selitys N: epäilevä ihmettely J: korjaava selitys N: pyyntö
Teema – naisen elämä: (16–19)	J: käsky N: kielteinen vastaus J: vahvistus naisen sanoihin + profeettallinen huomio + vahvistus N: tunnustus
Teema – palvonta: (20–24)	N: yleinen kiistakysymys J: korjaava selitys + julistus
Teema – Messias: (25–26)	N: oman tietämyksen osoitus J: korjaava selitys

Kuva 6. Kertomuksen Joh.4:1–42 Jeesuksen ja naisen keskustelun kulku

Kertomus jatkuu johdannon jälkeen naisen ja Jeesuksen välisellä pitkällä keskustelulla, jonka kulkua voi seurata kuvasta 6. Keskustelu koostuu neljästä eri teemasta. Aluksi jakeissa 7–15 keskustelun teemoina ovat vesi, jano, lähde ja juominen. Jeesus avaa keskustelun pyytämällä naiselta vettä. Näin Jeesus osoittaa, että hän ei juutalaisten tapaan noudata puhtaussääntöjä, joiden mukaan juutalaisen ei ollut sallittua juoda tai syödä mitään vierasheimoisien astioista.¹⁰⁹ Naisen ja kertojan vastattua Jeesuksen pyyntöön ihmettelyllä Jeesus jatkaa keskustelua kääntämällä huomion itseensä paljastamalla naiselle, että hänellä on kyky antaa elävää vettä (ὕδωρ ζῶν). ilmaus tarkoittaa maasta kumpuavaa vettä ruukussa säilytetyn veden sijaan.¹¹⁰ Naisen epäluuloiset vastakysymykset ovat aiheellisia, sillä Jeesuksella ei näytä olevan mahdollisuutta tarjota naiselle minkäänlaista vettä. Jeesuksen seuraava vastaus vie keskustelun yhä kauemmas konkreettisesta vedestä. Nyt Jeesus paljastaa naiselle, että hänen tarjoamansa vesi ei jätä janoiseksi, vaan se pulppuaa ihmisessä ikuista elämää (ζωὴν αἰώνιον). Nainen ei seuraa vastauksessaan Jeesusta hengellisiin

¹⁰⁹ Bailey 2008, 212–213.

¹¹⁰ Schulz 1992, 84.

teemoihin vaan osoittaa kiinnostustaan Jeesuksen vettä kohtaan yhä konkreettisesta syystä, välttyäkseen vedenhakumatkoista. Kuten Kuula on huomauttanut, Johanneksen ei ole tarkoitus keskustelun kulussa painottaa naisen yksinkertaisuutta vaan osoittaa Johanneksen evankeliumille tyypillisesti Jeesuksen tapa puhua hengellisistä asioista vertauskuvallisesti.¹¹¹ Naisen rooli ei ole olla ensisijaisesti yksinkertainen tai tyhmä, vaan Johannes pyrkii välittämään lukijalle sen, että Jeesus kuljettaa keskustelukumppaniaan ja sitä myöten myös lukijaa konkreettisen maailman asioista hengellisiin oppeihin. Vesiteeman käsittely päättyy käänteiseen asetelmaan: jakeessa 15 nainen pyytääkin Jeesukselta vettä. Lukijalle välittyy tieto, että naisen kiinnostus ja luottamus Jeesusta kohtaan on tässä kohtaa herännyt.

Jakeissa 16–19 keskustelu kääntyy Jeesuksen aloitteesta koskemaan naista ja hänen mieshistoriaansa. Erityisesti tästä keskustelun osasta useat tutkijat ovat tehneet suoran johtopäätöksen, että kertomuksen nainen on seksuaalisesti huonotapainen ja –maineinen, avionrikkoja ja kenties peräti prostituoitu. Nämä tutkijat ovat tulkinneet Jeesuksen tuovan huomautuksillaan naisen häpeällisen menneisyyden esiin kuitenkin sitä suoraan tuomitsematta.¹¹² Yhdyn O’Dayn ja Kuulan kritiikkiin tällaista tulkintaa kohtaan. Viiden miehen historia ja nykyisen ei-aviomiehen kanssa olemisen voi toki herättää lukijassa epäilyksiä, mutta teksti ei viestitä suoraan, että nainen olisi välttämättä itse syyllinen historiaansa. Hän voi pikemminkin olla olosuhteiden uhri, jonka viisi aiempaa miestä on kuollut ja nykyinen mies ei tahdo virallistaa liittoa. Naisen epätavalliselle mieshistorialle on muitakin selityksiä kuin naisen oma haureus. Kertomuksessa naisen menneisyyttä ei päivitellä eikä naista millään tavalla nimitetä tai kohdella erityisen syntisenä.¹¹³ Teksti itsessään ei siis anna syytä naisen paheksuntaan. Jeesus pikemminkin kehuu naisen rehellisyyttä tämän vastatessa, ettei hänellä ole miestä. Jeesuksen ilmoitus naisen elämästä ei saa naista ilmaisemaan häpeää tai tunnustamaan syntejään. Sen sijaan Jeesuksen sanat saavat naisen tunnustamaan Jeesuksen profeetaksi. Näyttääkin siltä, että Johanneksen tarkoitus on jakeissa 16–19 yksinkertaisesti osoittaa lukijalle Jeesuksen kyky tietää naisen elämästä asioita, joita hänelle ei ole kerrottu. Jeesuksen tietämys tekee selvästi naiseen suuren vaikutuksen, koska myöhemmin jakeessa 29 kertoessaan kaupungin ihmisille kohtaamastaan miehestä nainen painottaa nimenomaan tätä osaa Jeesuksen

---

¹¹¹ Kuula 2002, 301.

¹¹² Näin tulkitsevat ainakin Witherington 1984, 59–60; Schulz 1992, 84–85, Bailey 2008, 215–217; Neyrey 2009, 165.

¹¹³ O’Day 1998, 384; Kuula 2002, 301–302.

puheesta. Jeesus on hänelle ”ihminen, joka sanoi minulle kaiken, mitä olen tehnyt” (ἄνθρωπον ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα). Jakeessa 39 kerrotaan, että samasta syystä myös kaupungin ihmiset uskoivat Jeesukseen. Nainen vakuuttuu Jeesuksen erityisyydestä juuri tämän ihmeellisen tietämyksen vuoksi.

Oivallettuaan Jeesuksen profetallisuuden nainen keksii pyytää häneltä, juutalaiselta opettajalta vastausta kansojen väliseen erimielisyyteen. Jakeessa 20 nainen kääntää keskustelun koskemaan palvomista, rukoilemista ja kumartamista (προσκυνεῖν), ja sen oikeaa paikkaa ja tapaa. Nainen esittää Jeesukselle suoraan kiistakysymyksen oikeasta palvontapaikasta. Kiista oli samarialaisille ja juutalaisille vanha ja perustavanlaatuinen. Samarialaisten pentateukissa Deuteronomium 27:3 nimetään Garisimin vuori alttarin oikeaksi rakennuspaikaksi, juutalaisten seuraamassa masoreettisessa tekstissä taas Ebalin vuori. Samarialaiset uskoivat palvovansa Jahvea oikein Garisimin vuorella, kun taas juutalaiset halveksivat heitä ja pitivät ainoana oikeana palvontapaikkana Jerusalemiä.¹¹⁴ Jeesus vastaa naiselle jälleen korjaavan selityksen kautta. Hän kääntää naisen huomion vastakkainasettelusta uuteen aikaan, jolloin palvomisen tapa muuttuu – olennaista ei ole enää palvonnan paikka vaan tapa. Jeesus ei kokonaan hylkää juutalaisten ja samarialaisten välistä eroa vaan toteaa, että juutalaiset ovat nähneet palvomisensa kohteen toisin kuin samarialaiset. Hän ei kuitenkaan sulje samarialaisia palvomisen ulkopuolelle vaan julistaa, kuinka Jumalaa tulisi palvoa oikein: hengessä ja totuudessa (ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ). Jeesus paljastaa naisen esittämän kiistan toisarvoiseksi ja opettaa naiselle uutta Jumalan palvomisesta.

Jakeessa 25 nainen siirtää keskustelun neljänteen teemaan. Nainen kommentoi Jeesuksen opetusta huomauttamalla olevansa tietoinen siitä, että Messias on tulossa (Μεσσίας ἔρχεται). Nainen ilmoittaa luottavansa, että tuo henkilö ilmoittaa heille kaiken (ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα). Kuula arvelee, että Johannes asettaa näin tietoisesti naisen suuhun kristologisen tunnustuksen, johon Jeesus vastaakin esittäytymällä itse tuoksi Messiaaksi.¹¹⁵ Tällainen kuljetus palvelee Johanneksen tarkoituksellista kertomuksen suhteen: Jeesus paljastaa vastauksillaan itsestään keskustelun kuluessa uusia ja merkittävämpiä puolia naiselle. Naisen ja Jeesuksen keskustelu päättyy viimeiseen paljastukseen, Jeesuksen messiaanisuuteen, jota nainen tosin ei ota

---

¹¹⁴ Beasley-Murray 1999, 61.

¹¹⁵ Kuula 2002, 303.

vastaan ehdottomana tosiasiana, vaan kaupunkiin lähdettyään hän todistaa Jeesuksesta epäillen: ei kai tämä ole se voideltu? (μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;).

Jeesuksen ja naisen keskustelusta käy ilmi, että Jeesus ja Johannes eivät suhtaudu naiseen lainkaan vähättelevästi tai alentuvasti, mitä lukija voi hahmon ominaisuuksien, samarialaisuuden ja naiseuden vuoksi olettaa. Nainen ei ole keskustelussa vain passiivinen vastaanottava osapuoli, vaan hän nostaa rohkeasti keskusteluun teologisia teemoja palvontapaikasta ja Messiaasta. Alun hämmästyksen jälkeen naisen kiinnostus Jeesusta kohtaan kasvaa. Esimerkiksi Schulz esittää naisen henkilöahmossa olevan paljon yhtäläisyyksiä jakeissa 3:1–21 Jeesuksen kanssa keskustelemaan Nikodemukseen. Molemmat käyvät Jeesuksen kanssa teologista keskustelua, ja Jeesus oikoo keskustelussa molempien käsityksiä. Toisin kuin korkea-arvoinen fariseus Nikodemus samarialaisen naisen kerrotaan kertomuksessa lähteneen Jeesuksen luota kertomaan Jeesuksesta kaupungin asukkaille.¹¹⁶ Jakeessa 28 kerrotaan naisen jättävän vesiruukkunsa, millä Johannes pyrkii ilmeisesti kertomaan, että nainen tahtoi päästä kaupunkiin nopeasti ilman ylimääräistä taakkaa. Nainen kutsuu kaupungin ihmisiä Jeesuksen luo: tulkaa, nähkää ihminen (δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον). Naisen puheella on kaupungissa vaikutusta, ja kaupungin ihmiset lähtevät Jeesuksen luo (jake 30), uskovat häneen naisen todistuksen vuoksi (39), saavat hänet viipymään luonaan kaksi päivää (40), ja useimmat uskovat häneen Jeesuksen omien puheiden vuoksi (41). Naisen todistuksella (γυναϊκὸς μαρτυροῦσης) on kertomuksessa suuri liikkeellepaneva voima. Tämä toiminta tekee naisesta Beasley-Murrayn mukaan oikeastaan yhden oppilaista, jotka kutsuvat Johanneksen evankeliumissa ihmisiä Jeesuksen luo.¹¹⁷ Jakeissa 31–38 Jeesuksen ja oppilaiden käymästä keskustelusta lukija voi huomata Jeesuksen suhtautuvan positiivisesti naisen todistamiseen, johon Jeesus ilmeisesti viittaa vertauksellaan kylväjästä, sadonkorjaajasta ja sadosta. Keskustelu ei kuitenkaan suoraan puhu naisesta, joten en käsittele sitä tässä tutkimuksessa enempää.

Kertomus päättyy jakeiden 41–42 lopetukseen, missä kaupunkilaiset sanovat naiselle uskovansa nyt Jeesusta kuunneltuaan häneen pikemminkin Jeesuksen omien puheiden kuin naisen puheiden tähden. Naisen todistus jää tarinassa sivuun Jeesuksen vielä vakuuttavamman todistuksen vuoksi. Naisen todistus vei ihmiset

---

¹¹⁶ Schulz 1992, 84–86.

¹¹⁷ Beasley-Murray 1999, 64.

Jeesuksen luo, mutta Jeesuksen todistus saa heidät uskomaan hänen olevan vielä jotain profeettaa ja Messiaastakin suurempi, maailman pelastaja (ὁ σωτήρ τοῦ κόσμου). Näin Johannes kertoo lukijalle, että Jeesuksen oma todistus itsestään on vielä painokkaampi kuin hänestä todistavien ihmisten. Naisen suhteesta kaupunkilaisiin tai elämästä tämän jälkeen ei kerrota mitään. Naisen henkilöahmo on täyttänyt kertomuksen päättyessä tehtävänsä, joten Johannes jättää naisen myöhemmän elämän lukijan mielikuvituksen täydennettäväksi.

5.2 Yhteenveto

Samarialainen nainen eroaa evankeliumissa aiemmin esiintyneistä naishahmoista siten, että hän ei ole kertomuksessa Jeesukselle tai evankeliumin lukijalle ennestään tuttu hahmo. Nimettömänä esitelty nainen edustaa tekstissä tuntematonta vierasheimolaista, joihin juutalaiset suhtautuivat perinteisesti vältellen, mutta jonka kanssa Jeesus hakeutuu lukijan yllätykseksi puheisiin. Jeesus osoittaa naista kohtaan juutalaisista asenteista poikkeavaa hyväksyntää ja arvostusta keskustelussa. Nainen ja Jeesus käyvät monipuolisen keskustelun, jossa he käsittelevät teologisia teemoja, ja jonka myötä nainen alkaa uskoa Jeesuksen erityislaatuisuuteen. Jeesuksen ja naisen kohtaamisen myötä naisesta tulee kertomuksen lopussa todistaja, joka kutsuu kotikaupunkinsa muita asukkaita Jeesuksen luokse. Samarialaisen naisen roolissa tapahtuu kertomuksen myötä useita muutoksia: vieraasta tulee hyväksytty, viholliskansalaisesta tulee sisäpiiriläinen, omiin asioihinsa keskittyvästä tulee Jeesuksesta kertova todistaja.

Nainen on Jeesuksen rinnalla toinen kertomuksen päähenkilö, ja koko kertomus rakentuu heidän kohtaamisensa ympärille. Naisen roolin kautta Johannes osoittaa lukijalle, että Jeesus voi suhtautua samarialaisiin, naisiin ja näiden yhdistelmiin poikkeuksellisen myönteisesti ja hyväksyvästi. Nainen myös osoittaa, että taustastaan, samarialaisuudesta ja naiseudesta huolimatta hänestä voi tulla Jeesuksen kohtaamisen myötä todistaja, joka kertoo Jeesuksesta ja kutsuu muita ihmisiä tämän luo. Toisin kuin monesti kertomuksesta tulkitaan, lukijan ei ole tarkoitus nähdä naista erityisen syntisenä tai tuomittavana hahmona vaan tavallisena samarialaisena naisena, jonka persoonasta ja elämästä paljastetaan kertomuksessa varsin vähän. Olennaista naisen osalta on muutos suhteessa Jeesukseen: tuntemattoman miehen kohtaaminen vedenhakumatalla saa naisen uskomaan Jeesuksen profeetaksi ja jopa Messiaaksi ja kertomaan hänestä muille kaupungin asukkaille. Johannes pyrkii

murtamaan Jeesuksen hyväksyvän esimerkin kautta lukijan mahdollisia ennakkoluuloja samarialaista naista kohtaan. Lukijan on tarkoitus suhtautua naisessa tapahtuvaan muutokseen ja tätä myöten naiseen myönteisesti. Naisesta ei kerrota tämän kertomuksen lisäksi enempää, joten hän jää evankeliumissa kontekstisidonnaiseksi eli juuri tähän yhteen kertomukseen sidotuksi henkilöahmoksi, jonka elämästä lukijan on Johanneksen mukaan olennaista tietää vain tämä yksi käännekohta, Jeesuksen kohtaaminen ja tähän tutustuminen.

6 Aviorikoksesta kiinni otettu nainen

6.1 Avionriikkojan tuomio

Joh. 7:53–8:11

53 Ja he menivät kukin omaan kotiinsa,	53 Καὶ ἐπορεύθησαν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
8:1 ja Jeesus meni Öljymäelle.	8:1 Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.
2 Ja varhain aamulla hän saapui jälleen temppeleihin, ja koko ihmisjoukko tuli hänen luokseen, ja istuutuen hän opetti heitä.	2 Ὁρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.
3 Mutta lainoppineet ja fariseukset toivat aviorikoksen vuoksi kiinni otetun naisen ja asettivat tämän keskelle.	3 Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατελιμμένην καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ
4 He sanoivat hänelle: ”Opettaja, tämä nainen otettiin kiinni itse teossa aviorikosta tekemästä:	4 λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ’ αὐτοφώρῳ μοιχευομένη·
5 Ja laissa Mooses käskee meitä kivittämään tällaiset. Mitä sinä sitten sanot?”	5 ἐν δὲ τῷ νόμῳ ἡμῶν Μωϋσῆς ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθάζειν. σὺ οὖν τί λέγεις;
6 Mutta näin he sanoivat kokeillakseen häntä, jotta saisivat syyttää häntä. Mutta alas kumartuneena Jeesus kirjoitti sormella maahan.	6 τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν.
7 Mutta kun he jatkoivat häneltä kyselemistä, hän suoristautui ja vastasi heille: ”Se, joka on teistä synnitön, heittäköön ensimmäisenä kiven häntä kohti.”	7 ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνέκυψεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος ἐπ’ αὐτὴν βαλέτω λίθον.
8 Ja jälleen kumartuen hän kirjoitti maahan.	8 καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.
9 Ja tämän kuultuaan he lähtivät yksi toisensa perään vanhimmista alkaen ja keskelle jäivät ainoastaan hän ja nainen.	9 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξήρχοντο εἰς καθ’ εἷς ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ κατελείφθη μόνος καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὕσα.
10 Ja suoristautuen Jeesus sanoi hänelle:	10 ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ·

”Nainen, missä he ovat? Eikö kukaan tuominnut sinua?”	γύνοι, ποῦ εἰσιν; οὐδεὶς σε κατέκρινεν;
11 Ja hän vastasi: ”Ei kukaan, herra.” Ja Jeesus sanoi: ”En minäkään sinua tuomitse: mene, äläkä tästä lähtien enää tee syntiä.”	11 ἡ δὲ εἶπεν· οὐδεὶς, κύριε. εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω· πορεύου, [καὶ] ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἀμάρτανε.

Kuulan mukaan Joh. 7:53–8:11 on luultavasti yksi tunnetuimpia kertomuksia Johanneksen evankeliumissa.¹¹⁸ Tutkijat ovat kuitenkin varsin yksimielisiä siitä, että Johanneksen evankeliumin kahdeksannen luvun alun kuvaus Jeesuksen armahtamasta aviorikkojasta on myöhempi lisäys evankeliumiin.¹¹⁹ Se puuttuu useimmista merkittävimmistä varhaisista käsikirjoituksista ja on sijoitettu myöhemmissä käsikirjoituksissa eri kohtiin evankeliumia, joissain käsikirjoituksissa jopa Luukkaan evankeliumin puolelle.¹²⁰ Sitä, että perikooppi on myöhemmin lisätty, tukee myös tekstissä käytetty sanasto, joka poikkeaa monin paikoin muualla Johanneksen evankeliumissa käytetystä sanastosta.¹²¹ Perikooppi kuitenkin esiintyy mm. käsikirjoituksessa D, joka tunnetaan lisäyksistä ja laajennuksista, sekä useissa varhaisissa latinankielisissä käsikirjoituksissa.¹²² Tutkijat ovat myös hyvin yksimielisiä siitä, että kertomus on aidosti osa Jeesus-traditiota.¹²³ Näistä syistä sisällytän perikoopin ja sen esittelemän naishahmon tutkimukseeni ottaen huomioon, että teksti voi olla ei-johanneslaista perua. Luvun yhteenvedossa ja johtopäätelmissä esittelen kertomuksessa esiintyvän naishahmon ja vertailen hänen rooliaan muihin Johanneksen naishahmoihin.

Kertomus alkaa jakeiden 7:53–8:2 johdannolla (ks. kuva 7), jossa tarinan kertoja kertoo Jeesuksen saapuvan Öljymäeltä kertomuksen tapahtumapaikalle temppeliin. Jeesus istuu opettamassa ihmisjoukkoa (πᾶς ὁ λαός), kun kertomuksen tapahtumat käynnistyvät. Lainoppineet ja fariseukset tuovat paikalle naisen. Ensin kertoja määrittelee naisen aviorikoksen vuoksi kiinni otetuksi naiseksi (γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατελιμμένην), ja seuraavassa jakeessa lainopettajat ja fariseukset kertovat naisesta, että nainen otettiin kiinni itse teossa aviorikosta tekemästä (αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται

¹¹⁸ Kuula 2002, 314.

¹¹⁹ Malina & Rohrbaugh 1998, 156. Käyttämässäni kirjallisuudessa osa kommentaareista jättää nämä jakeet kokonaan käsittelemättä.

¹²⁰ Kuula 2002, 314; Malina & Rohrbaugh 1998, 292.

¹²¹ Schulz 1992, 130.

¹²² Malina & Rohrbaugh 1998, 292.

¹²³ O’Day 1998, 385.

ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιγευομένη). Näin sekä kertoja että tarinan syyttäjät määrittelevät naisen aviorikoksen tekijäksi, syyttäjät vieläpä verekseltään kiinni otetuksi syylliseksi. Johannes ei nimeä naista, vaan hän edustaa tekstissä kaikki aviorikokseen syyllistyneitä ja siitä kiinni jääneitä naisia. Lukijalle muodostuu naisesta heti kertomuksen alkuun kuva selvästi syyllisestä ja häpeällisesti kiinni jääneestä naisesta.

Juonikaavio	
Johdanto (7:53–8:2):	tapahtumapaikka ja paikalla olevat henkilöt esitellään
Syyttäjien syytös (3–6a):	lainoppineet ja fariseukset tuovat tapahtumapaikalle naisen ja esittävät Jeesukselle kysymyksen naisen tuomitsemisesta
Jeesuksen 1. vastaus (6b):	Jeesus vaikenee ja kirjoittaa maahan
Syyttäjien vastaus (7a):	lainoppineet ja fariseukset jatkavat kyselyä
Jeesuksen 2. vastaus (7b–8):	kääntää huomion syyttäjien omaan syntisyyteen
Syyttäjien reaktio (9):	poistuvat paikalta
Jeesuksen ja naisen dialogi (10–11):	Jeesus puhuttelee naista ja lähettää hänet matkaan

Kuva 7. Kertomuksen Joh. 7:53 – 8:11 juonikaavio

Monet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että naisen kanssa aviorikoksesta kiinni jäänyttä osapuolta ei lainkaan huomioida tarinassa. Rikostoveria ei mainita, mutta jakeessa 4 lukijalle käy epäsuorasti ilmi, että koska nainen on jäänyt kiinni itse teossa (ἐπ' αὐτοφώρῳ), on myös miehen täytynyt jäädä teosta kiinni.¹²⁴ Mitä tämä aviorikokseen osallistuneen miehen puuttuminen kertoo lukijalle? Kuula esittää kaksi tulkintatapaa. Joko Johannes halusi esittää lainoppineet ja fariseukset siten, että heitä kiinnosti vain Jeesuksen koettelu eikä lain kirjaimellinen noudattaminen, jolloin juonen kuljettamiseen riitti vain toisen osapuolen paikalle tuominen. Tätä tulkintaa esimerkiksi Bailey noudattaa.¹²⁵ Toisen tulkintatavan mukaan Johannes halusi korostaa Jeesuksen eli tarinan armahtajan ja naisen eli tarinan syyllisen

¹²⁴ Witherington 1984, 22.

¹²⁵ Bailey 2008, 243.

henkilöhahmojen kontrastia. Tähän rooliin Johannes valitsi naisen, joka oli Kuulan mukaan helpommin mielletävissä syyllisen rooliin.¹²⁶ Teksti itsessään tukee mielestäni enemmän ensimmäistä tulkintatapaa. Kertoja paljastaa jakeessa 6 lainopettajien ja fariseusten motiivin: heidän tarkoituksensa oli nimenomaan koetella Jeesusta, ei niinkään noudattaa itse lakia. Kertomus ei suoraan esitä, että syyllisen naiseus tekisi hänet erityisen heikoksi tai syntiseksi. Kuulan jälkimmäinen tulkinta kuvaakin mielestäni vain tutkijan omaa käsitystä Raamatun naishahmojen alistettavuudesta. Tekstistä itsestään ei sellaista ole luettavissa.

Kertomuksessa naisen reaktioista, ajatuksista tai puheista ei jakeen 11 lyhyttä vastausta lukuun ottamatta kerrota mitään. Kertomuksen juonen kulku rakentuu lainopettajien ja fariseusten keskustelulle Jeesuksen kanssa, kuten kuvasta 4 näkyy. Vaikka nainen ja hänen saamansa rangaistus on kiistan kohteena, nainen ei ole kertomuksessa osallinen keskusteluun, vaan hän on passiivisena paikalla seuraamassa, miten miehet keskustelevat hänen kohtalostaan. Naisen rooli kertomuksessa on täten silmiinpistävän passiivinen. Vaikka kyse on naisen elämästä ja kuolemasta, Johannes esittää hänet lukijalle hiljaisena alistujana. Hän myöntyy kohtaloon, jonka paikalla olevat miehet hänelle päättävät.

Lainoppineet ja fariseukset suhtautuvat kertomuksessa naiseen dominoivasti ja halveksivasti. He tuovat naisen paikalle (᾿αγοριστιν), eivät puhuttele häntä missään vaiheessa suoraan ja käyttävät hänestä Mooseksen lakia tulkitessaan halveksivaa nimitystä tällaiset (τὰς τοιαύτας). Jeesuksen suhdetta naiseen teksti ei tarkemmin kuvaile. Jeesus ei ota naiseen minkäänlaista kontaktia ennen jacta 10, jolloin hän puhuttelee naista suoraan. Näin Jeesus osoittaa naista kohtaan selvästi enemmän arvostusta kuin lainoppineet ja fariseukset, jotka puhuvat vain naisen ohi. Tämän lämpimämmäksi Jeesuksen suhtautuminen ei kuitenkaan kehity. Kuultuaan naisen vastauksen hän yksinkertaisesti ilmoittaa jättävänsä myös itse naisen tuomitsematta ja lähettää naisen matkaan ja jättämään synnin tekemisen. Jeesus kyllä asettuu puolustamaan naista keskustelussaan syyttäjien kanssa ja hänen oma tuomionsa naiselle on armahtava, mutta tämän selvempää myötätuntoa Jeesus ei näytä osoittavan naista kohtaan.

---

¹²⁶Kuula 2002, 314–315.

Kertomuksen sanoman ydin on Jeesuksen toisessa vastauksessa (ks. kuva 7): se, joka on teistä synnitön, heittäköön ensimmäisenä kiven häntä kohti (ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος ἐπ’ αὐτὴν βαλέτω λίθον). Tässä tarinan huippukohdassa on kertomuksen ensisijainen sanoma: Jeesus kritisoi ihmisten halua tuomita näkyvimmin syyllinen, tässä tapauksessa aviorikoksesta kiinni otettu nainen, ja hän tuo esiin syyttäjien oman syntisyyden. Tämä lause murtaa syyttäjien asenteen, nainen jää Jeesuksen kanssa kahden ja Jeesus lausuu kertomuksen toisen ydinrepliikin: en minäkään sinua tuomitse: mene, äläkä tästä lähtien enää tee syntiä (οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω· πορεύου, [καὶ] ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἀμάρτανε). Jeesus osoittautuu kertomuksessa ainoaksi, jolla olisi oikeus tuomita nainen. Kertomuksen Jeesus ei julista naisen syntejä anteeksi, eikä, toisin kuin Kuula väittää,¹²⁷ nainen myöskään pyydä syntejään anteeksi. Tässä on näkyvissä kertomuksen toissijainen sanoma: Jeesus jättää selvästi syyllisen tuomitsematta ilman anteeksipyyntöjä tai selityksiä. Lukijalle välittyy kuva, että Jeesus voi suvereenisti armahtaa kenet tahtoo. Teksti ei kerro mitään hänen reaktiostaan tai myöhemmästä elämästään.

Lukijan on ilmeisesti tarkoitus suhtautua naiseen alkuun tuomitsevasti, koska tämä on syyllistynyt aviorikokseen. Lukijassa voi myös herätä sääliä naista kohtaan lainoppineiden ja fariseusten suhtautuessa tähän kylmästi ja piittaamattomasti. Jeesuksen kääntäessä syyttäjien huomion omiin synteihin Johannes kutsuu myös lukijaa näkemään itsensäkin naisen rinnalla syyllisenä. Kertomuksen lopussa Jeesuksen armahdus osoittaa lukijalle, että nainen kuuluu Jeesuksen esimerkin tapaan jättää tuomitsematta. Kertomuksen huomio on selvästi enemmän Jeesuksessa ja hänen keskustelussaan lainoppineiden ja fariseusten kanssa kuin naisessa. Voidaankin sanoa, että naisella on tekstissä välineellinen rooli kertomuksen sanoman, Jeesuksen toiminnan ja opetuksen esiintuomiseksi. Hän toimii kertomuksessa eräänlaisena opetusvälineenä, jonka kautta kertomuksen sanoma, kaikkien syyllisyys ja Jeesuksen osoittama armollisuus syytettyä kohtaan käyvät ilmi.

6.2 Yhteenveto

Aviorikoksesta kiinni otettu nainen on nimityksensä mukaisesti kiinni jäänyt avionrikkoja, jonka kohtalosta kertomuksen syyttäjät, lainopettajat ja fariseukset, ja kertomuksen päähenkilö, Jeesus, keskustelevat. Nainen toimii kertomuksessa

---

¹²⁷ Kuula 2002, 315.

passiivisena hahmona, jonka juridinen tapaus, syyllisyys aviorikokseen ja siitä seuraava tuomio, on kertomuksen keskiössä, mutta nainen henkilöhahmona jää kerronnassa välineelliseen sivurooliin. Syyttäjille nainen on ensisijaisesti keino saada aihe syyttää Jeesusta. Jeesukselle taas nainen on tuntematon aviorikokseen syyllistynyt henkilö, jonka tapauksen myötä Jeesus antaa läsnäolijoille ja kertomuksen lukijalle opetuksen syyllisyydestä ja tuomitsemisesta.

Tässä mahdollisesti ei-johanneslaisessa kertomuksessa naishahmon rooli on muihin Johanneksen evankeliumin naishahmoihin verrattuna huomattavan passiivinen. Kuten tutkimukseni aiemmista luvuista on käynyt ilmi, päämateriaalini muut naishahmot käyvät Jeesuksen kanssa kertomusten kannalta merkittäviä keskusteluja, vaikuttavat toiminnallaan tapahtumien kulkuun ja ovat Jeesuksen lähipiiriläisiä tai muuttuvat kertomuksen myötä tämän todistajiksi. Tässä kertomuksessa naishahmon rooli on selkeästi välineellinen, eikä nainen toimi tai puhu tekstissä yhtä hyvin lyhyttä repliikkiä lukuun ottamatta mitään. Erot aviorikoksesta kiinni otetun naisen ja muiden päämateriaalini naishahmojen välillä näyttävät vahvistavan kertomuksen Joh. 7:53–8:11 ei-johanneslaisuutta, mutta näin pienen naishahmojen otoksen perusteella ei voida tehdä kovin varmoja johtopäätöksiä tekstin alkuperästä.

7 Muut evankeliumissa esiintyvät naishahmot

7.1 Naiset ristin luona

Joh. 19:25

25 Mutta Jeesuksen ristin luona seisoivat hänen äitinsä ja hänen äitinsä sisar, Klopaa Maria ja Magdalan Maria.	25 Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.
---	--

Jakeessa Joh. 19:25 kerrotaan, että Jeesuksen ristin luona seisoivat Jeesuksen äidin ja Magdalan Marian lisäksi kaksi muutakin naista. Tekstin mukaan he olivat Jeesuksen äidin sisar (ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ) sekä Klopaa vaimo Maria (Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ). Nämä henkilöt eivät esiinny ainakaan näillä nimillä missään muussa kohdissa Johanneksen evankeliumia eivätkä muissakaan evankeliumeissa. Lukijalla ei siis todennäköisesti ole heistä mitään kirjallista ennakkotietoa, joskin Johannes saattoi olettaa lukijoidensa tuntevan henkilöt, jos nämä naiset olivat ensimmäisen vuosisadan kristittyjen joukossa tunnettuja. Molemmat naisista määrittellään tekstissä toisten henkilöiden, Jeesuksen äidin ja Klopaa kautta. Jeesuksen äidin sisarta ei tekstissä nimetä, joten Johannekselle oli ilmeisesti olennaista painottaa lukijalle sitä, että Jeesuksen lähipiiriin kuului hänen lähisukulaisiaan. Klopaa vaimon Marian nimeäminen miehensä kautta taas viittaa siihen, että yksin nimi Maria, joka oli suosituin naisten nimi Palestiinan juutalaisten keskuudessa,¹²⁸ ei riittänyt identifioimaan naista lukijalle, mikä lienee ollut Johanneksen neljän naisen esittelyn tarkoitus. Klopaa saattoi olla lukijalle ennestään tuttu hahmo, mutta nykylukijalle ei hänestä ole säilynyt enempää tietoja. Jakeen maininnasta voi päätellä, että naiset kuuluivat mitä ilmeisimmin Jeesuksen äidin sekä Magdalan Marian tavoin Jeesuksen lähipiiriin ja olivat ristin juurella samasta syystä kuin nämäkin.

Miksi Johannes sitten haluaa mainita nämä naiset, jollei heillä ollut mitään muuta roolia evankeliumissa? Kaikki evankelistat mainitsevat Jeesuksen ristin lähettyvillä seisoneen nimenomaan naisia, mutta naisten nimeäminen vaihtelee suuresti. Matteuksen evankeliumissa naisista nimetään Magdalan Maria, Jaakobin ja Joosefin äiti Maria sekä Sebedeuksen poikien äiti, kun taas Markuksella naiset ovat Magdalan Maria, nuoremman Jaakobin ja Joosefin äiti Maria sekä Salome. Luukas mainitsee

¹²⁸ Bauckham 2007, 175.

kyllä naiset mutta ei nimeä heitä, joskin tarinan jatkosta lukija voi päätellä, että tyhjällä haudalla kävijät Magdalan Maria, Johanna ja Jaakobin äiti Maria olivat myös ristin luona.¹²⁹ Näyttää siltä, että Magdalan Marian nimeäminen on ollut evankelistoille tärkeää, mutta muiden naisten osalta yksilöiden henkilöllisyydellä ei ole suurta merkitystä. Olennaista kaikille on ollut, että Jeesuksen ristin luona oli nimenomaan naisia.

Arvelen Beasley-Murrayta seuraten, että Johanneksen neljän naisen nimeämisen syynä on verrannollisuuden muodostaminen sotilaiden kanssa. Jakeissa 19:23–24 kerrotaan, kuinka Jeesuksen ristiinnaulinneet neljä sotilasta jakoivat Jeesuksen vaatteet keskenään. Juuri ennen naisista kertovaa perikooppia jakeessa 23 on lause: ja juuri näin nämä sotilaat tekivät (οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν). Tarina jatkuu kuvauksella neljän naisen läsnäolosta Jeesuksen ristin luona: mutta Jeesuksen ristin luona seisoivat... (εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ...). Ilmauksilla μὲν ja δὲ Johannes saa naisten läsnäolon näyttäytymään kuin vastakohtana sotilaiden toiminnalle Jeesusta kohtaan. Neljä sotilasta keskittyy Jeesuksen omaisuuden jakamiseen, kun taas sama määrä naisia keskittyy yksinomaan Jeesuksen luona olemiseen.¹³⁰

Sotilaita mainitaan olleen neljä, joten vastavuoroisesti Johannes halusi mainita, että paikalla oli juuri neljä naista kunnioittamassa Jeesusta. Johannes halusi kenties myös korostaa Jeesuksen naispuolisten seuraajien uskollisuutta. Isomman joukon mainitseminen vahvistaa, että naiset ylipäätään olivat uskollisia seuraajia, jotka pysyttelivät Jeesuksen lähellä ristiinnaulitsemiseen asti. Jeesuksen äidin sisar ja Klopaa vaimo Maria edustavat evankeliumissa täten yksinkertaisesti Jeesuksen lähipiirin uskollisia naisia.

7.2 Ylipapin sisäpihan portilla

Joh. 18:15–17

<p>15 Mutta Jeesusta seurasi Simon Pietari ja toinen oppilas. Ja tuo oppilas oli ylipapille tuttu ja hän meni yhdessä Jeesuksen kanssa ylipapin sisäpihalle.</p>	<p>15 Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ἄλλος μαθητῆς, ὁ δὲ μαθητῆς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεὶ καὶ συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως,</p>
--	---

¹²⁹ Matt. 27:56; Mark. 15:40; Luuk. 23:49–24:10.

¹³⁰ Beasley-Murray 1999, 348.

16 Mutta Pietari jäi seisomaan portin ulkopuolelle. Niinpä se toinen oppilas, joka oli ylipapille tuttu, tuli ulos ja puhui portinvartijattarelle ja toi Pietarin sisälle.	16 ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῆς θύρας ἔξω. ἔξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος ὁ γνωστὸς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἶπεν τῆς θυρωρῶς καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον.
17 Sitten porttia vartioiva tyttö sanoi Pietarille: ”Etkö sinäkin ollut tuon miehen oppilaita?” Tämä sanoi: ”En ole.”	17 λέγει οὖν τῶ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρός· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος· οὐκ εἰμί.

Pietarin kieltämiskertomukseen liittyvässä kohtauksessa Joh. 18:15–17 esiintyy naishahmo. Tämä nimetön naishahmo esitellään kertomuksessa tehtävänsä kautta. Tarinan juonen kannalta hänen tehtävänsä on toimittaa tehtävänsä ylipapin portinvartijana, avata portti toisen oppilaan suostuttelun jälkeen Pietarille ja kysyä Pietarilta tämän kieltämistarinan kannalta olennainen kysymys. Porttia vartioivasta naishahmosta käytetään kahta nimitystä: ensin jakeessa 16 Johannes kirjoittaa hänen olevan portinvartijatar (ἡ θυρωρός), ja jakeessa 17 hahmo on hieman pidemmin ilmaistuna porttia vartioiva tyttö (ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρός). Lisäys παιδίσκη tarkoittaa nuorta naispuolista palvelijaa tai orjaa.¹³¹ Johannes on siis halunnut painottaa, että porttia vartioiva henkilö on nainen, tarkemmin nuorehko tyttö. Painotus selittynee sillä, että myös kaikilla synoptikoilla ensimmäisen kysymyksen Pietarille esittää naispuolinen palvelija.¹³² Voidaankin ajatella tämän hahmon sukupuolen olevan yhteistä perimätietoa kaikille evankelistoille. Ainoastaan Johanneksen evankeliumissa tytön tehtävä tarkennetaan portinvartijaksi. Tytön palvelustehtävän mainitseminen antaa näin selityksen sille, kuinka Pietari ja toinen oppilas pääsivät ylipapin vartioidulle pihalle.

Teksti ei anna syytä tytön arvelulle, että Pietari saattoi olla Jeesuksen oppilaita. Johanneksen kertomuksessa olennaista on vain esitetty kysymys ja Pietarin vastaus. Lukija voi näin olettaa, että portinvartijatar oli kuullut Pietarista huhuja, oli nähnyt tämän aiemmin Jeesuksen seurassa tai arveli Pietarin ulkomuodosta tai puhetyylistä tämän liittyvän juuri vangittuun Jeesukseen. Portinvartijatar ei varsinaisesti osoittaudu tekstissä Jeesuksen oppilaiden vastustajaksi, vaikka onkin ylipapin palveluksessa. Hän saa tosin kysymyksellään Pietarin kieltämään Jeesuksen, mutta lukijalla tämä tapahtuma on ollut tiedossa jo jakeesta 13:38 lähtien. Portinvartijatar

¹³¹ Liljeqvist 2007, 265.

¹³² Matteus ja Luukas: παιδίσκη; Markus: μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως.

näyttäytyy kertomuksessa täten sivuroolissa, jonka tarkoitus on kuljettaa juonta ja kertomuksen keskeisiä henkilöitä, Pietaria ja toista oppilasta tapahtumien varsinaiselle tapahtumapaikalle, ylipapin sisäpihalle, ja kohti Pietarin kolmen kiellon draamaa.

7.3 Yhteenveto

Tutkimuksessani aiemmin käsiteltyjen kuuden naishahmon lisäksi Johanneksen evankeliumissa esiintyy kolme muuta naispuolista henkilöä. Heidän roolinsa evankeliumin kerronnassa on varsin pieni. Kaksi näistä hahmoista, Jeesuksen äidin sisar ja Klopaan vaimo Maria mainitaan vain kerran nimeltä Jeesuksen ristillä olon kertomuksessa, ja portinvartijatar esiintyy lyhyessä kohtauksessa Pietarin ja toisen oppilaan kanssa ylipapin sisäpihan portilla.

Jeesuksen äidin sisar ja Klopaan vaimo Maria edustavat evankeliumissa Jeesuksen äidin ja Magdalan Marian tavoin Jeesuksen lähipiiriin kuuluvia uskollisia naisia, jotka tulivat Jeesuksen ristin luokse ilmeisesti kunnioituksesta ja halusta olla Jeesuksen lähellä myös tämän viimeisillä hetkillä. Johannes käyttää Jeesuksen äidin sisarta tekstissä vahvistamaan lukijan käsitystä siitä, että myös Jeesuksen lähisukulaiset tahtoivat seurata häntä Jeesuksen elämän aikana. Klopaan vaimon Marian suhteen lukijalla oli luultavasti jotain ennakkotietoa Klopaasta tai hänen vaimostaan, mistä evankeliumi ei kerro. Syytä tämän naisen nimeämiseen on muussa tapauksessa vaikea löytää. Naiset toimivat kertomuksessa vastaparina neljälle sotilaalle: sotilaat edustavat Jeesuksen kaltoinkohtelua, naiset taas Jeesuksen kunnioitusta ja halua olla tämän luona.

Portinvartijatar toimii evankeliumissa pienessä sivuroolissa, jonka tarkoitus on kuljettaa eteenpäin kertomuksen keskeisiä tapahtumia, Pietarin ja toisen oppilaan ylipapin sisäpihalle siirtymistä ja Pietarin kieltoa yhteyksistään Jeesukseen. Naisen henkilöä ei sisälly tekstissä selvän myönteisiä tai kielteisiä latauksia, paitsi hänen taustansa ylipapin palvelusväkeen kuuluvana. Lukijan on tarkoitus nähdä hänet juonen kulkua edistävänä sivuhahmona ilman erityistä myönteistä tai kielteistä suhtautumista.

8 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut Johanneksen evankeliumissa esiintyvien naishahmojen rooleja narratiivista metodia hyödyntäen. Johdannossa esitelty tutkimuskysymykseni oli seuraava: millaisia rooleja Johanneksen evankeliumin naishahmoilla on, ja millaista naiskuvaa Johanneksen evankeliumi näiden hahmojen perusteella välittää? Roolien kuvaamisessa käytän avukseni tutkimusmetodiluvussa esiteltyjä apukysymyksiä. Kuvausten loppuun olen tiivistänyt havainnollistavaan taulukkoon koosteen naisten roolin neljän tutkimukseni kannalta keskeisimmän ominaisuuden kautta. Näitä ovat hahmon keskeisyys kertomuksessa, hahmon suhde Jeesukseen kertomuksessa, hahmon toiminnan aktiivisuus ja lukijan oletettu suhtautuminen hahmoon. Taulukosta on nähtävissä pääpiirteissään jokaisen naishahmon rooli näiden ominaisuuksien osalta. Joidenkin hahmojen osalta kaikki ominaisuudet eivät ole yksinkertaisesti määriteltävissä, jolloin heidän kohdallaan on tässä ominaisuudessa rästetty vaihtoehto ”epäselvä”. Portinvartijattaren roolin osalta kertomuksesta ei ole selvästi luettavissa hahmon suhdetta Jeesukseen eikä lukijan oletettua suhdetta hahmoon, joten näiden kohdalla on rästetty vaihtoehto ”ei luettavissa”. Taulukon tarkoitus on selkeyttää tutkimustuloksia, ja roolien tarkemmat kuvaukset löytyvät itse tutkimustekstistä.

Miten naiset esitellään tekstissä? Useimmat naishahmot esitellään vain nimen tai nimityksen kautta eikä heidän taustastaan, persoonastaan tai elämästään kerrota muuta. Sisaret Martha ja Maria ovat lievä poikkeus tähän, sillä heistä kerrotaan nimien lisäksi kotikaupunki, suhde toisiinsa, Lasarukseen ja Jeesukseen ja Marian tunnettuus Jeesuksen voitelijana. Niukoista esittelyistä voidaan päätellä, että Johannes pyrki käyttämään naishahmoja yksinomaan kertomuksen juonen ja tapahtumien kannalta olennaisiin tehtäviin. Lukijan ei ole tarkoitus tutustua ja keskittyä naisten elämiin tai persooniin vaan heidän toimintaansa ja tehtävänsä kussakin kertomuksessa.

Kuinka keskeinen rooli naisilla on kertomuksissa? Naisten roolien keskeisyys määrittyy hahmon esiintymien määrän ja roolin vaikuttavuuden mukaan suhteessa kertomuksen juoneen. Naisten roolien keskeisyys vaihtelee evankeliumin sisällä paljon. Magdalan Maria, samarialainen nainen, Betanian Maria esiintyvät kertomuksissa hyvin keskeisissä rooleissa, kun taas Jeesuksen äidin sisar, Klopan vaimo Maria ja portinvartijatar ovat pienissä sivurooleissa, ensimmäiset pelkkinä

mainintoina tekstissä ja portinvartijatar toimijana lyhyessä kohtauksessa. Betanian Martta esiintyy ensimmäisessä kertomuksessa hyvin keskeisessä roolissa ja jälkimmäisessä pienessä sivuroolissa. Jeesuksen äidin ja aviorikoksesta kiinni otetun naisen roolien keskeisyys taas on vaikeammin määriteltävissä. Kertomusten kannalta heidän hahmonsä mukana olo on tärkeää, mutta naisten toiminta kertomuksessa on varsin vähäistä. Huomattavaa on, että keskeisissä rooleissa olevien naisten kautta Johannes käsittelee kertomuksissa monia merkittäviä teologisia aiheita, naiset kuljettavat juonta ja aiheuttavat siinä käännteitä. Yksikään naishahmo ei kuitenkaan esiinny Johanneksen evankeliumissa useammassa kuin kolmessa kertomuksessa eli Johannes ei kuljeta naisia Jeesuksen matkaseurueessa tai muilla tavoin anna heille näkyvämpää roolia evankeliumin kokonaiskerronnassa.

Mikä on naishahmojen suhde Jeesukseen? Entä kertomuksen muihin henkilöihahmoihin? Useimpien naishahmojen rooliin kuuluu valmis yhteys Jeesukseen, tämän lähipiiriin kuuluminen. Kaksi hahmoista, Jeesuksen äiti ja Jeesuksen äidin sisar ovat lisäksi Jeesuksen lähisukulaisia. Vain kolme naishahmoa, samarialainen nainen, aviorikoksesta kiinni otettu nainen ja portinvartijatar ovat kertomuksissa Jeesukselle ennestään tuntemattomia, mutta heistäkin kahden elämässä tapahtuu merkittäviä muutoksia Jeesuksen kohtaamisen kautta: samarialaisesta naisesta tulee Jeesuksen todistaja ja aviorikoksesta kiinni otetusta naisesta Jeesuksen puolustama ja armahtama, kuolemantuomiolta pelastettu. Vain portinvartijattaren suhdetta Jeesukseen ei kuvailta. Voidaan siis päätellä, että Johannes haluaa esittää naishahmot varsin myönteisessä valossa suhteessa Jeesukseen. Naiset ovat halukkaita toimimaan Jeesuksen hyväksi, uskomaan hänen opetustaan ja olemaan uskollisia hänelle. Jeesuksen oma suhtautuminen naisia kohtaan taas on hieman etäisempi. Hän kyllä käy keskeisiä keskusteluja useiden naisten kanssa, antaa naisille merkittäviä tehtäviä, puolustaa ja huolehtii heistä, mutta myös viivyttelää avunpyyntöihin vastaamisessa ja puhuttelee lähipiiriinsä kuuluvia naisia etäännyttävästi. Kaikkein läheisintä suhdetta Jeesukseen edustavat Martta ja Maria, joita Jeesuksen kerrotaan rakastaneen. Johannes pyrkii siis esittämään naishahmojen suhtautuvan Jeesukseen hyvin myönteisesti ja Jeesuksen naisiin myönteisesti, neutraalisti tai hieman etäännyttävästi. Naisten suhde Jeesukseen on keskeistä kaikkien paitsi portinvartijattaren roolille, eikä tästä syystä naisten suhdetta muihin henkilöihahmoihin usein kuvailta juuri lainkaan. Kertomusten keskiössä on

lähes aina Jeesus, ja naishahmojen rooli ja toiminta kohdistuu useimmiten yksinomaan häneen.

Miten naiset toimivat ja/tai puhuvat suhteessa kertomuksen juoneen ja sanomaan?

Valtaosa evankeliumin naishahmoista, Betanian Martta ja Maria, Magdalan Maria, samarialainen nainen ja portinvartijatar toimivat aktiivisina eli itsenäisesti toimivina ja juonen kulkuun vaikuttavina hahmoina kertomuksissa käynnistäen tapahtumia, kuljettaen juonta eteenpäin, keskustellen Jeesuksen kanssa ja tuoden esiin kertomusten sanoman kannalta olennaisia elementtejä. Kolme hahmoa, aviorikoksesta kiinni otettu nainen, Jeesuksen äidin sisar ja Klopaa vaimo Maria näyttäytyvät tekstissä varsin passiivisissa rooleissa: he puhuvat vain lyhyesti tai eivät lainkaan, eikä heidän toiminnastaan kerrota juuri mitään. Näiden naishahmojen keskeisin tehtävä on tulla mainituksi, lukijan tiedostamiksi. Jeesuksen äiti osoittaa toisaalta aktiivisuutta käynnistämällä Jeesuksen ensimmäisen ihmetteen, mutta näyttäytyy evankeliumin myöhemmässä kerronnassa passiivisena hahmona. Naishahmoilla on evankeliumissa pääosin varsin niukasti repliikkejä. Poikkeuksen tähän tekevät samarialainen nainen ja Martta, jotka puhuvat kymmenessä ja seitsemässä jakeessa, kun taas muiden naishahmojen repliikkejä esiintyy korkeintaan neljässä jakeessa hahmoa kohti. Täysin mykkiä hahmoja on vain kaksi, Jeesuksen äidin sisar ja Klopaa vaimo Maria. Naisten toiminta ja puhe keskittyvät pääasiassa Jeesusta kohti suuntautuvaan toimintaan ja viestintään. Tekstistä on luettavissa, että naiset ovat toimintansa ja puheidensa perusteella kertomuksissa avunpyytäjinä, uskontunnustajina, epäilijöinä, palvelijoina, todistajina, uskollisina läheisinä ja oppilaina.

Miten lukijan on tarkoitus suhtautua evankeliumin naishahmoihin? Lukijan on tarkoitus suhtautua lähes kaikkiin naisiin myönteisesti. Kahden hahmon, samarialaisen naisen ja aviorikoksesta kiinni otetun naisen kohdalla lukijan suhtautumisen oletetaan muuttuvan kertomuksen kuluessa kielteisestä myönteiseen Jeesuksen osoittaessa heitä kohtaan hyväksyntää ja puolustusta. Ainoastaan oletettua suhtautumista portinvartijattareen tekstistä ei ole selvästi luettavissa. Lukijan on tarkoitus suhtautua naisiin myönteisesti naisten Jeesusta kohtaan osoittaman palvelevan ja kunnioittavan asenteen vuoksi. Johannes on pyrkinyt esittämään monet naiset samastuttavina ja esikuvallisina hahmoina juuri suhteessa Jeesukseen, mistä kenties selvimpänä esimerkkinä voidaan nimetä Betanian Maria tämän

voitelutoimenpiteen johdosta. Johannes kuitenkin esittelee naiset pääsääntöisesti hyvin suppeasti eikä korosta yhdenkään naisen esikuvallisuutta muuten kuin epäsuorasti kerronnan kautta, joten hänen tarkoituksensa on ilmeisesti ollut kiinnittää lukijan huomio naisten kautta ensisijaisesti Jeesukseen ja tämän esikuvallisuuteen. Huomattavaa on, että Johanneksen evankeliumissa ei esiinny yhtäkään selvästi kielteistä suhtautumista vaativaa naishahmoa.

Onko naishahmojen toiminnassa jotain epätavallista, ja jos on, kuinka teksti reagoi siihen? Johannes ei erityisesti kiinnitä lukijan huomiota naisten epätavalliseen toimintaan, mutta joidenkin naisten toiminta mitä ilmeisimmin on lukijan silmissä epätavallista. Betanian Marian suorittama tuhlaileva voitelu herättää Juudas Iskariotissa paheksuntaa, mutta Jeesus asettuu puolustamaan Marian toimintaa antaen sille samalla selityksen. Marian epätavallinen toiminta käännetään näin tekstissä ihailtavaksi palvelukseksi. Samarialaisen naisen toiminta, keskusteluun suostuminen juutalaisen Jeesuksen kanssa, epätavallisen mieshistorian paljastuminen ja todistajaksi lähteminen voidaan myös nähdä epätavallisena. Kertomuksessa naisen toiminta palvelee kertomuksen juonta ja sanomaa, Jeesuksen opetusta keskustelun teologisista teemoista ja hyväksyvää suhtautumista viholliskansalaista naista kohtaan, joten teksti suhtautuu hyväksyvästi naisen toimintaa kohtaan.

	Hahmon keskeisyys kertomuksessa			Hahmon suhde Jeesukseen kertomuksessa			Hahmon toiminnan aktiivisuus kertomuksessa		Lukijan oletettu suhtautuminen hahmoon		
	Keskeinen	Epäselvä	Sivurooli	Läheinen	Epäselvä	Ei luettavissa	Aktiivinen	Passiivinen	Myönteinen	Muuttuu kertomuksessa	Ei luettavissa
Jeesuksen äiti		X		X			X (1.)	X (2.)	X		
Betanian Martta	X (1.)		X (2.)	X			X		X		
Betanian Maria	X			X			X		X		
Magdalan Maria	X			X			X		X		
Samarialainen nainen	X				X		X			X	
Avionriikkoja		X			X			X		X	
Jeesuksen äidin sisar			X	X				X	X		
Klopaan vaimo Maria			X	X				X	X		
Portinvartijat			X			X	X				X

Mitä näiden naishahmojen perusteella voidaan siis sanoa Johanneksen evankeliumin esittämästä naiskuvasta? Tutkimukseni perusteella vastaan, että Johanneksen naiskuva on valoisa ja antaa tilaa esikuvallisille naishahmoille. Evankeliumissa ei esiinny yhtäkään selvän kielteisessä valossa esitetty naista, vaan useat naishahmot saavat Johanneksen tekstissä merkittäviä rooleja suhteessa Jeesukseen. Johanneksen Jeesus osoittaa naisia kohtaan poikkeuksellista kunnioitusta antautumalla heidän kanssaan pitkiin keskusteluihin, valtuuttamalla heitä tehtäviin ja hyväksymällä heiltä epäsoviviakin kunnioituksenosoituksia. Naisten merkittävistä rooleista huolimatta Johannes näyttää tekstissä välttelevän heidän arvonsa korostamista. Johannes ei suoraan nimitä naisia oppilaiksi, todistajiksi, seuraajiksi tai lähipiiriläisiksi, vaikka naiset toimintansa perusteella sellaisia selvästi ovatkin.

Tutkimukseni osoittaa, että narratiivinen lähestymistapa sopii Johanneksen evankeliumin ja myös koko Raamatun naishahmojen tutkintaan, ja että vastaavaa tutkimusta tarvitaan lisää. Tällä tutkimuksella on selvitetty Johanneksen evankeliumin naishahmojen rooleja ja niihin pohjautuvaa naiskuvaa narratiivisen metodin keinoin. Lisätutkimusta tarvittaisiin Johanneksen evankeliumin osalta mieskuvan tutkimiseen. Jos vastaava narratiivinen tutkimus tehtäisiin evankeliumin mieshahmojen osalta, voitaisiin näitä vertailemalla selvittää, onko Johannesella havaittavissa selviä eroja nais- ja mieshahmojen roolituksissa. Samanlaiset tutkimukset tulisi toteuttaa kaikkien muidenkin evankeliumien osalta, jolloin voitaisiin näiden pohjalta luoda kokonaiskatsaus evankeliumien naiskuvaan narratiivisesta näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista tutkia ja vertailla myös kaanonin ulkopuolelle jääneiden kirjojen naiskuvia kanonisoitujen evankeliumien naiskuviin. Näin voitaisiin selvittää, onko kaanonin ulkopuolelle jääneiden kirjojen naiskuviissa kenties jotain sellaista, mikä koettiin ongelmalliseksi ja haluttiin mahdollisesti rajata pois kaanonista kootessa.

9 Lähde- ja kirjallisuusluettelo

9.1 Lähteet

Novum Testamentum Graece

2012 Novum Testamentum Graece post Eberhard et Erwin Nestle
editione vicesima septima revisa communiter ediderunt Kurt
Aland et al. 28. revidierte Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

9.2 Apuneuvot

Aejmelaesus, Lars

2008 Uuden testamentin kreikan kielioppi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino
Oy.

Gyllenberg, Rafael

1994 Uuden testamentin kreikkalais-suomalainen sanakirja. Helsinki:
Yliopistopaino.

Kiilunen, Jarmo & Hakola, Raimo

2010 Alfasta alkuun. Johdatus Uuden testamentin kreikkaan. Helsinki: Oy
Finn Lectura Ab.

Liljeqvist, Matti

2007 Uuden testamentin sanakirja kreikka-suomi. Helsinki: Finn Lectura.

Raamattu

1992 Pyhä Raamattu. Vanha testamentti. Uusi testamentti. Suomen evankelis-
luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama
suomennos. Mikkeli: Suomen Piipliaseura.

Raamattu.uskonkirjat.net

<http://raamattu.uskonkirjat.net/servlet/biblesite.Bible>.

9.3 Kirjallisuus

Bailey, Kenneth E.

2008 Jeesus Lähi-idän asukkaan silmin. Hämeenlinna: Perussanoma Oy.

Bauckham, Richard

2007 The Testimony of the Beloved Disciple. Narrative, History, and the
Theology in the Gospel of John. Michigan: Baker Academic.

Beasley-Murray, George R.

1999 John. Word Biblical Commentary. Vol. 36. Nashville: Thomas Nelson
Publishers.

Dunderberg, Ismo

1992 Martta ja Maria – Naisia Raamatussa: viisaus ja rakkaus. Toim. Sollamo,
Raija & Dunderberg, Ismo. Helsinki: Yliopistopaino. 59–83.

- 2015 Jeesus, seksi ja harhaoppiset: sekä muita kirjoituksia varhaisesta kristinuskosta. SESJ 109. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura.
- Fewell, Danna Nolan
2016 The Oxford Handbook of Biblical Narrative. Toim. Fewell, Danna Nolan. New York: Oxford University Press.
- Gardner, Laurence
2006 Maria Magdaleenan arvoitus. Helsinki: Bazar Kustannus Oy.
- Haenchen, Ernst
1984 John 1. A Commentary on the Gospel of John Chapters 1–6. Philadelphia: Fortress Press.
1984 John 2. A Commentary on the Gospel of John Chapters 7–21. Philadelphia: Fortress Press.
- Kuula, Kari
2002 Nainen uudessa uskossa: Uuden testamentin naisnäköyksiä. Helsinki: Kirjapaja.
- Malina, Bruce J. & Rohrbaugh, Richard L.
1998 Social-Science Commentary on the Gospel of John. Minneapolis: Fortress Press.
- Merenlahti, Petri
1997 Evankeliumit kertomuksina. Narratiivinen tutkimusmetodi – Raamatuntutkimuksen uudet tuulet. Toim. R. Hakala & P. Merenlahti. Helsinki: Helsinki University Press. 52–63.
- Newsom, Carol A. & Ringe, Sharon H.
1998 Introduction to the First Edition – Women’s Bible Commentary; Expanded Edition. Toim. Newsom, Carol A. & Ringe, Sharon H. Louisville: Westminster John Knox Press. xix–xxv.
- Neyrey, Jerome H.
2009 The Gospel of John in Cultural and Rhetorical Perspective. Michigan/Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company.
- O’Day, Gail R.
1998 John – Women’s Bible Commentary: Expanded Edition. Toim. Newsom, Carol A. & Ringe, Sharon H. Louisville: Westminster John Knox Press. 381–393.
- Schulz, Siegfried
1992 Johanneksen evankeliumi. Uuden testamentin selitys osa 3. Helsinki: Kirjapaja.
- Silvola, Kalevi
1989 Nardusvoide ja suudelma. Traditio- ja redaktiohistoriallinen tutkimus evankeliumien voitelukertomuksista. SESJ 50. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura.

Witherington, Ben III

1984   *Women in the Ministry of Jesus: A Study of Jesus' Attitudes to Women and their Roles as Reflected in His Earthly Life.* Cambridge: Cambridge University Press.